

T.C
MARMARA ÜNİVERSİTESİ
SOSYAL BİLİMLER ENSTİTÜSÜ
HUKUK ANABİLİM DALI
ÖZEL HUKUK BİLİM DALI

MEDENİ USUL HUKUKUNDA TARAF EHLİYETİ

Yüksek Lisans Tezi

Rezan EPÖZDEMİR

İstanbul, 2009

T.C
MARMARA ÜNİVERSİTESİ
SOSYAL BİLİMLER ENSTİTÜSÜ
HUKUK ANABİLİM DALI
ÖZEL HUKUK BİLİM DALI

MEDENİ USUL HUKUKUNDA TARAF EHLİYETİ

Yüksek Lisans Tezi

Rezan EPÖZDEMİR

Danışman: Y.DOÇ.DR. MURAT YAVAŞ

İstanbul, 2009

Tez Onay Belgesi

HUKUK Anabilim Dalı ÖZEL HUKUK Bilim Dalı Yüksek Lisans öğrencisi REZAN EPÖZDEMİR nin MEDENİ USUL HUKUKUNDA TARAF EHLİYETİ adlı tez çalışması ,Enstitümüz Yönetim Kurulunun 16.06.2009 tarih ve 2009-10/28 sayılı kararıyla ile oluşturulan jüri tarafından oy birliği / oy çokluğu ile Yüksek Lisans Tezi olarak kabul edilmiştir.

Öğretim Üyesi Adı Soyadı

İmzası

Tez Savunma Tarihi : 20.10.09

- 1) Tez Danışmanı : YRD. DOÇ.DR. MURAT YAVAŞ
2) Jüri Üyesi : YRD. DOÇ.DR. MELİKŞAH YASİN
3) Jüri Üyesi : YRD. DOÇ.DR. HAMİDE ÖZDEN

İÇİNDEKİLER

KISALTMALAR	IV.
GİRİŞ	1

I. BÖLÜM

TARAF EHLİYETİ HAKKINDA GENEL BİLGİLER

§ 1. TARAF EHLİYETİNİN KAVRAMI VE ÖNEMİ	3
A. TANIM	3
B. KAVRAM	4
C. TARAF EHLİYETİNİN ÖNEMİ	5
§ 2. TARAF EHLİYETİNİN HAK EHLİYETİ İLE İLİŞKİSİ	6
A. GENEL OLARAK	6
B. HAK EHLİYETİ KAVRAMI VE BU KONUDAKİ SINIRLAMALAR	7
I. Hak Ehliyeti Kavramı	7
II. Hak Ehliyetine Hukuk Düzenince Getirilen Sınırlamalar	10
C. HAK EHLİYETİ İLE TARAF EHLİYETİ ARASINDAKİ İLİŞKİ	11
I. Genel Olarak	11
II. Sınırlamalar Bakımından	12
§ 3. TARAF EHLİYETİ İLE İLGİLİ DİĞER USULİ KAVRAMLAR	13
A. TARAF KAVRAMI	13
B. SIFAT	15
C. DAVA EHLİYETİ	18
D. DAVAYI TAKİP YETKİSİ	21
§ 4. TARAF EHLİYETİNİN YARGILAMA ALANLARI	28
A. ÇEKİŞMESİZ YARGIDA	28
B. DAVAYA MÜDAHALEDE	29
C. GEÇİCİ HUKUKİ KORUMALARDA	31

II. BÖLÜM

GERÇEK KİŞİLERİN TARAF EHLİYETİ

§ 1. GERÇEK KİŞİLERİN TARAF EHLİYETİNİ KAZANMASI	32
A. GERÇEK KİŞİLERDE TARAF EHLİYETİNİN DOĞUMU	32
B. GERÇEK KİŞİLERİN DOĞUMDAN ÖNCEKİ TARAF EHLİYETİ	33
I. Ceninin Hak Ve Taraf Ehliyeti	35
II. Henüz Ana Rahmine Düşmemiş Olanların Hak ve Taraf Ehliyeti	35
§ 2. GERÇEK KİŞİLERİN TARAF EHLİYETİNİN SONA ERMESİ	35
A. DAVA AÇILMADAN ÖNCE TARAFIN ÖLMESİ	35
I. Genel Olarak	35
II. Ölü Kimsenin Davasına Mirasçılar İle Devam Edilebilme Sorunu	36
B. DAVA SIRASINDA TARAFIN ÖLMESİ	38
I. Genel Olarak	38
II. Tarafın Ölümü Üzerine Mahkemece Yapılması Gereken İşlemler	39
1. Mahkemenin Gerçek Kişinin Taraf Ehliyetinin Sona Erdiğinden Haberdar Olması	39
2. Dava Konusunun Mirasçıları İlgilendirmemesi	40
3. Dava Konusunun Mirasçıları İlgilendirmesi	40
III. Boşanma ve Evliliğin İptali Davası Sürerken Taraflardan Birinin Ölmesi	42
C. TARAFIN, İLK DERECE MAHKEMESİNDE HÜKÜM VERİLDİKTEN SONRA ÖLMESİ	43

III. BÖLÜM
TÜZEL KİŞİLERİN VE TÜZEL KİŞİLİĞİ OLMAYAN
TOPLULUKLARIN TARAF EHLİYETİ

§ 1. TÜZEL KİŞİLERİN TARAF EHLİYETİNİ KAZANMASI VE TARAF EHLİYETİNİN SONA ERMESİ	46
§ 2. TÜZEL KİŞİLERİN TARAF EHLİYETİNE İLİŞKİN SORUNLAR	48
A. ÖZEL HUKUK TÜZEL KİŞİLERİNİN TARAF EHLİYETİ	48
I. Ortaklıkların Taraf Ehliyeti	48
II. Demek ve Vakıfların Taraf Ehliyeti	53
III. Sendikaların Taraf Ehliyeti	55
B. KAMU HUKUKU TÜZEL KİŞİLERİNİN TARAF EHLİYETİ	56
I. Genel Olarak	56
II. Tasarruf Mevduatı Sigorta Fonunun Davalardaki Taraf Konumu	57
§ 3. TÜZEL KİŞİLİĞİ OLMAYAN TOPLULUKLARIN TARAF EHLİYETİ	59
A. GENEL OLARAK	59
B. ADİ ORTAKLIK	60
C. MİRAS ORTAKLIĞI	66
D. KAT MÜLKİYETİ BİRLİĞİ	69
E. İFLAS MASASI	71

IV. BÖLÜM
DERDEST BİR DAVADA TARAF EHLİYETİNİN İNCELENMESİ

§ 1. TARAF EHLİYETİNİN BİR DAVA ŞARTI OLARAK İNCELENMESİ	73
§ 2. TARAF EHLİYETİ EKSİKLİĞİNİN TESPİTİ VE SONUÇLARI	75
SONUÇ	78
KAYNAKÇA	86

KISALTMALAR

ABD	:	Ankara Barosu Dergisi
AD	:	Adalet Dergisi
AİHS	:	Avrupa İnsan Hakları Sözleşmesi
Art	:	Artikel
aşa.	:	Aşağıda
AÜHFD:	:	Ankara Üniversitesi Hukuk Fakültesi Dergisi
AY	:	Anayasa
b.	:	Bent
Ban. K.	:	Bankacılık Kanunu
BK	:	Borçlar Kanunu
Bkz.	:	Bakınız
C.	:	Cilt
c.	:	Cümle
Çev.	:	Çeviren
dn.	:	Dipnot
E.	:	Esas
Ens.	:	Enstitü
f.	:	Fıkra
HD	:	Hukuk Dairesi
HGK	:	Hukuk Genel Kurulu
HUMK	:	Hukuk Usulü Muhakemeleri Kanunu
İBD	:	İstanbul Barosu Dergisi
İBK	:	İçtihadı Birleştirme Kararı
İİK	:	İcra ve İflas Kanunu
İÜHFM	:	İstanbul Üniversitesi Hukuk Fakültesi Mecmuası

K.	:	Karar
Koop. K.	:	Kooperatifler Kanunu
Legal HD	:	Legal Hukuk Dergisi
m.	:	madde
MHAD	:	Mukayeseli Hukuk Araştırmaları Dergisi
MİHDER	:	Medeni Usul ve İcra-İflas Hukuku Dergisi
MÖHUK	:	Milletlerarası Özel Hukuk ve Usul Hukuku Hakkında Kanun
RG	:	Resmi Gazete
s.	:	Sayfa
S.	:	Sayı
T.	:	Tarih
TBBD	:	Türkiye Barolar Birliği Dergisi
Teb K.	:	Tebliğat Kanunu
TebT.	:	Tebliğat Tüzüğü
TMK	:	Türk Medeni Kanunu
TTK	:	Türk Ticaret Kanunu
Üni.	:	Üniversite
vb.	:	ve benzeri
vd.	:	ve devamı
YD	:	Yargıtay Dergisi
YKD	:	Yargıtay Kararları Dergisi
yuk.	:	Yukarıda
Y. Lisans	:	Yüksek Lisans

GİRİŞ

Davaya konu olan hukuki ilişkinin esası hakkında inceleme yapabilmek için çok sayıda dava şartının varlığı aranmaktadır. Bunlardan en önemlisi taraf ehliyetidir. Bu çalışmamızda dava şartlarından birisi olan taraf ehliyetini incelemeye çalışacağız.

Çalışmamızın başında taraf ehliyetine ilişkin genel bilgiler verilecektir. Öncelikle, taraf ehliyeti kavramı ve önemi, ikincil olarak ise taraf ehliyetinin hak ehliyeti kavramı ile ilişkisi incelenecektir. Üçüncü olarak, taraf ehliyeti kavramı, uygulamada çoğunlukla biri diğeri yerine kullanılan ve kavram kargaşası oluşmasına sebep olan diğere usuli kavramlarla karşılaştırılacak ve hukuki tasnife tabi tutulacaktır. Son olarak nizasız kaza, davaya müdahale ve geçici hukuki korumalar gibi taraf ehliyetinin özellik gösterdiği durumlar değerlendirilecektir.

İkinci bölümde, gerçek kişilerin taraf ehliyeti incelenecektir. Bu bölüm, gerçek kişilerin taraf ehliyetini kazanması ve sona ermesi olmak üzere iki alt paragraftan oluşmaktadır. Gerçek kişilerin taraf ehliyetini kazanmasına ilişkin açıklamalarda, ceninin ve henüz ana rahmine düşmemiş varlıkların durumu incelenecektir. Gerçek kişilerin taraf ehliyetinin sona ermesi ise, ölümün davanın açılmasından önce, dava devam ederken veya hüküm verildikten sonra gerçekleşmesi ihtimallerine göre farklı ihtimallere göre etraflıca incelenecektir. Ölümün, davadan önce gerçekleşmesi incelenirken, davanın ölenin mirasçıları ile sürdürülmesi sorunu, doktrin ve Yargıtay uygulaması dikkate alınarak incelenecektir. Dava devam ederken taraflardan birinin ölmesi durumunda mahkemenin ve tarafların yapması gerekenler, miras hukukuna ilişkin ilkeler ve esaslar çerçevesinde değişik olasılıklara göre değerlendirilecektir.

Üçüncü bölümde tüzel kişilerin ve tüzel kişiliği olmayan toplulukların taraf ehliyeti kapsamlı bir şekilde ele alınacaktır. Bu bölümde ilk önce, tüzel kişilerin taraf ehliyetini kazanması ve sona ermesi ele alınacaktır. Akabinde, özel hukuk tüzel kişilerinin ve kamu hukuku tüzel kişilerinin taraf ehliyeti değerlendirilecektir. Özel hukuk tüzel kişilerinden ortaklıklar, dernekler, vakıflar ve sendikaların taraf ehliyetini kazanması ve sona ermesine ilişkin açıklamalar yapıldıktan sonra, hukuk düzenince kişi olarak kabul edilmeyen kişi ve mal topluluklarına değinilecek; bunlardan, adi

ortaklık, miras ortaklığı, kat mülkiyeti birliği ve iflas masası'nın taraf ehliyetine yönelik açıklamalarda bulunulacaktır.

Çalışmamızın son bölümünde derdest bir davada taraf ehliyetinin incelenmesi konusu etraflıca incelenecektir. Bu bağlamda, taraf ehliyetinin bir dava şartı olarak incelenmesi üzerinde durulacak, dava şartları ile ilgili genel açıklamalar yapılacak, taraf ehliyetinin dava şartı niteliği, tüm dava şartları içinde incelenme sırası, medeni usul hukukuna hâkim olan ilkeler göz önünde bulundurularak hâkimin taraf ehliyetini incelemesi değerlendirilecektir. Ayrıca, taraf ehliyeti eksikliğinin tespiti ve sonuçları ile ilgili değişik ihtimaller de göz önünde bulundurularak etraflıca açıklamalar yapılacaktır.

Çalışmamızın son kısmında, ortaya çıkan sonuçlar değerlendirilecektir.

I. BÖLÜM

TARAF EHLİYETİ HAKKINDA GENEL BİLGİLER

§ 1. TARAF EHLİYETİ KAVRAMI VE ÖNEMİ

A. TANIM

Taraf Ehliyeti Medeni Usul Hukukunun en önemli kavramlarından biridir. Taraf ehliyeti ile ilgili doktrinde çeşitli tanımlar yer almaktadır. Buna göre, taraf ehliyeti, “bir dava münasebetinin aktif veya pasif süjesi olma yeterliliği¹ “davada taraf olabilme yeteneği²”, “hukuka uygun şekilde uyuşmazlığın tarafı olabilme “davada taraf olabilme, usul hukuku ilişkisinin süjesi olabilme ehliyeti³” şeklinde tanımlanmaktadır.

Taraf ehliyetini, usul hukuku ilişkisinde yer alabilme ehliyeti olarak ortaya koyabilmek için usul hukuku ilişkisini yakından incelemek gerekir.

Hukuk sùjeleri arasında ortaya çıkan uyuşmazlıklar mahkeme önüne taşıdığı takdirde usul hukuku ilişkisine dönüşür⁴. Davanın açılmasıyla birlikte bir usul hukuku ilişkisinin kurulduğunu ortaya koyan en önemli gösterge, tarafların gerek kendi aralarında gerekse mahkeme ile, hukuk düzenince kendilerine sonuç bağlanan hukuki işlemlerde bulunmalarındır⁵. Bu hukuki işlemlere taraf usul işlemleri denilmektedir⁶. Tarafların birbirleri ve mahkeme ile hukuki işlemlerde bulunmaları, aralarında hukuki ilişki bulunduğunu göstermektedir. İşte, davanın açılması ile kurulan bu hukuki ilişkiye “usul hukuku ilişkisi” adı verilir. Usul hukuku ilişkisinin sùjelerinden birisi taraf olduğu için, bu ilişkide geçerli usul işlemlerinin yapılabilmesi, taraf ehliyetine sahip olmayı

---

¹ ANSAY, Sabri . Şakir, Hukuk Yargılama Usulleri, 5. Baskı, Ankara 1954 , s. 105, 106; YENİCE, Kazım, Taraf Yeterliliği, AD 1963/9-10, s. 940

² YILMAZ, Ejder, Taraf İslahla Değişiklik, YD 1989/1-4, s. 204; KURU, Baki. Hukuk Muhakemeleri Usulü, C. I, 6. Baskı, İstanbul 2001, s. 887 ; KONURALP, Haluk. Medeni Usul Hukuku, Eskişehir 2006, s. 77

³ PEKCANİTEZ, Hakan/ATALAY, Oğuz/ÖZEKES Muhammet, Medeni Usul Hukuku, 5. Baskı, Ankara 2006, s. 179; ALANGOYA, Yavuz/ YILDIRIM, Kamil/ DEREN-YILDIRIM, Medeni Usul Hukuku Esasları, 6. Bası, İstanbul 2007, s. 125.

⁴ TULUAY, Metin. Medeni Yargılama Hukukunda Dava İlişkisi, Dicle Üniversitesi Dergisi 1983/1, s. 114 Hukuk Fakültesi Dergisi 1983/1, s. 114

⁵ ERİŞİR, Evrim, Medeni Usul Hukukunda Taraf Ehliyeti, İzmir 2007, s. 30

⁶ KARAFAKİH, İsmail Hakkı. Hukuk Muhakemeleri Usulü Esasları, Ankara 1952. s. 85

gerektirir⁷. Hemen belirtelim, taraf ehliyeti, taraflar arasında geçerli bir usul ilişkisinin kurulabilmesinin şartı değildir.. Taraf ehliyeti eksikliğine rağmen geçerli bir usul ilişkisi kurulur. Ancak, bu ilişkide, davacının talebinin esası hakkında bir inceleme yapılamaz.

Bunun yanında taraf ehliyeti, yalnız davada değil, yargılama üst başlığı altında geçici hukuki koruma taleplerinde ve çekişmesiz yargıda da işin esası hakkında karar verilebilmesinin bir ön şartıdır.

Son tahlilde taraf ehliyeti şu şekilde tanımlanabilir: Bir yargılamanın başlaması ile kurulan usul hukuku ilişkisinde aktif ya da pasif süje olarak yer alıp geçerli taraf usul işlemleri yapabilme ehliyetine taraf ehliyeti denir.

B. KAVRAM

Taraf ehliyeti usuli bir kavramdır. Taraf ehliyeti, dava ehliyeti, sıfat ve davayı takip yetkisi kavramları, zaman zaman karıştırıldığından, terim sorununun çözülmesi gerekir. Şüphesiz ki bu sorunun çözülmesi için bu kavramların kanunda etraflıca tasnif edilmesi gerekir.

Hukuk Usulü Muhakemeleri Kanununun 3. fasıl 1. kısmının başlığı “tarafların ehliyeti”dir. Taraf ehliyetini düzenleyen Hukuk Usulü Muhakemeleri Kanununun 38. maddesinde, “Davaya ehliyet kanunu medeni ile tayin olunmuştur” ifadesine yer verilmiştir. Hükümde yer alan “davaya ehliyet” kavramı, yalnız dava ehliyetini çağrıştırmakla birlikte, atıf yapılan Medeni Kanun ile taraf ehliyeti de tayin edileceğinden, davaya ehliyet ifadesinin isabetli seçildiği söylenemez⁸. Yine, tüzel kişilerin, organları vasıtasıyla hareket edecekleri yönünde dava ehliyetine ilişkin Hukuk Usulü Muhakemeleri Kanununun 39. maddesinin I. fıkrasındaki düzenleme ile birinci kısmın başlığı olan “tarafların ehliyeti” tam uyumlu değildir. Çünkü, Hukuk Usulü Muhakemeleri Kanununun 39. maddesinin 1. fıkrası, taraf ehliyetine değil, dava ehliyetine ilişkin bir düzenleme iken, kısım başlığı daha çok taraf ehliyetini çağrıştırmaktadır. Tarafların ehliyeti üst başlığının altında dava ehliyetine ilişkin düzenleme kavram karışıklığına yol açmaktadır. Sıfat kavramı için ise özellikle

---

⁷ ERİŞİR, s. 30

⁸ BİLGE, Necip, Evli Kadının Dava Ehliyeti (Dava Ehliyeti), AD 1948/1, s.21.

uygulamada “husumet” terimi kullanılmaktadır⁹. Ayrıca, husumet kavramının kullanılması, taraf ehliyeti ile sıfat arasındaki ayrımın gözden kaçırılarak kavramların birinin diğeri yerine kullanılmasına da yol açabilecektir. Son olarak taraf ehliyeti kavramı veya onun yerine ikame edilen kavramlar medeni yargılama hukuku dışındaki muhakemelerde de ehemmiyet arz etmektedir. Sözgelimi idari yargıda taraf ehliyeti kavramı yerine menfaat ve hak ihlali kavramları kullanılmaktadır. Bir idari işlemin konu, yetki, şekil, sebep ve amaç açısından hukuka aykırı olduğundan bahisle ikame edilen iptal davalarında menfaat kavramı, idarenin işlem ve eylemleri nedeniyle uğranılan zararların tazmini için ikame edilen tam yargı davalarında ise, hak ihlali kavramı kullanılmaktadır.

C. TARAF EHLİYETİNİN ÖNEMİ

Taraf ehliyetinin önemini ortaya koyabilmek için, medeni usul hukukunun amaçlarını incelemek gerekir. Medeni usul hukukunun amacı olarak ortaya konan görüşlerden ilki, subjektif hakların gerçekleşmesini sağlamaktır¹⁰. Bu sayede, hukuk sùjelerinin haklarını kendiliğinden elde etmelerinin önüne geçileceği gibi, hukuk sùjeleri arasındaki uyuşmazlığın yargılama sonunda kesin hüküm ile sona ermesi, objektif hukukun gerçekleşmesine de hizmet edecektir¹¹. Maddi anlamda kesin hükmün sonucunun, aynı taraflar arasındaki uyuşmazlığın yeniden dava edilememesi olduğu dikkate alınır, hükmün o davanın gerçek tarafı hakkında verilmesi, bundan da önemlisi, hakkında hüküm verilen tarafın o davada taraf olabilme yeteneğine sahip olması gerekir. Aksi takdirde, taraf ehliyeti eksikliğine rağmen verilen hüküm, etkisiz hüküm niteliğini taşıyacak, maddi anlamda kesin hüküm tam anlamıyla kurulamamış olacak; bu doğrultuda, objektif hukuk gerçekleşemeyecektir.

Bu nedenle, taraf ehliyetinin önemi, maddi anlamda kesin hükmün etkinliğini sağlamada kendisini göstermektedir. Medeni Usul Hukukunun diğeri bir amacı, maddi gerçeğe ulaşmak, bu sayede toplumsal barışa hizmet edecek şekilde adaletli karar

---

⁹ Bu yönde kararlar için bkz. 7. HD, 10.11.1976, 9431/12869 (YKD 1978/1, s. 38); 5. HD, 18.12.1979, 4885/9519 (YKD 1980/1, s. 45); 6. HD, 1.10.1980, 4050/8388 (YKD 1982/1, s. 44); 4. HD, 13.12.2004, 5571/14112 (YKD 2005/3, s. 355, 356); 13. HD, 11.7.2005, 3624/11842 (YKD 2005/9, s. 1398).

¹⁰ TAŞPINAR, Sema. Medeni Yargılama Hukukunda Amaç Sorunu (Amaç), Prof. Dr. Faruk Erem Armaganı, Ankara 1999, s. 775 vd; PEKCANITEZ/ATALAY/ÖZEKES, s. 40

¹¹ YILMAZ, Ejder. Medeni Yargılama Hukukunda Islah (Islah), Ankara 1982, s.5.

verilmesini sağlamak¹², olarak kabul edilmektedir. Maddi hukuk normlarında belirlenen koşul vakıaları karşılayan somut vakıaların, uyuşmazlığa konu olan olayda gerçekleştiğinin tespiti, doğru hüküm verilmesini sağlar¹³.

Taraf ehliyeti olmayan bir taraf ile yargılamanın yürütülmesi, davaların hızlı sonuçlanmasına ve usul ekonomisine de aykırılık teşkil eder. Taraf ehliyeti olmayan bir kimseye karşı alınan hüküm, istenen sonucu sağlamayacaktır. Çünkü kararın, kişi olarak kabul edilmeyen ve kendisine taraf ehliyeti tanınmayan bir kimseye karşı uygulanması mümkün değildir¹⁴. Öyleyse, taraf ehliyeti bulunmamasına rağmen yapılan yargılama ile boş yere zaman kaybedilmiş olacaktır. Taraf ehliyeti eksikliğine rağmen verilen esasa ilişkin hükümler, etkisiz hüküm niteliğinde kabul edildiğinden, işin esası hakkında gereksiz yere yargılama yapılmış olacaktır.

Taraf ehliyeti, tarafların taraf olabilme yeteneğinin tetkik ve tespiti ile ihtilafın esası hakkında inceleme yapılıp yapılamayacağını belirler. Bu açıdan, taraf ehliyeti, yargılamanın başında gözetilen bir dava şartıdır.

Ş 2. TARAF EHLİYETİNİN HAK EHLİYETİ İLE İLİŞKİSİ

A. GENEL OLARAK

Kanun Koyucu Hukuk Usulü Muhakemeleri Kanununun 38. maddesinde, davaya ehliyet Medeni Kanun ile belirlenir diyerek, hak ve taraf ehliyetinin maddi hukuk ile olan ilişkisini dikkate almış, taraf ve dava ehliyetinin varlığına yönelik çeşitli ihtimalleri kapsayan ayrıntılı bir düzenlemeden kaçınmıştır. Bunun sonucu olarak taraf ehliyeti, maddi hukuktaki değişimlere, bir düzenleme ihtiyacı olmaksızın uyum sağlayabilecektir. Bu nedenle taraf ehliyeti, maddi hukuka dayanan, fakat usul hukukuna ait, bu hukukun ihtiyaçlarına hizmet eden ve cevap veren bir kavramdır.

---

¹² YILMAZ, Ejder. Hukuk Davalarında Taraf Ehliyetine ile İlgili Bir İçtihadı Birleştirme Kararının Düşündürdükleri (Tarafta Islahla Değişiklik Yapılabilmesi Olanığı) (Tarafta Islahla Değişiklik), YD 1989/1-4, s.6, 7; YILMAZ, Ejder. İdari Yargıda İddia ve Savunmanın Genişletilmesi/Değiştirilmesi Yasası, ABD 1983/3-4, s.13 dn. 8.

¹³ ALANGOYA, Yavuz. Medeni Usul Hukukunda Vakıaların ve Delillerin Toplanmasına İlişkin İlkeler (İlkeler), İstanbul 1979, s.91 nd. 286); ALANGOYA/ YILDIRIM/DEREN-YILDIRIM, s.30, . ARSLAN, Ramazan. Medeni Usul Hukukunda Yargılamanın Yenilenmesi (Yargılamanın Yenilenmesi), Ankara 1977, s.6.

¹⁴ ERİŞİR, s. 25

Taraf ehliyeti ile hak ehliyeti arasındaki ilişki, özellikle, taraf ehliyeti tanınmayan kişi ya da mal topluluklarında ortaya çıkmaktadır. Bazı kişi ya da mal topluluklarına zamanla hakların ve borçların sahibi olma imkânı verilmiştir. Maddi hukuktaki bu gelişimden usul hukukunun etkilenmesi kaçınılmaz olmuş ve son tahlilde, bu kişi veya topluluklara taraf ehliyeti tanınmıştır.

B. HAK EHLİYETİ KAVRAMI VE BU KONUDAKİ SINIRLAMALAR

I. Hak Ehliyeti Kavramı

Hak ehliyeti, genel anlamda, hak ve borçların süjesi olabilme yeteneğidir¹⁵. Bir taşınmazın maliki veya alacaklı olabilmek için öncelikle hak ehliyetine sahip olmak gerekir. Çağdaş hukukta kişiler arasında ayırım gözetilmeksizin, eşitlik ilkesini de sağlar şekilde, herkesin yaş, din, dil, ırk, renk, cinsiyete bakılmaksızın hak ehliyetine sahip olduğu kabul edilmektedir. Kişinin hak ehliyetini kazanabilmesi için buna dair iradesini ortaya koyması yani beyan etmesine gerek yoktur. Bu nedenle, hak ehliyeti, hukuk düzeninin tanıdığı pasif bir ehliyet, yetenek, bir statüdür şeklinde tanımlanmaktadır¹⁶. Ancak, bu, hak ehliyetinin aktif ve pasif yönü ile karıştırılmamalıdır. Kişinin haklara sahip olması hak ehliyetinin aktif yönünü, borçlarının bulunabilmesi ise hak ehliyetinin pasif yönünü; ortaya koyar¹⁷.

Medeni Kanunda Hak Ehliyeti gerçek ve tüzel kişiler bakımından ayrı maddelerde düzenlenmiştir.

Gerçek kişilerin hak ehliyeti Türk Medeni Kanununun 8. maddesinde, tüzel kişilerin hak ehliyeti ise 47. maddesinde düzenlenmiştir. Ancak, Türk Medeni Kanununun 47. maddesi, 8. maddeye göre daha özel bir düzenlemeyi içermektedir. Çünkü 8. madde, gerçek kişilerin hak ehliyetini düzenlemekle beraber, tüzel kişilerin hak ehliyeti için de dikkate alınması gereken genel bir hükümdür.

---

¹⁵ ÖZSUNAY, Ergun. Gerçek Kişilerin Hukuki Durumu, 4. Baskı, İstanbul 1979, s. 25; ZEVLİLİLER, Aydın/ACABEY, Beşir/ GÖKYAYLA, Emre. Medeni Hukuk, 6. Baskı, Ankara 1999, s. 230; ÖZTAN, Bilge. Şahsın Hukuku Hakiki Şahıslar (Hakiki Şahıslar), 9. Baskı, Ankara 2000, s. 39; ARPACI, Abdülkadir. Kişiler Hukuku (Gerçek Kişiler), 2. Bası, İstanbul 2000, s. 11; OĞUZMAN, Kemal/SELİÇİ, Özer/OKTAY, Saibe. Kişiler Hukuku (Gerçek ve Tüzel Kişiler), İstanbul 2002, s. 30

¹⁶ ZEVLİLİLER, Aydın/ACABEY, Beşir/GÖKYAYLA, Emre. Medeni Hukuk, 6. Baskı, s. 231

¹⁷ZEVLİLİLER/ACABEY/GÖKYAYLA, s.207

Türk Medeni Kanununun 8. maddesi, bir yandan gerçek kişilerin hak ehliyetini düzenlerken, diğer yandan da kişi kavramının anlamını ifade etmektedir. Hak ehliyetinin kanunda düzenlenmesindeki amaç, kişilerin haklardan fiilen yararlanıp yararlanmadıkları düşünülmezsizin, bu yeteneği kişilere tanımaktır¹⁸.

Hak ehliyetini düzenleyen Türk Medeni Kanununun 8. maddesi, iki temel prensip ve esası içermektedir. İlk olarak, 1. fıkrada “genellik” ilkesi benimsenmiştir. İnsanın, salt insan olmasından ötürü hak ehliyetine sahip olacağı, ırk, din, dil, renk, cinsiyet gibi farkların hak ehliyetine sahip olmaya engel teşkil etmediği ve kanun koyucunun ifadesi ile “herkesin” hak ehliyetine sahip bulunduğu ortaya konmuştur¹⁹.

İkinci olarak, 2. fıkrada ortaya konan “eşitlik” prensibi, kanun koyucu tarafından, “bütün insanlar, hukuk düzeninin sınırları içinde, haklara ve borçlara ehil olmada eşittirler” şeklinde düzenlenmiştir. Bu bağlamda, Türk Medeni Kanunu, “eşitlik” ilkesini benimsemiştir. Çünkü, her insan hak ehliyetine, hiçbir ayırım yapılmadan aynı derecede sahiptir. Söz konusu hüküm, her ne kadar Anayasa’nın 10. maddesinde benimsenen kanun önünde eşitlik ilkesinin özel hukuktaki görünümü olsa da, Anayasa’da düzenlenen eşitlik ilkesi, Türk Medeni Kanununun 8. maddesinin 2. fıkrasında düzenlenen eşitlik ilkesinden farklıdır. Çünkü, anılan hüküm, kanunu uygulayacaklara yönelen bir emir anlamına gelir²⁰. Buna karşılık, Anayasa’nın 10. maddesi hem kanun koyucuyu hem de kanunu uygulayanları bağlayan, bireyle devlet arasındaki ilişkilerde de gözetilmesi gereken bir hükümdür²¹.

Eşitlik ilkesi mutlak bir eşitliği ifade etmemekte, “Eşitlerin Eşitliği “ olarak nitelendirilmekte, bir başka deyişle fiili bir eşitliği ifade etmektedir. Türk Medeni Kanunu’nun 28. maddesi ile de sabit olduğu üzere, gerçek kişilerde kişilik ve hak ehliyeti sağ ve tam doğum ile kazanılır

---

¹⁸ ERİŞİR, s. 36

¹⁹ DURAL, Mustafa/ÖGÜZ, Tufan. Türk Özel Hukuku C. II Kişiler Hukuku. İstanbul 2002, s. 37, 38; ZEVKLİLER/ACABEY/GÖKYAYLA, s. 231; ÖZTAN-Hakiki Şahıslar, s. 42; AKİPEK/AKINTÜRK, s. 285, 286; HELVACI S., s. 20.

²⁰ ERİŞİR, s. 36

²¹ ÖZTAN-Hakiki Şahıslar, s. 42.

Diğer taraftan kanun koyucu, sağ ve tam doğmak şartı ile ceninin de hak ehliyetine sahip olduğunu kabul etmektedir. Sağ ve tam doğan kişinin akıl hastası olması, vesayet ya da velayet altında bulunması, onun hak sahibi olmasına veya borç altına girmesine engel değildir. Buradan hareketle, her insanın kişiliği ve hak ehliyeti vardır. Türk Medeni Kanunu'nun 28. maddesi uyarınca, gerçek kişilerde hak ehliyeti ölüm ile sona erer

Tüzel kişiler de hak ehliyetine sahiptir. Kişiler, ortak bir amaç doğrultusunda bir araya gelebilirler veya ortak bir amacı gerçekleştirmek için mallarını bu amaca özgüleyebilirler. Böylece bireyler, birinci halde kişi topluluklarını; ikinci halde ise mal topluluklarını oluştururlar. Kişi ve mal topluluklarının üyelerinden bağımsız bir kişiliğinin olabilmesi için, birtakım zorunlu unsurlara haiz olmaları gerekmektedir. Her şeyden önce, bireyler, belirli ve ortak bir amacı gerçekleştirmek üzere bir araya gelmiş olmalıdırlar. Yine bireylerin bir amaç etrafında toplanmaları, bir topluluğu oluşturma hedefine yönelmelidir. Son olarak, ortak amacı gerçekleştirmek için bir topluluk oluşturan bireylerin, topluluğun iradesini açıklamak üzere örgütlenmesi ve bu örgütlenmenin hukuk düzeni tarafından tanınması gerekir²². Bu şartların bir araya gelmesi sonucunda mal ya da kişi topluluğunun kişiliğinin bulunduğundan söz edilebilir. Bu kişilik de “tüzel kişilik” olarak adlandırılmaktadır.

Tüzel kişiliklerin bulunmasının iki önemli sonucu vardır. İlk olarak, tüzel kişilerde sınırlı sayı ilkesi (numerus clausus) geçerlidir. Yalnız hukuk düzeninin öngördüğü topluluklarının tüzel kişiliği vardır. İkinci olarak, tüzel kişilerde tipe bağlılık, ilkesi esastır. Hukuk düzenince tanınan tüzel kişilerin ortak özellikleri kanunlarla tespit edilmiştir.

Bireylerin, değişik tüzel kişi tiplerini bir araya getirerek yeni tüzel kişilik modelleri oluşturmalarına imkân yoktur²³. Tüzel kişiler, kişilik kazanmakla hak ehliyetine sahip olur²⁴. Hukuk düzeni, birden fazla tüzel kişilik modeli ihdas ettiği için, her tüzel kişinin hak ve borçlara sahip olabilmesi birbirinden farklıdır.

---

²² ÖZTAN-Tüzel Kişiler, s. 4; AKİPEK/AKINTÜRK, s. 516, 517, 518; DURAL/ÖĞÜZ, s. 193, 194, 195.

²³ ÖZTAN-Tüzel Kişiler, s. 16; DURAL/ÖĞÜZ, s. 196.

²⁴ AKİPEK/AKINTÜRK, s. 552; HELVACI S., s. 19.

Sınırlı sayı ilkesinin bir sonucu olarak tüzel kişiler, ait oldukları tüzel kişilik tipine uygun bir hak ehliyetine sahiptir. Bir başka deyişle, her tüzel kişinin hak ehliyetinin kapsamı birbirinden farklıdır. Ancak, kural olarak aynı tip tüzel kişiler arasında “eşitlik” ilkesinin olduğundan söz edilebilir.²⁵ Şüphesiz ki bu durum, yukarıda etraflıca izah edildiği üzere eşitlik ilkesinin mutlak değil de fiili olmasından kaynaklanmaktadır.

II. Hak Ehliyetine Hukuk Düzenince Getirilen Sınırlamalar

Türk Medeni Kanununa göre, “eşitlik” ilkesi hak ehliyeti için bir ilke olarak benimsenmesine rağmen, burada söz konusu olan mutlak anlamda bir eşitlik değil, “Eşitlerin Eşitliği ” yani eşit durumda bulunanlar arasında bir eşitliktir. Bu nedenle, kanun koyucunun, farklı niteliklere sahip olan kişiler arasında farklılık yaratması tabidir.

Gerçek kişiler bakımından hak ehliyeti konusunda yaratılan farklılıklardan ilki “yaş”tır. Yaşına bakılmaksızın herkes, hak sahibi olabilir. Bu bağlamda, henüz bir aylık çocuk bile mirasçı veya malik olabilir.

Kanun koyucu, kişilerin bazı hakları edinebilmesi ve bazı borçların süjesi olabilmesi için belirli yaşta olmasını aramıştır. Türk Medeni Kanununun 124. maddesine göre erkek ve kadın 17 yaşını doldurmadıkça evlenemezler.

Yine Türk Medeni Kanunu’nun 307. maddesine göre; evlat edinmek isteyen kişi 30 yaşını doldurmuş olmalıdır Kanunun aradığı yaş şartını sağlamayan kişinin, vasiyetname düzenleme, evlenme ve evlat edinme hakkı yoktur.

Hak ehliyeti konusunda, kişiler arasında “cinsiyet” yönünden de farklı düzenlemelere gidilmiştir.

Türk Medeni Kanunu’nun 132. maddesi uyarınca, soybağı karışıklığını önlemek için kadının evlenme sona erdikten sonra 300 gün geçmedikçe evlenemeyeceği düzenlenerek erkek ve kadın arasında hak ehliyeti yönünden farklılık yaratılmıştır.

---

²⁵ ÖZTAN-Tüzel Kişiler, s. 26; AKİPEK/AKINTÜRK, s. 552; DURAL/ÖĞÜZ, s. 227.

C. HAK EHLİYETİ İLE TARAF EHLİYETİ ARASINDAKİ İLİŞKİ

I. Genel Olarak

Taraf ehliyetine sahip olabilme şartları Hukuk Usulü Muhakemeleri Kanununda açıkça düzenlenmemişken, H.U.M.K. m. 38'e göre, Davada Ehliyetin Medeni Kanun ile belirleneceğine atıf yapılmıştır. Kanun koyucu, "davaya ehliyet" ifadesini kullanmakla, hem taraf ehliyetini, hem de dava ehliyetini hükmün kapsamına almıştır²⁶. Hüküm, lafzı ile değerlendirilip taraf ehliyeti, Türk Medeni Kanununa bakılarak belirlenecek olursa, Türk Medeni Kanunu, bir davada taraf rollerini saptayan ve usul hukukunun temel esasları hakkında düzenlemeler içeren bir kanun haline gelir ki, böyle bir yorum kabul edilemez²⁷. Zira, Usul hukuku tarafından düzenlenmesi gereken taraf ehliyeti, temelini usul hukukunda bulan bir kavramdır.

Taraf ehliyeti, hak ehliyeti ile ilişkilendirildiğinde, bir davada kimlerin taraf olabilecekleri, medeni hukuktaki hak ehliyeti ilkelerine bakılarak belirlenecektir²⁸. Taraf ehliyeti, temelini usul hukukunda bulan usüli bir kavramdır²⁹. Bir başka anlatımla iki kavram arasındaki farkı şu şekilde tanımlayabiliriz. Taraf ehliyeti, bir davada kimlerin taraf olabilecekleri sorusunun yanıtını ararken; hak ehliyeti, kimlerin hakların ve borçların süjesi olabilecekleri ile ilgilendirir. Yine hak ehliyetine, bizzat Türk Medeni Kanunu tarafından getirilen sınırlamaların taraf ehliyetine etki etmemesi gerektiği açıktır. Sınırlandırmalar, hak ehliyetine dâhil olan somut haklara yönelmekte, bu da, taraf ehliyetini doğrudan sınırlandırmamaktadır³⁰.

Hukuk Usulü Muhakemeleri Kanununun 38. maddesinin yaptığı atfın kapsamına hak ehliyeti sınırlandırmaları dâhil değildir. Hukuk Usulü Muhakemeleri Kanununda, taraf ehliyetinin Türk Medeni Kanununa göre belirlenecek olması ile anlatılmak istenen, hukuk düzenince kişi olarak kabul edilenlerin taraf ehliyetlerinin bulunduğuudur. Dolayısıyla, kimlerin taraf ehliyetine sahip olduğu sorusu, hak ehliyeti çerçevesinde kişiliği olan, yani, insanlar bakımından yaşayan; kişi ya da mal toplulukları bakımından

---

²⁶ ERİŞİR, s. 44

²⁷ ERİŞİR, s. 44

²⁸ ALANGOYA/YILDIRIM/DEREN-YILDIRIM, s. 31.

²⁹ UMAR-Ehliyet, s. 593.

³⁰ ERİŞİR, s. 46

ise tüzel kişiliği olanların taraf ehliyetlerinin bulunduğu şekilde yanıtlanabilir³¹. Bu halde, bir davada taraf olarak yer alabilecek kimseler, medeni hukukun çizdiği prensipler dâhilinde ya gerçek kişi ya da tüzel kişi olmalıdır.³²

Hak ehliyeti, taraf ehliyeti için tek başına kurucu bir niteliğe haiz değildir. Hak ehliyeti bulunan herkesin taraf ehliyetine sahip olduğu söylenilebilir. Bununla birlikte, hukuk düzenince açıkça kişilik tanınmadığı halde, bazı topluluklar taraf olarak kabul edilebilir. Bu nedenle, taraf ehliyetindeki “ehliyet” kavramı, ehil olabilmenin yanında, taraf ehliyetinin hak ehliyeti olmayanlara da tanınmasını içermektedir³³. Bazen yargı kararları ile dahi tüzel kişiliği olmayan, ancak ayrı bir malvarlığı bulunan topluluklara taraf ehliyeti tanınabilmektedir. Ha keza bu tanıma kanunla da olabilir.

II. Sınırlamalar Bakımından

Yukarıda etraflıca açıkladığımız üzere, yaş, cinsiyet, din, dil, ırk, vatandaşlık vb. diğer hususlar, esas itibarıyla kişinin hak ehliyetini doğrudan sınırlandırmamaktadır. Sınırlanan, kişinin yeteneği değil, bu yeteneği ile edinebileceği hak ve borçların bazılarıdır.

Burada söz konusu olan, kişilerin, “belirli bir süre için ya da belirli koşulların gerçekleşmesine bağlı olarak hak ehliyetinden doğan bazı haklara sahip olamamalarıdır³⁴”.

Son tahlilde, hak ehliyeti, içinde tüm hak ve borçların süjesi olabilme iktidarını barındıran, genel bir kavramdır³⁵.

Sınırlamalar, belirli bir hakkın süjesi olma noktasında kendisini göstermektedir. Belirli bir hakkın süjesi olma imkânı bulunmayan bir kişinin, bu imkânsızlığa rağmen hukuki ilişkide yer alması söz konusu olabilir. Böyle bir olasılıkta geçersizlik yaptırımını

---

³¹ ERİŞİR, s. 47

³² BELGESAY, Mustafa Reşit. Dava Teorisi (Dava Teorisi), İstanbul 1943 s. 78

³³ YILDIRIM, M. Kamil/DEREN-YILDIRIM, Nevhis. İcra Hukuku, 3. Bası, İstanbul 2005, s. 8

³⁴ BÜYÜKAY, s.5, 6; ZEVLİLER/ACEBEY/GÖKYAYLA, s.233; AKİPEK/AKINTÜRK, s.287, 288.

³⁵ ERİŞİR, s. 51

söz konusu olacaktır. Örneğin, vasiyetname yapma ehliyeti olmayan bir kişinin düzenleyeceği bir vasiyetname, butlan yaptırımına tabi olacaktır. Sonuç olarak, taraf ehliyetinin, sınırlamaları ihtiva etmeyen bir hak ehliyeti kavramına bağlanması gerektiği kanaatindeyiz.

§ 3. TARAF EHLİYETİ İLE İLGİLİ DİĞER USULİ KAVRAMLAR

A. TARAF KAVRAMI

Taraf kavramının açıklanması ve tanımlanması için doktrinde 3 tane taraf teorisi benimsenmiştir. Bunlardan ilki olan maddi taraf kavramı, taraflar arasındaki usul hukuku ilişkisi ile maddi hukuk ilişkisini birbirine bağlamıştır³⁶.

Buna göre, davacı, maddi hukuk ilişkisinin-örneğin bir aktin- tarafı veya dava konusu hakkın gerçek sahibi değilse, bu kişinin, usul hukuku ilişkisinin de tarafı olamayacağı varsayılır. Bu durumda, sıfat, davanın başında hâkim tarafından re'sen incelenecek bir dava şartı haline gelmektedir³⁷. Hak sahibi ya da maddi hukuk ilişkisinin tarafı olmayan bir kişinin, davanın da tarafı olamayacağı düşüncesi, usule ilişkin yapılan bir yargılamada esasa ilişkin inceleme yapılması sonucunu ortaya çıkarmaktadır. Hak sahibi olmak, bir dava şartı ise, dava şartının varlığı tespit edilmeden işin esasına girilemeyecektir. Oysa, maddi taraf kavramına göre, hakkın varlığı tespit edildiğinde hem dava şartlarına yönelik usuli sorun, hem de taraflar arasındaki esasa ilişkin sorun çözümlenmiş olacaktır³⁸. Şayet, hakkın var olmadığı tespit edilirse, bu, davacının, taraf olamayacağı anlamına geleceğinden, davanın usule ilişkin bir karar ile reddedilmesi gerekir. Ancak, dava şartı eksikliği nedeni ile verilen ret kararı, aynı zamanda taraflar arasındaki uyuşmazlığın esasını, davalı lehine çözümlenmektedir³⁹.

---

³⁶ YILMAZ-İslah, s. 184; PEKCANITEZ, Hakan, Medeni Usul Hukukunda Fer'i Müdahale (Fer'i Müdahale), Ankara 1992, s. 26; DEREN-YILDIRIM-Kesin Hüküm, s. 16; TANRIVER, Süha. Medeni Usul Hukukunda Derdestlik İtirazı (Derdestlik), Ankara 1998, s. 59; ULUKAPI-Duruşma, s. 11; ÜSTÜNDAĞ-Yargılama, s. 387; PEKCANITEZ/ATALAY/ÖZEKES, s. 179

³⁷ ALANGOYA-Tarafta İradi Değişme, s. 131; YILMAZ-İslah, s. 184; PEKCANITEZ, Fer'i Müdahale,

³⁸ "...bir dava şartının tespiti için işin esasına girmek gibi bir durumla karşılaşıldı."(ÜSTÜNDAĞ-Yargılama, s. 387). Ayrıca bkz. YILMAZ-İslah, s. 185; PEKCANITEZ-Fer'i Müdahale, s. 27; DEREN-YILDIRIM-Kesin Hüküm, s. 16; TANRIVER-Derdestlik, s. 59;.

³⁹ ERİŞİR, s.54

Taraf kavramını açıklayan diğerk bir teori, “işlevsel taraf” kavramıdır. Bu teoriye göre, taraf kavramı, tüm hukuk davaları için tanımlanamaz. Bu nedenle, malvarlığı ve şahıs varlığı davaları birbirinden ayrılmalıdır; taraf kavramı, şahıs varlığına ilişkin davalar bakımından geçerli olmamalıdır.

Malvarlığına ilişkin davalar bakımından taraf kavramının belirlenebilmesi, davacının veya davalının davaya konu olan malvarlığı ile ilişkisinin bulunmasını gerekli kılmaktadır. Bu durumda, malvarlığını yönetme yetkisini elinde bulunduranlar taraf konumuna getirilmektedir.. İşlevsel taraf kavramı, doktrinde pek fazla rağbet görmemiştir.

Bu üç teori arasında en fazla rağbet gören ve günümüz usul hukukunda kabul edilen “ Şekli Anlamda Taraf Teorisi “dir. Şekli anlamında taraf teorisine göre, taraf, hakkın gerçek sahibi olması aranmaksızın dava dilekçesinde gösterilen kişidir⁴⁰. Dava dilekçesinde yer alıp kendi adına hukuki koruma talep eden ya da kendisine karşı hukuki koruma talep edilenlere “taraf” denilir⁴¹. Taraf kavramı, davaya konu olan haktan veya hukuki ilişkiden bağımsızdır.

Kişinin, çekişmeli hakkın veya maddi hukuk ilişkisinin süjesi olup olmadığı taraf olabilmek için önem tarz etmez. Bugünkü anlamıyla şekli taraf kavramının kabulünden önce, maddi taraf kavramının açmazlarını gidermek üzere, tarafın bir dava açarak sübjektif hak iddiasında bulunan kişi olduğu ileri sürülmüştür⁴². Fakat, bu görüş, maddi hukuk ilişkisinin süjesi olunmadığının iddia edildiği menfi tespit davalarında taraf kimdir sorusunu yanıtlayamamaktadır⁴³. Kaldı ki, davacının iddiası, her davada bir hukuki ilişkiye veya bir hakka dayanmayabilir. Örneğin, Türk Medeni Kanununun 146. maddesine göre Cumhuriyet Savcısının açacağı mutlak butlan davasında, savcı, taraf

---

⁴⁰ PEKCANITEZ-Fer’i Müdahale, s. 27; ULUKAPI-Duruşma, s. 11, 13; BİLGE/ÖNEN, s. 223; YILMAZ-Islah, s. 188; TANRIVER-Derdestlik, s. 60; ÜSTÜNDAĞ- Yargılama, s. 387; PEKCANITEZ/ATALAY/ÖZEKES, s. 179; SUNAR, s. 334.

⁴¹ BİLGE/ÖNEN, s. 223; BORK (STEIN/JONAS), vor § 50 Rdn. 2; ANSAY S. Ş., s. 103; YENİCE-Taraf Yeterliği, s. 939; PEKCANITEZ-Fer’i Müdahale, s. 28, DEREN-YILDIRIMKesin Hüküm, s. 20; TANRIVER-Derdestlik, s. 60; ULUKAPIDuruşma, s. 13; ÜSTÜNDAĞ-Yargılama, s. 387; ALANGOYA/YILDIRIM/DEREN-YILDIRIM, s.123; PEKCANITEZ/ATALAY/ÖZEKES, s. 178; SUNAR, s. 334;

⁴² ERİŞİR, s. 55

⁴³ TULUAY, s. 108; ULUKAPI-Duruşma, s. 12; ALANGOYA/ YILDIRIM/DEREN-YILDIRIM, s. 123

olarak bir hak ya da hukuki ilişki iddia etmemektedir⁴⁴.

Taraf, dava açılması ile kurulan usul hukuku ilişkisinin süjesidir. Bu nedenle kendi davasında tanık; diğer tarafa fer'i müdahil olamaz⁴⁵. Bir davada tarafın kim olduğunun tespiti, kesin hükümden etkilenme, tarafın ve tanıkların dinlenilmesi, teminat gösterilmesi, yargılama giderlerinden sorumluluk gibi hususlar bakımından önem taşımaktadır⁴⁶.

Dava açmak ya da hakkında dava açılmak, yani bir dava açarak bu davada taraf olarak yer alabilmek ile dava açabilmek ya da kendisi hakkında dava açabilmek için sahip olunması gereken ehliyet, başka şeylerdir⁴⁷. Birincisine verilecek yanıt “taraf” kavramını; ikincisine verilecek yanıt ise “taraf ehliyeti”ni karşılayacaktır. Davacının dava dilekçesinde belirttiği davacı ve davalı, bir davada taraf kimdir sorusunun yanıtını vermektedir. Ancak, taraf olan kişilere hukuk düzeninin taraf olabilme imkânını verip vermediği ayrı bir meseledir ki, bu da taraf ehliyeti ile ilgilidir. Dolayısıyla, davacının dava dilekçesinde belirttiği kişiler davanın tarafları olurlar.

Dava dilekçesinde davacı ve davalı olarak gösterilen kimselere, taraf olabilme imkânının tanınıp tanınmadığı, bu kimselerin davada taraf olmalarından sonra dava şartları incelenirken ortaya çıkacaktır⁴⁸. Taraf ehliyeti eksikliği, bir davada taraf olabilmeye, taraf teşkiline engel değildir. Taraf ehliyeti olmayan kimse, mahkemenin taraf ehliyetinin bulunmadığı yönünde bir karar vermesine kadar o davada taraftır⁴⁹.

B. SIFAT

Sıfat kavramı yerine “husumet” kavramı da kullanılmaktadır. “Husumet” kavramı hatalı olarak “taraf ve dava ehliyeti” kavramlarını karşılamak üzere de kullanıldığından, kavram karışıklığına yol açmamak amacıyla , “sıfat” kavramını kullanmanın daha isabetli olduğu kanaatindeyiz.

---

⁴⁴ ALANGOYA- Taraf İradı Değişme; s. 132 dn. 19; TANRIVER-Derdestlik, s. 62;. BİLGE/ÖNEN, s. 116; BERKİN-Uusul, s. 189.

Davacının, davadaki sıfatını ifade etmek üzere “aktif taraf sıfatı”; davalının, davadaki sıfatını ifade etmek üzere ise “pasif taraf sıfatı” kavramları kullanılmaktadır⁵⁰.

Sıfat, doktrinde, “dava konusu sübjektif hak ile taraflar arasındaki ilişkisi⁵¹”; “kendisi leh ve aleyhinde dava açılan kimselerin, dava konusu olan maddi hukuk münasebetine, hak sahibi olarak veya mükellef olarak katılıp katılmadığı meselesi⁵²”; “davaya yol açmış ilişki içinde şimdiki davacı ile davalının şimdi davacı ile davalı olabilmesini mümkün ve doğru kılan konumları⁵³” şeklinde tanımlanmaktadır.

Sıfat kavramı, hak ya da hukuki ilişki esas alınarak davacı ve davalı olabilme sıfatı anlamında kullanılmaktadır⁵⁴. Bu anlamda, kimler maddi hukuka göre hak sahibi yahut hukuki ilişkinin süjesi iseler, bu kişiler davacı veya davalı olmalıdırlar. Bir sübjektif hakkı dava etme yetkisi kural olarak hakkın sahibine ait olduğuna göre, o hakka ilişkin bir davada da davacı olabilme sıfatı hakkın sahibine ait olacaktır⁵⁵.

Hak sahibi olmayan kişinin hakka yönelik tecavüzün ortadan kaldırılmasını ve hakkının yargı organları aracılığıyla gerçekleştirilmesini talep etmesi mümkün değildir. Zira, hakkın gerçekleşmesini talep etmek de hak üzerinde bir tasarruftur ve bu yetkiyi haiz olmayanların yargıya başvurmaması gerekir⁵⁶. Doktrinde, dava hakkının sübjektif hakka bağlı olduğu, asıl haktan ayrı devredilip kullanılmayacağı ifade edilmektedir⁵⁷. Asıl hak ile dava hakkı arasında, hâkim varlığı ve kullanım şartları bakımından sıkı bir bağıllık bulunduğu kuşkusuzdur⁵⁸. Bu durum, özellikle, dava devam ederken dava konusunun devredilmesinde, yani müdebbihin temlikinde kendisini göstermektedir

Buna göre; davalı, dava devam ederken dava konusu olan hakkı devrederse, davacının iki tane seçimlik hakkı vardır. Davacı isterse, dava konusunu devralana karşı davasına devam eder, bu halde davanın bir tarafında devredilen hakka bağlı olarak

---

⁵⁰ PEKCANITEZ/ATALAY/ÖZEKES, s. 183

⁵¹ KURU, C. I, s. 1157; KONURALP, s. 78; PEKCANITEZ/ ATALAY/ÖZEKES, s. 183; ULUKAPI-Duruşma, s. 17 dn. 65; KURU/ARSLAN/ YILMAZ-Usul, s. 278

⁵² ÜSTÜNDAĞ-Yargılama, s. 301.

⁵³ UMAR-Basım, s. 503.

⁵⁴ PEKCANITEZ/ATALAY/ÖZEKES, s. 183, 184; POSTACIOGLU-Usul, s. 218 vd.; BERKİN-Usul, s. 357; KURU/ARSLAN/YILMAZ-Usul, s. 278

⁵⁵ KURU, C. I, s. 1158; KONURALP, s. 78.

⁵⁶ ÜSTÜNDAĞ-Yargılama s.301

⁵⁷PEKCANITEZ/ATALAY/ÖZEKES, s. 282; BİLGE/ÖNEN, s. 385; KURU, C. I, s. 872

değişiklik meydana gelir. Mezkur değişikliğe rağmen, açılan davanın hak ile olan bağlantısı sürdürmektedir.

Bununla birlikte doktrinde bazı yazarlar hak olmamakla beraber, dava açılabilme olanağının tanındığı durumlardan söz etmektedir⁵⁹. Bunun tipik örneği, savcının hak sahibi olmamakla beraber taraf olarak açtığı davalardır⁶⁰. Hak sahibi olmamakla beraber dava açabilenler, davanın da tarafı iseler, bu ihtimalde dava hakkı, dava konusu haktan gerçek anlamda uzaklaşmış olacaktır. Bu sayede hakka yabancı kişi, dava dilekçesinde kendisini taraf göstererek dava açmakta, kendi ad ve hesabına hüküm elde etmektedir.

Sıfat, “bir kimsenin görev, toplumsal veya hukuki bakımdan yeri ve özelliğidir”⁶¹; daha kısa bir ifade ile, bir şeye veya bir kimseye ait nitelik veya statüdür. Örneğin, Kalın masa veya beyaz sayfa derken, kalın ve beyaz, masa ve sayfanın niteliğini belirtmekte, dolayısıyla, bu isimlerin sıfatı olmaktadır.

Sıfatın dilbilimsel bakımdan açıklamasını, hukuk bilimine aktarmak mümkündür. Taraflar arasındaki hukuki ilişkide, tarafa ait olan nitelik de bir sıfattır. Örneğin, bir davada davacı olarak gösterilen Fırat Karaman, şekli taraf kavramının kabulü sonucunda bir taraftır. Fırat Karaman’ın bir sübjektif hak olan alacak hakkı ile ilişkisinde niteliği alacaklıdır. Bu saptamayı dilbilimsel açıdan “alacaklı Fırat Karaman” olarak ifade edebiliriz. Eğer, Fırat Karaman alacaklı niteliğini haiz değilse, ona ait olması gereken sıfat yoktur. Dilbilim ile hukukun bir arada ele alınmasından sonra “sıfat” en genel anlamıyla, maddi hukuktan kaynaklanan ve tarafa ait olması gereken nitelik veya statü şeklinde tanımlanabilir.

Sıfatın, hukuki ilişkinin bir parçasını teşkil etmesi nedeniyle, dava temelinin bir unsuru olduğu kabul edilebilir⁶². Bu nedenle, sıfat, usul hukukunu değil, tamamen maddi hukuku ilgilendirmektedir.

---

⁵⁸ TULUAY, s. 132

⁵⁹ BELGESAY-Dava Teorisi, s. 24; ÜSTÜNDAĞ-Yargılama, s. 306, 307; KURU, C. I, s. 872; ALANGOYA/YILDIRIM/DEREN-YILDIRIM, s. 130; KONURALP, s. 26.

⁶⁰ BELGESAY-Dava Teorisi, s. 24; UMAR-Tarihi Gelişme, s. 214; KONURALP, s. 27

⁶¹ Türk Dil Kurumu Türkçe Sözlük, C. II, Ankara 1988, s. 1294.

Davacı veya davalının, davanın doğru tarafı olmadığı ve yeni bir dava açılmasına ihtiyaç duyulan durumlarda, açılan davanın, taraflar arasında hak veya hukuki ilişki bulunmaması nedeniyle sıfat yokluğuna dayanılarak esastan reddedilmesi gerekir.

Bir davada taraf olabilme yeteneği olan taraf ehliyeti ile sıfat karşılaştırıldığında, her şeyden önce taraf ehliyeti, davada taraf olabilme yeteneğine ilişkin olması nedeniyle kaynağını esas olarak usul hukukunda bulmaktadır⁶³. Sıfatın özünde ise maddi hukuk bulunmaktadır⁶⁴. Sıfattan söz etmek, yargılama hukukuna değil, tamamen maddi hukuka yönelik bir değerlendirmedir.

Hâkim, taraf ehliyetini davanın esasına girebilmek için bir dava şartı olarak incelerken, sıfatı ancak diğer tarafın savunma olarak ileri sürmesi üzerine ya da dosyada yer alan vakıalara dayanarak ancak işin esasına girerek inceleyebilir⁶⁵. Diğer yandan, taraf ehliyeti, sıfata göre hâkim tarafından daha önce değerlendirilecektir. Çünkü taraf ehliyeti olmayan bir tarafın, davaya konu olan hakkın süjesi olması veya hukuki ilişkinin tarafı bulunması söz konusu olmayacaktır⁶⁶.

C. DAVA EHLİYETİ

Bir kimsenin taraf ehliyetinin bulunması, taraf olarak yer aldığı davasını yürütebilmesi için tek başına yeterli değildir; kişi, dava ehliyetine de sahip olmalıdır. Dava ehliyeti, tarafın bir davayı ister kendisi, isterse bir vekil ile yürütüp geçerli taraf usul işlemleri yapabilme ehliyetidir.⁶⁷ Dava ehliyeti, medeni hukuktaki eylem ehliyetinin usul hukukundaki görünümüdür⁶⁸. Buna göre, ayırt etme gücüne sahip, ergin ve kısıtlanmamış gerçek kişiler ile tüzel kişiliğe sahip ve organları teşekkül etmiş mal ya da kişi topluluklarının dava ehliyeti vardır.

---

⁶² UMAR-Ehliyet, s. 598 dn. 34; ALANGOYA-Tarafta İradi Değişme, s. 138; ÜSTÜNDAG-Yargılama, s. 311; UMAR-Basım, s. 503.

⁶³ ERİŞİR, s. 70

⁶⁴ ÜSTÜNDAG-Yargılama, s. 307, 308.

⁶⁶ ERİŞİR, s. 71

⁶⁷ ANSAY S. Ş., s. 106; KARAFAKİH, s. 117; UMAR-Ehliyet, s. 602; BİLGE-Dava Ehliyeti, s. 19; BİLGE/ÖNEN, s. 228

⁶⁸ KARAFAKİH, s. 117; YENİCE-Dava Yeterliği, s. 1183; UMAR-Ehliyet, s. 602; BERKİN-Usul, s.

Ayırt etme gücü olan küçük ile kısıtlının kural olarak dava ehliyetleri yoktur. Ancak bu kişiler, kişilik haklarıyla ilgili-örneğin boşanma-açacakları davalarda dava ehliyetine sahiptirler. Sınırlı ehliyetsizler, kanuni temsilcinin rızası olmaksızın karşılıksız kazanımlarda bulunabilirlerse de, bu kazanımlara ilişkin olarak açılacak davalarda, dava sonucunda maddi zararlar meydana gelebileceğinden dava ehliyetine sahip değildirlere⁶⁹.

Tam ehliyetsizlerin de dava ehliyetleri yoktur. Ancak, tam ehliyetsiz bir kişiye-örneğin bir akıl hastasına- karşı dava açılabilir. Bu gibi kimselerin pasif taraf ehliyetleri her zaman vardır. Örneğin, akıl hastası olan eşe karşı boşanma davası açılabilir. Bu dava, eş yerine, vasisine karşı açılmışsa davanın kural olarak sıfat yokluğundan reddedilmesi gerekir⁷⁰. Davacının davasını, vasi yerine eşe yöneltmek istediği, dava dilekçesinde gösterdiği vakıalardan anlaşılabilirse, davacı, bu yanlışlığı düzelterek eşi, davalı olarak gösterebilmelidir. Bir deyişle bu durum maddi hata olarak kabul edilmelidir.

Tam ehliyetsizlerin aktif taraf ehliyetleri ile ilgili olarak şahsa sıkı sıkıya bağlı haklarını -örneğin boşanma- kanuni temsilcileri aracılığı ile dava edip edemeyeceği tartışmalıdır.

Bir görüşe göre, kanuni temsilci, kişiye sıkı olarak bağılılıkları mutlak nitelikte olan haklara ilişkin davaları kural olarak açamaz⁷¹. Ancak önemli bir zorunluluk bulunun hallerde vasi, sulh mahkemesinden husumet izni alarak bu davaları açabilecektir.

Kişiye sıkı olarak bağılılıkları nisbi nitelikte olan haklara ilişkin davalar ise -örneğin manevi tazminat kanuni temsilci tarafından açılabilir⁷². Buna karşılık boşanma davaları bakımından haklı olarak ayrıma gidilmeksizin kanuni temsilcinin tam

---

351; ÜSTÜNDAĞ Yargılama, s. 291; BİLGE-Dava Ehliyeti, s. 19; ANSAY S. Ş., s. 107; KURU, C. I, s. 1026, 1027; KONURALP, s. 78; PEKCANITEZ/ ATALAY/ÖZEKES, s. 181;

⁶⁹KURU, C. I, s. 1045; ÜSTÜNDAĞ-Yargılama, s. 294;.

⁷⁰ KURU, C. I. s. 1051

⁷¹BERKİN-Usul, s. 354; POSTACIOĞLU-Usul, s. 207, 208; KURU, C. I, s. 1047, 1048; BİLGE/ÖNEN, s. 228

⁷² KURU, C. I, s. 1047, 1048.; BİLGE/ÖNEN, s. 229

ehliyetsiz adına dava açabileceği ileri sürülmektedir⁷³. Ayırt etme gücü olmayan kişi, boşanma hakkını hiçbir zaman kullanamaz ve bunun için dava açamaz denilirse, kişinin boşanma hakkı olmasına rağmen bunu kullanamaması, yani hak ehliyetinin bu hak bakımından sınırlandırılması sonucu ortaya çıkar⁷⁴. Kişinin, hakkın süjesi olduğunu söyleyebilmemiz için, bu hakkın kullanılabilmesi de gerekir. Bu nedenle ayırtım gücü olmayan bir kişi, şahsa sıkı sıkıya bağlı mutlak hakların süjesidir ve bu hakları kanuni temsilcisi aracılığı ile kullanabilir⁷⁵. Bunun bir gereği olarak kanuni temsilcisi onun adına boşanma davası açabilir. Açılacak davada ayırt etme gücü bulunmayan taraf ehliyetine sahiptir, ancak onun dava ehliyeti yoktur. Boşanma hakkı dışında diğer şahsa sıkı sıkıya bağlı mutlak hakların dava edilmesinde ise bu hakların kullanılmasında zorunluluk bulunması; bu zorunluluğun belirlenmesinde ayırtım gücüne sahip olmayanın açık menfaati ve dürüstlük kuralları dikkate alınmalıdır⁷⁶.

Dava ehliyeti de tıpkı taraf ehliyeti gibi bir dava şartıdır. Davacının veya davalının dava ehliyetinin olmadığı esasa girilmeden dava şartları incelenirken anlaşılırsa dava hemen reddedilmez; davanın kanuni temsilciye bildirilmesi ve kanuni temsilcinin davaya icazet vermesi için süre verilir⁷⁷.

Süre sonunda kanuni temsilci, dava ehliyeti olmayan taraf adına yargılamaya katılmazsa dava, dava ehliyeti eksikliğinden reddedilir⁷⁸. Kanuni temsilcinin açılan davaya icazet vermesi sınırlı ehliyetsizlerde olduğu kadar, tam ehliyetsizler için de geçerlidir⁷⁹.

Taraf ehliyeti ile dava ehliyeti arasındaki bağlantı noktası da, taraf ehliyeti olmayan bir kimsenin dava ehliyetinden de bahsedilemeyecek olmasıdır⁸⁰. Bu durum, özellikle, taraf usul işlemlerinin geçerliğinde karşımıza çıkmaktadır. Geçerli taraf usul işlemleri yapabilmek için dava ehliyetine sahip olmak gerekir. Ancak, dava ehliyetinden

---

⁷³YENİCE, Kazım. Dava Yeterliği (Dava Yeterliği), AD, 1963/1112, s. 1194; ANSAY S. Ş., s. 108

⁷⁴ERTAŞ-Temsil, s. 8.

⁷⁵ÜSTÜNDAĞ-Yargılama, s. 297.

⁷⁶ERTAŞ-Temsil, s. 11.

⁷⁸ALANGOYA/YILDIRIM/DEREN-YILDIRIM, s. 128; Ehliyet, s. 615, 616; ÜSTÜNDAĞ-Yargılama, s. 299; KURU, C. I, s. 1098, 1150, 1151;

⁷⁹ÜSTÜNDAĞ-Yargılama, s. 299; KURU, C. I, s. 1098

⁸⁰KARAFAKİH, s. 117

önce, taraf usul işlemi yapacak kişinin bir davada taraf olabilme ehliyetinin bulunması gerekir. Bu bakımdan, taraf ehliyeti ile birlikte dava ehliyeti taraf usul işlemlerinin geçerlik şartıdır⁸¹.

D. DAVAYI TAKİP YETKİSİ

Davayı takip yetkisi, usul hukuku ilişkisinin süjesi olan tarafın, davaya konu olan hakkı veya hukuki ilişkiyi bir yargılama faaliyetini yürüterek hüküm altına aldırabilme yetkisi olarak tanımlanabilir. Davayı takip yetkisi, davayı kimin yürütebileceğine ilişkin olarak hüküm alabilme yetkisidir⁸². Bu yetki, talep sonucunda belirtilen hakkın sahibi ya da hukuki ilişkinin tarafı olduğunu iddia etmek ile kazanılır; salt bu iddia ile tarafın, davayı takip yetkisi doğar. Çünkü tarafın, kendine ait olduğu iddia ettiği bir hakkı dava edebilmesinde bu yetkinin kendiliğinden mevcut olduğu aşıkardır. Dolayısıyla, kim bir davada hak sahibi olduğunu iddia ediyor ve lehine hüküm elde etmek istiyorsa, o hakka yönelik davayı takip yetkisini haizdir⁸³.

Davayı takip yetkisinin bir dava şartı olarak kendiliğinden dikkate alınması, davacının lehine hak iddia etmesi esasına dayanmaktadır. Davacı, süjesi olmadığı dava konusu hakkın kendisine değil, bir başkasına ait olduğunu iddia eder ve bu hakkın üçüncü kişi adına hüküm altına alınmasını talep ederse, o davada davayı takip yetkisi doğmamıştır. Davayı takip yetkisi ile sıfat arasındaki farklara değinmekte fayda olacağı kanaatindeyiz. Sıfat, tarafın, maddi hukukta düzenlenen niteliğinin, örneğin alacaklı, malik veya mirasçı olup olmadığı meselesine ilişkindir. Sıfatın, bir dava şartı olmamasının ve yokluğu halinde davanın esastan reddedilmesinin temelinde de bu düşünce yatmaktadır. Dolayısıyla, bir davada sıfat, esas hakkında verilecek hükmün belirlenmesinde önem taşımaktadır. Bunun dışında bu kavramın bilhassa medeni usul hukukunda başka bir rolü yoktur⁸⁴. Oysa, davayı takip yetkisi, yargılamanın yürütülüp yürütülemeyeceğine yöneliktir. Bir davanın yürütülmesi ve karara ulaşılmadaki süreç ile bu sürecin sonunda ulaşılabacak sonuç birbirinden farklıdır.

---

⁸² ÖZEKES-Asli Müdahale, s. 29; ALANGOYA-Dava Ortaklığı, s. 98 dn. 29; ALANGOYA-Tarafta İradi Değişme, s. 138; ÖZEKES “Hukuki Dinlenilme, s. 294

⁸³SUNAR, s. 335

⁸⁴ ALANGOYA-Tarafta İradi Değişme, s. 138.

Bunlardan birincisi davayı takip yetkisini, ikincisi ise sıfatı karşılamaktadır. Dava sonunda verilen karar ile davacının ya da davalının dava konusu hukuki ilişkideki konumu hüküm altına alınmış olur. Hâkim için önemli olan, dava açan kişinin işin esası hakkında yapılacak yargılamaya katılması ve bu yargılamayı yürütmesidir. Bu da tarafın, taraf ve dava ehliyeti ile davayı takip yetkisinin bulunmasını gerekli kılar. Yoksa sıfatın, bakım açısından, tarafın hak sahipliğine yönelik karar verilene kadar yargılamanın yürütülmesi bakımından bir önemi yoktur⁸⁵.

Davayı takip yetkisi, esasen maddi hukuktaki tasarruf yetkisi ile ilişkilendirilmektedir. Tasarruf yetkisi, bir kimsenin hukuk düzeninin kendisine tanıdığı bir hakka etki edebilme, o hak üzerinde tasarruf işlemleri yapabilme yetkisidir⁸⁶. Kural olarak hak sahibi, hakkın bir unsuru olduğu için, tasarruf yetkisine de sahiptir. Ancak, kanun bazı durumlarda kişiyi hak sahibi kabul etmekle birlikte, onun tasarruf yetkisini sınırlandırmıştır.

Bu durumda hak sahibi olan ve tasarruf ehliyeti⁸⁷ bulunan kişi, o hakkı üçüncü bir kişiye devredemeyecek yahut hakkından feragat edemeyecektir. Örneğin, İcra İflas Kanunu'nun 191. maddesine göre, iflasın açılması ile müflisin, iflas masasına dâhil mal ve haklar üzerinde tasarruf yetkisi ortadan kalkar. Müflis, masaya giren bir hakkı yok edemez, üçüncü kişiye devredemez⁸⁸. Hak sahibi olan bir kişinin tasarruf yetkisinin hukuk düzenince sınırlandırılmasının usul hukukundaki sonucu, tasarruf yetkisi kısıtlanan bu kişinin iflasın açılmasından önce açılmış derdest davalarda davayı takip yetkisinin sona ermesidir⁸⁹. Hatta, icra ve iflas Kanununun 194. maddesinde, bazı davalara iflasın açılmasına rağmen devam edileceği öngörülmüştür. İflas masasına dâhil olan haklara ilişkin bu davaları müflis, davayı takip yetkisinin sona ermesi karşısında

---

⁸⁵ “Mevcut olup olmadığı, davanın esasına girildikten sonra esas hakkında verilecek hükümle belli olacaktır.” (ALANGOYA/YILDIRIM/DEREN-YILDIRIM, s. 133).

⁸⁶ TEKİNAY, Selahattin Sulhi/AKMAN, Sermet/BURCUOĞLU, Haluk/ALTOP, Atilla. Borçlar Hukuku Genel Hükümler, 7. Baskı, İstanbul 1993, s. 46; EREN, Fikret. Borçlar Hukuku Genel Hükümler, 8. Baskı, İstanbul 2003, s. 162; FEYZİOĞLU, Feyzi Necmeddin. Borçlar Hukuku Genel Hükümler C. I, 2. Baskı, İstanbul 1976, s. 299;

⁸⁷ YENİCE-Dava Yeterliği, s. 1187; FEYZİOĞLU, s. 289, 299, 300; TEKİNAY/AKMAN/BURCUOĞLU/ALTOP, s. 47; BAŞÖZEN, Ahmet. Müflisin Tasarruf Yetkisi, Ankara 2005, s. 76, 77, 78, 121 dn. 1.

⁸⁸ BAŞÖZEN, s. 184 vd.

⁸⁹ KURU, Baki/ARSLAN, Ramazan/YILMAZ, Ejder: İcra ve İflas Hukuku (İcra), 19. Baskı, Ankara 2005, s. 579; MUŞUL-İflas, s. 108; KURU, Baki: İcra ve İflas Hukuku El Kitabı (El Kitabı), İstanbul

acele hallerde bile taraf olarak sürdüremez. Bu davaları iflas idaresi yürütecektir. İflas idaresi oluşturulmamışsa, davalara iflas dairesince devam edilmesi gerekir⁹⁰. Ayrıca müflis, iflas masasına giren hakların gerçekleşmesi için yeni bir dava da açamaz. Çünkü hakkın gerçekleşmesini talep etmek de hak üzerinde bir tasarruftur⁹¹.

Müflisin tasarruf yetkisi hakkında yaptığımız bu açıklamalar haciz için geçerli değildir. Hacizli bir malın maliki, hak sahibi ve o hak üzerinde hukuki işlem yapabilme yeteneğine sahip olduğu halde, o mal üzerinde tasarruf yetkisi İcra İflas Kanunu'nun 86. maddesi uyarınca kısıtlanmıştır

Ancak, tasarruf yetkisi kısıtlaması, tasarrufun, alacaklıların haklarına zarar vermesi ile sınırlıdır. Borçlunun yaptığı işlemler, alacaklının haklarını ihlal ettiği ölçüde geçersizlik yaptırımına tabi olacaktır⁹². Bu nedenle, borçlu, malı üçüncü kişiye devredebilir; ancak, alacaklı, bu tasarruf yapılmamış gibi, malın paraya çevrilmesini sağlayabilecektir⁹³. Buradan hareketle, hacizli mala ilişkin davada, haczin uygulanmasının, borçlunun davayı takip yetkisini sona erdirmeyeceğini söylenebilir. Örneğin, borçlu, üzerinde haciz şerhi bulunan taşınmazını devreder; ancak, devir işlemindeki yolsuzluk nedeniyle yolsuz tescilin terkinini dava ederse, bu davayı, davayı takip yetkisine sahip olarak yürütebilir⁹⁴. Denilebilir ki, borçlu, malın paraya çevrileceği endişesi ile bu davayı iyi yürütmeyerek davanın kaybedilmesine yol açabilir. Ancak, kanun koyucu, bu gibi kötü niyetli davranışlara engel olabilmek için, Hukuk Usulü Kanunu'nun 446. maddesiyle bir yargılamanın yenilenmesi sebebi öngörmüştür. Alacaklı, bir yandan, kendisine karşı geçersiz olan bu tasarrufa rağmen malın paraya çevrilmesini talep edebilecek, bir yandan da yargılamanın yenilenmesine başvurabilecektir. Tıpkı tasarruf yetkisinde olduğu gibi kanun koyucu birçok durumda

---

2004, s.1029; POSTACIOĞLU, İlhan. İflas Hukuku İlkeleri (İflas), C. I İflas, İstanbul 1978, s. 154

⁹⁰ Meral/ÖZEKES, Muhammet. İcra ve İflas Hukuku, 4. Baskı, Ankara 2006, s. 432; POSTACIOĞLU-İflas, s. 154; KURU-EI Kitabı, s. 1035, 1036; PEKCANITEZ, Hakan/ATALAY, Oğuz/SUNGURTEKİN ÖZKAN

⁹¹ ; ÜSTÜNDAĞ-Yargılama, s. 301; BELGESAY, C. I, s. 102.

⁹² KURU/ARSLAN/YILMAZ-İcra, s. 274; KURU-EI Kitabı, s. 378; PEKCANITEZ/ ATALAY/ ÖZKAN/ÖZEKES, s. 207

⁹³ POSTACIOĞLU, İlhan. İcra Hukuku Esasları (İcra), 4. baskı, İstanbul 1982, s. 317; BAŞÖZEN, s. 106, 107.

⁹⁴ ERİŞİR, s. 78

hakka yabancı olan üçüncü kişiye davayı takip yetkisi vermiştir⁹⁵. Türk Hukuku'nda bu duruma, İcra ve İflas Kanununun 120. maddesinin 2. fıkrasındaki düzenleme örnek olarak verilebilir. Buna göre, hacze iştirak eden alacaklılarının hepsi veya içlerinden birisi, borçlunun üçüncü kişideki para alacağının tahsilini veya dava hakkını üzerine alabilmektedir.

Zira, haczin konusunu, takip borçlusunun üçüncü kişilerden olan para alacakları da oluşturabilmektedir. Takip borçlusunun yapması gereken, kendi borçlusundan alacağını tahsil etmesi ve elde edilen değer ile takip alacaklısının alacağını ödemesidir.

Takip borçlusu, kendi borçlusuna karşı bir dava açabilir⁹⁶. Ancak borçlu, bu davayı açmadığı takdirde, alacaklı, icra dairesine başvurarak kanunun ifadesi dava hakkının kendisine verilmesini isteyebilir. İşte alacaklının kendisine devredilmesini istediği yetki, dava hakkı değil, davayı takip yetkisidir⁹⁷. Bu yetkinin alacaklıya verilmesi ile, borçlunun söz konusu alacak bakımından davayı takip yetkisi sona erer. Takip borçlusu, hak sahibi olmasına rağmen, alacağının tahsili için kendi borçlusuna karşı dava açamaz.

Yargıtay bazı kararlarında, kanunda açık bir düzenleme bulunmamakla beraber yargısal yoldan davayı takip yetkisi tanıyarak davacının açtığı davayı yürütmesine imkân tanımaktadır⁹⁸.

Bugün Alman Hukuku'nda hâkim fikir olarak kabul edilen ve Türk Hukuku'nda da savunulan dava yetkinliği kurumuna karşı, davayı takip yetkisine sahip üçüncü kişinin açacağı davalarda, taraf rollerinde değişiklik meydana gelmeyeceği görüşü ileri sürülmektedir⁹⁹. Buna göre, davayı takip yetkisi olan kişi, davayı asıl taraf adına yürütür. Hüküm, asıl tarafa muzaf verilir. Verilecek hüküm de yalnız asıl taraf hakkında kesin hüküm teşkil eder. Bu durumda kesin hükmün sirayet ettirilmesine de

---

⁹⁵ ANSAY S. Ş., s. 112. DEREN-YILDIRIM

⁹⁶ POSTACIOĞLU icra, s. 311.

⁹⁷ YILDIRIM/DEREN-YILDIRIM, s. 151; PEKCANITEZ/ATALAY/ÖZKAN/ÖZEKES, s. 251

⁹⁸ HGK, 30.6.2001 14-443-458 (KAÇAK, s. 286)

⁹⁹ ANSAY S. Ş., s. 113, 114; ULUKAPI-Duruşma, s. 19 dn. 67; KURU, C. I, s. 1155; KONURALP, s. 79; PEKCANITEZ/ATALAY/ÖZEKES, s. 183; BİLGE

gerek kalmaz. İcra ve iflas Kanununun 120. maddesinin 2. fıkrasını ele alacak olursak; kendisine davayı takip yetkisi tanınan takip alacaklısı, üçüncü kişiye karşı açacağı davada, taraf olarak takip borçlusunu gösterecektir. Alacaklı, davayı takip yetkisi sayesinde, borçlunun taraf olduğu bu davayı yürütebilecektir.

Kanaatimizce davayı takip yetkisinin üçüncü kişi tarafından kullanılması durumunda kural olarak taraf rollerinde değişiklik meydana gelmeyeceği görüşü isabetlidir.

Davacının hukuki yararının bulunmasının dava şartı olduğu göz önünde bulundurulduğunda, dava yetkisini sıfatı ile dava açan ve hakka yabancı olan kişinin, o davayı açmakta korunmaya değer, kişisel bir hukuki yararının olmadığı ortaya çıkacaktır. Taraf, kendisine davayı takip yetkisi tanınan kişi ise, bu kişinin kendi adına hukuki koruma talep etmesi gerekirdi. Oysa, dava yetkisini, kendisine yabancı bir hakkı hüküm altına aldırılmaya çalışmakta, bu nedenle kendi adına hukuki koruma talep etmemektedir. Zira, dava sonunda verilecek hüküm, dava yetkininin değil, hak sahibinin malvarlığına etki edecektir. Nitekim Yargıtay'ın yerleşmiş içtihatları da bu doğrultudadır.

Hukuk Usulü Muhakemeleri Kanununun 18. maddesinden hareket edilerek davayı takip yetkisinin, hak sahibi dışında üçüncü bir kişi tarafından kullanılmasının davanın taraflarında değişiklik meydana getirmeyeceği görüşü, savunulabilir. Buna göre, dava devam ederken taraflardan biri dava konusunu devrederse, diğer taraf davasını dilerse devralana yöneltebilir; dilerse, davasını devredene karşı tazminat davası olarak devam edilebilir. Buradan hareketle, kanun koyucunun, davanın hak sahibi ile yürütülmesi esasını benimsediğini söyleyebiliriz¹⁰⁰. Oysa, bizden farklı olarak Alman Hukuku'na göre, dava devam ederken dava konusu devredilirse, diğer tarafın seçim hakkını kullanması söz konusu değildir. Tarafların değişmesine gerek olmaksızın yargılama, hak sahibi olmamasına rağmen devreden ile sürdürülür. Hüküm, devredene muzaf verilir. Ancak kesin hüküm, devralana sirayet eder.

---

¹⁰⁰ POSTACIOĞLU-Usul, s. 182.

Bu durumda devreden davayı, davayı takip yetkisini haiz bir dava yetkini olarak yürütmektedir¹⁰¹.

Alman Hukuku'ndan farklı bir esası benimseyen Türk kanun koyucusu bu suretle, davanın taraflarının, dava konusu hak ile ilişkisine önem vermiş; üçüncü bir kişinin dava dilekçesinde davacı ya da davalı hanesinde yer almasını arzu etmemiştir¹⁰².

Önemle belirtmek gerekir ki; davayı takip yetkisinin üçüncü kişi tarafından kullanılmasının davanın taraflarında değişiklik meydana getirmemesi, üçüncü kişinin asıl tarafı davada temsil etmesinden farklı bir durumdur. Kanuni temsilde, davanın tarafı olan temsil olunan, dava ehliyetinden yoksun bulunmaktadır. Temsil olunan yerine, kanuni temsilci davayı yürütmektedir. Buna karşılık, davayı takip yetkisini kullanan üçüncü kişi, asıl tarafın kanuni temsilcisi değildir. Çünkü, asıl taraf dava ehliyetine sahiptir¹⁰³. Ancak, davayı takip yetkisi kendisinden esirgendiği için bu davayı yürütemez. İradi temsilde ise, kural olarak bir vekil, asıl tarafı davada temsil etmektedir. Hak sahibi, bir temsil yetkisi vererek davasını avukat aracılığı ile yürütebilir.

Kanundan doğan davayı takip yetkisini kullanan kişinin asıl taraftan bu tür bir temsil yetkisi almasına gerek yoktur. Ayrıca, asıl taraf, vekile verdiği temsil yetkisini her zaman geri alarak davayı kendisi yürütebilir. Oysa, asıl tarafın üçüncü kişiden davayı takip yetkisini alarak davayı kendisinin yürütmesi mümkün değildir.

Davayı takip yetkisi ile temsilin birbirinden ayırt edilmesine yönelik hukukumuzdan iki örnek verilebilir: İlk olarak, acentenin davalardaki temsilci konumunu ele alınacak olursa; Türk Ticaret Kanununun 119. maddesinin ikinci fıkrasında "Bu gibi mukavelelerden çıkacak ihtilaflardan dolayı acente müvekkili namına dava açabileceği gibi kendisine karşı da aynı sıfatla dava açılabilir." hükmüne yer verilmiştir. Buna göre, acente, müvekkili adına bu davayı açacağına göre, bu davanın tarafı, acente değil, müvekkildir. Acente, müvekkiline izafeten bu davayı açmaktadır.

---

¹⁰¹ POSTACIOĞLU-USUL, s. 465

¹⁰² ERİŞİR, s. 85

¹⁰³ DEREN YILDIRIM-KESİN HÜKÜM, s. 29; SUNAR, s. 336.

Dava sonunda hüküm, müvekkile muzaf verilmekte¹⁰⁴ ve ilamlı icra takibi müvekkile karşı yapılmaktadır. Acente, üçüncü kişi ile sözleşme akdederken sözleşmenin tarafı olarak müvekkili göstermektedir. Sözleşmeden doğan tüm hak ve borçların süjesi müvekkildir. Bu nedenle, acentenin davalarda müvekkilini temsil etmesi, müvekkil ile acente arasındaki temsil ilişkisinin doğal bir sonucudur. Davayı kazanan davacının, acentenin kişisel malvarlığına başvurması söz konusu değildir¹⁰⁵. Zira, hükmün amacını, yabancı firmaların Türkiye'deki acenteleri ile hukuki işlem yapan üçüncü kişileri, Türk mahkemelerini yetkili kılmak suretiyle korumak şeklinde değerlendirmek gerekir.

Ele aldığımız konu bakımından, davanın tarafı olmayan acentenin müvekkili temsil etmesi ile onun, davayı takip yetkisini kullandığı kastedilmektedir. Zira, müvekkil, pekala acentenin temsil yetkisine son vererek davayı kendi vekili ile yürütebilir. Eğer, acente, davayı takip yetkisini kullanıyor olsa idi, müvekkil yalnızca bu davanın tarafı olacak ve acentenin davayı yürütmesine engel olamayacaktır¹⁰⁶. Hal böyle olunca, acente müvekkiline izafeten açtığı davalarda, iradi temsilci konumundadır. Acente, tıpkı bir avukat gibi hareket etmektedir. Dolayısıyla, Türk Ticaret Kanununun 119. maddesinin 2. fıkrası, Avukatlık Kanununun 35. maddesinin bir istisnasıdır¹⁰⁷. Zira, söz konusu hükümde, diğer kanun hükümleri saklı tutulmaktadır.

Burada önemli olan acentenin sözleşmeyi müvekkil adına yapmasıdır. Acente, sözleşmenin tarafı olarak kendisini göstermiş, faturaları da kendi adına düzenlemişse, yani acente sözleşmeyi kendi adına, nam ve hesabına yapmışsa, artık davanın kendisi tarafından ya da ona karşı açılması gerekir. Buna rağmen dava, müvekkile karşı açılırsa, dava sıfat yokluğundan reddedilmelidir

---

¹⁰⁴ 13. HD, 9.12.1996, 10324/10982 (YKD 1997/2, s. 230); HGK, 14.2.1986, 11-582/135 (KAÇAK, s. 304); 4. HD, 15.9.1986, 5241/6066 (YKD 1986/12, s. 1771); 11. HD, 25.1.1991, 8244/219 (YENER, s.20); HGK, 9.2.2005, 11-98/35 (Kazancı Bilişim-İçtihat Bilgi Bankası).

¹⁰⁵ ARKAN, Sabih. Ticari İşletme Hukuku, 4. Baskı, Ankara 1998, s. 203; KAYIHAN, Şaban: Türk Hukukunda Acentelik Sözleşmesi, 2. Baskı, Ankara 2003, s. 177.

¹⁰⁶ ERİŞİR, s.. 87

Son tahlilde; davayı takip yetkisi ile taraf ehliyeti arasındaki ilişkiye kısaca atıf yapmak gerekir. Davayı takip yetkisi, yargılamanın yürütülmesine; taraf ehliyeti, kimlerin usul ilişkisinde yer alabileceğini yöneliktir¹⁰⁸. Tarafların davayı yürütebilmek hususundaki yetkileri, onların taraf ehliyetlerinin bulunması koşuluna bağlıdır. Bir başka deyişle, taraf ehliyeti, bir davanın taraflarının kimler olabileceğini; davayı takip yetkisi ise, taraf ehliyetine sahip tarafın davayı yürütüp yürütemeyeceğine yanıt aramaktadır.

§ 4. TARAF EHLİYETİNİN YARGILAMA ALANLARI

Şu ana kadarki çalışmamızda tarafın bir davadaki durumu üzerinde durduk. Taraf ehliyeti, dava dışındaki diğer yargılama alanlarında da önem taşımaktadır. Ancak taraf ehliyeti, diğer yargılama alanlarında, davadan çok büyük farklılıklar göstermeden uygulanmaktadır. Bu bölümde, taraf ehliyetinin, nizasız kaza, davaya müdahale ve geçici hukuki korumalardaki özelliklerine değineceğiz.

A. ÇEKİŞMESİZ YARGIDA (NİZASIZ KAZADA)

Çekişmesiz yargıda da çekişmeli yargıda olduğu gibi bir yargılama faaliyeti yürütülmesine rağmen, çekişmesi yargının kendine has özellikleri bulunmaktadır. Burada çekişmesiz yargıda taraf ehliyeti üzerinde duracağız. Çekişmesiz yargı iki taraf üzerinde yürütülmediğinden, davacı ve davalı söz konusu olmaz. Uygulamada davadaki alışkanlıklardan husule geldiği üzere, iki tarafa yer verilse de, çekişmesiz yargıda davacı ve davalı taraflarının varlığından bahsetmeye hukuken ve fiilen olanak yoktur. Çekişmesiz yargıda “ taraf “ kavramı yoktur. “ İlgili “ kavramı bulunmaktadır.

Çekişmesiz yargıda ilgili kavramı şekli ve maddi olarak iki şekilde anlaşılmaktadır. Çekişmesiz yargı işinde, verilecek karardan hukuki durumu etkilenenler maddi ilgili; çekişmesiz yargıda görülebilecek bir talepte bulunan ve yargılamada usul işlemleri yapan kişi ise şekli anlamda ilgilidir¹⁰⁹. Şekli anlamda ilgili olabilmek için, kural olarak talepte bulunmak yeterlidir. Şüphesiz ki bu durum şekli anlamda taraf

---

¹⁰⁷KURU, Baki: Hukuk Muhakemeleri Usulü, C. II,6. Baskı, İstanbul 2001, s. 1236; KAYIHAN, s. 176. ARKAN, s. 202

¹⁰⁸ ERİŞİR, s. 90

teorisinin nizasız kaza işlerine yansımasından husule gelmektedir.

Maddi anlamda ilgili ise çekişmesiz yargıya katılmamış olsa bile ilgili olarak kabul edilir. Çekişmeli yargının aksine, Çekişmesiz yargıda ilgilinin, ilgili ehliyetinin olması gerektiğinden söz edilmektedir. İlgili ehliyeti de taraf ehliyetine benzer şekilde, çekişmesiz yargı işinde ilgili olabilme ehliyetidir. Usul hukukumuzda çekişmesiz yargıya ilişkin ayrı bir düzenleme bulunmadığından çekişmeli yargıya ilişkin hükümler, niteliğine uygun düştüğü ve o konuda açık hüküm bulunmadığı sürece çekişmesiz yargı için de geçerlidir¹¹⁰. Buna göre, ilgili olabilme ehliyeti, taraf ehliyetine göre belirlenecektir. Hukuk düzeninin hak ehliyetini kıstas kabul ederek bir davada taraf ehliyeti tanıdığı kimseler, çekişmesiz yargıda ilgili olabilecektir¹¹¹. Şu halde, tüm gerçek kişilerin ve kendilerine tüzel kişilik tanınan mal ya da kişi topluluklarının çekişmesiz yargıda ilgili olabilme ehliyetleri vardır.

B. DAVAYA MÜDAHALEDE

Fer'i müdahale ve asli müdahale olmak üzere davaya müdahale ikiye ayrılır. Dava sonucunda verilecek hükümden hukuki durumu etkilenecek kişi, kendi haklarını koruyabilmesi bakımından, yargılamaya katılarak davaya nüfuz etmek isteyecektir. Bu kişi, davaya fer'i müdahil olarak katılmak suretiyle amacını gerçekleştirebilir. Fakat, dava, iki taraf sistemi üzerine kurulduğundan, davacı ve davalı dışında, fer'i müdahilin üçüncü bir taraf olarak davaya katılması mümkün değildir¹¹². Bu nedenle fer'i müdahilin davada taraf olmadığı kabul edilmektedir. Diğer taraftan, bir davada taraftan söz edebilmek için, kişinin, hukuki koruma talep etmesi ya da kendisine karşı hukuki koruma talep edilmesi gerekir.

Fer'i müdahil kendisi için bir talepte bulunmadığı, yani hukuki koruma talep etmediği ve dava sonunda hakkında karar verilmediği için taraf olması söz konusu olmayacaktır¹¹³.

---

¹⁰⁹ PEKCANITEZ/ATALAY/ÖZEKES, s. 63,64

¹¹⁰ ERİŞİR, s. 106

¹¹¹ KURU-Nizasız Kaza, s. 145, 146

¹¹² AKCAN, s. 115.

¹¹³ YILMAZ-Islah, s. 188; PEKCANITEZ-Fer'i Müdahale, s. 28, 29, 30; TANRIVER-Derdestlik, s. 62,

Hukuk Usulü Kanunu'nun 57. maddesine göre, Fer'i müdahil, tarafın yardımcısı olup tarafta birlikte hareket etmektedir¹¹⁴. Bu bakımdan, fer'i müdahil, tarafın yetkilerine sahip olamasa ve taraf sayılmasa da, davada yer alan bir yargılama süjesidir.

Fer'i müdahilin taraf olmadığını ortaya koyduktan sonra, incelememiz gereken temel husus, fer'i müdahilin, derdest bir davaya müdahale edebilmesi için taraf ehliyetinin gerekli olup olmadığıdır. Fer'i müdahilin, yanında katıldığı tarafla birlikte usul işlemleri yapacağını ve esasa ilişkin hükme etki edeceğini dikkate alırsak fer'i müdahilin de taraf ehliyetine sahip olması gerekir¹¹⁵. Çünkü taraf ehliyeti, usul işlemlerinin geçerlik şartıdır.

Bu bakımdan taraf ehliyeti, fer'i müdahalenin sübjektif koşuludur¹¹⁶. Taraf ehliyeti kural olarak hak ehliyeti ile ilişkilendirilmektedir. Hukuk düzeninin kişi olarak tanıdığı herkes, bir davada taraf olabilir. Kişi olarak tanınmadığı için davada taraf olarak yer alamayan bir kimsenin fer'i müdahil olmasına da imkân yoktur.. Bu durumda kişi olmak, taraf olabilmenin yanında, fer'i müdahil olabilmeyi de sağlamaktadır.

Doktrinde, dava şartlarının gerçekleşmediği yargılamaya dahi fer'i müdahalede bulunulabileceği belirtilmektedir¹¹⁷. Bu bakımdan, taraf ehliyeti açısından durumu ele alacak olursak, taraflardan birinin taraf ehliyetinin bulunmadığı bir davaya fer'i müdahil olarak katılmak mümkündür. Kanaatimizce, hem davacı hem de davalı taraf yanında davaya katılmak için fer'i müdahale talebinde bulunmaya imkân tanımak gerekir. Bu durumda, taraf ehliyeti bulunmayan tarafın yanında da davaya katılmak söz konusu olacaktır.

63; ULUKAPI-Duruşma, s. 13; AKCAN, s. 116 dn. 596; ANSAY S. Ş., s. 140; BERKİ Ş., s. 11; KARAFAKİH, s. 115; POSTACIOĞLU-Usul, s. 312; BİLGE/ÖNEN, s. 225; BERKİN-Usul, s. 362, 703; ÜSTÜNDAĞ-Yargılama, s. 376; KURU, Baki. Hukuk Muhakemeleri Usulü, C. IV, 6. Baskı, İstanbul 2001, s. 3451; ALANGOYA/YILDIRIM/DEREN- YILDIRIM, s. 166; PEKCANITEZ/ATALAY/ ÖZEKES, s. 196.

¹¹⁴; ALANGOYA/YILDIRIM/EREN-YILDIRIM, s. 166; PEKCANITEZ/ ATALAY/ ÖZEKES, s. 198.; POSTACIOĞLU-Usul, s. 312; BİLGE/ÖNEN, s. 269; BERKİN-Usul, s. 703; TANRIVER-Derdestlik, s.

63

¹¹⁵ ERİŞİR, s. 113

¹¹⁶ PEKCANITEZ-Fer'i Müdahale, s. 80; ALANGOYA/YILDIRIM/DEREN-YILDIRIM, s. 169; ANSAY S. Ş., s. 140; KARAFAKİH, s. 134; UMAR-Ehliyet, s. 592 dn. la; YENİCE-Taraf Yeterliği, s. 940; BİLGE/ÖNEN, s. 405; PEKCANITEZ/ATALAY/ÖZEKES, s. 197.

¹¹⁷; PEKCANITEZ-Fer'i Müdahale, s. 68 ; ALANGOYA/YILDIRIM/DEREN-YILDIRIM, s. 166

C. GEÇİCİ HUKUKİ KORUMALARDA

Geçici hukuki korumalardan ihtiyati tedbir ve ihtiyati haciz, yaklaşık ispat seviyesi ile sınırlı olan¹¹⁸ bir yargılama faaliyetini gerektirdiğinden¹¹⁹, bu tür taleplerde bulunanların da taraf ehliyetine sahip olmaları gerekir. Taraf ehliyeti, davada dava şartı olmakla beraber, aynı zamanda usul hukuku ilişkisine taraf olabilmeyi sağlayan bir muhakeme şartıdır. Geçici hukuki koruma tedbirlerine yönelik yargılamada da taraflar arasında bir usul ilişkisi kurulduğuna göre, burada da tarafların taraf ehliyeti, yargılama şartı olarak aranacaktır¹²⁰.

Bir davada taraf olabileceği hukuk düzenince kabul edilenler, dava açıp sübjektif haklarını hüküm altına aldirabildiklerine göre, bu hakkın geçici olarak korunmasına yönelik tedbirleri de evleviyetle talep edebilirler. Talepte bulunanların, yalnız talepte bulunurken değil, tüm yargılama boyunca ve tedbir veya ihtiyati haciz kararı verilirken taraf ehliyetine sahip olmaları gerekecektir. Aksi takdirde, ihtiyati tedbir veya ihtiyati haciz talebi reddedilecektir¹²¹. Davada olduğu gibi geçici hukuki koruma tedbirlerinde de masrafların, taraf ehliyeti olup olmadığı hâkim tarafından kendiliğinden dikkate alınmalıdır.

---

¹¹⁸ BİLGE/ÖNEN, s. 374; BERKİN-Usul, s. 524; ÖZEKES, Muhammet: İcra-İflas Hukukunda İhtiyati Haciz (İhtiyati Haciz), Ankara 1999, s. 217 ÜSTÜNDAĞ, Saim. İcra Hukukunun Esasları (İcra), İstanbul 2000, s. 486; ATALAY, Oğuz. Medeni Usul Hukukunda Menfi Vakıaların İspatı (Menfi Vakıalar), İzmir 2001, s. 43; DEREN-YILDIRIM-İhtiyati Tedbir, s. 55; PEKCANITEZ/ATALAY/ÖZKAN/ÖZEKES, s. 350. .

¹¹⁹ ÜSTÜNDAĞ, Saim. İhtiyati Tedbirler, İstanbul 1981, s. 5.

¹²⁰ YENİCE-Taraf Yeterliği, s. 940; ÖZKÖK, s. 37

¹²¹ ÖZEKES-İhtiyati Haciz, s. 171.

II. BÖLÜM

GERÇEK KİŞİLERİN TARAF EHLİYETİ

§ 1. GERÇEK KİŞİLERİN TARAF EHLİYETİNİ KAZANMASI

A. GERÇEK KİŞİLERDE TARAF EHLİYETİNİN DOĞUMU

Gerçek kişiler doğumla birlikte hakların ve borçların süjesi olabilme kudretine haiz olurlar. Gerçek kişinin kişilik kazanması olarak da anlamlandırabileceğimiz doğum anından itibaren kişi, bir malın mülkiyetini kazanabilecek veya borç altına girebilecektir.

Türk Medeni Kanununun 28. maddesi, kişiliğin, çocuğun tam ve sağ olarak doğduğu anda başlayacağını hükme bağlamıştır. Bu hükümle doğum olayına açıklık getirilmiş, kişiliğin başlangıcı için sağ ve tam doğum şartı aranmıştır. Anılan hüküm, tıpkı 8. maddede olduğu gibi, tüzel kişileri dikkate almamıştır.

Kişinin, dar anlamda kişiliğini kazanması ile hak ehliyetini kazanması eş zamanlıdır. Sağ ve tam doğumun gerçekleşmesi ile gerçek kişi, hem kişiliğini hem de hak ehliyetini kazanır. Bunun sonucu olarak da gerçek kişiler, taraf ehliyetini, prensip olarak kişiliklerinin başlama anı olan sağ ve tam doğum ile kazanırlar¹²². Ancak kanun koyucu, doğumdan önceki varlıklar bakımından da birtakım özel düzenlemeler öngörmüştür. Bu düzenlemeler ve taraf ehliyeti alanındaki tezahürleri aşağıda etraflıca incelenecektir.

---

¹²² YILMAZ-Tarafta Islahla Değişiklik, s. 204; KARAKOÇ-Yargılama, s. 135; YENER, s. 19; AKCAN, s. 117; KURU/ ARSLAN/ YILMAZ-Usul, s. 261.

B. GERÇEK KİŞİLERİN DOĞUMDAN ÖNCEKİ TARAF EHLİYETİ

I. Ceninin Hak Ve Taraf Ehliyeti

Çocuk hak ehliyetini, sağ doğmak koşuluyla ana rahmine düştüğü andan başlayarak elde eder. (T.M.K m. 28) Her ne kadar hak ehliyetinin kazanılma anı, sağ ve tam doğum olsa da, ana rahmine düşmüş ceninin müstakbel haklarının korunmaya değer görülmesi, kanun koyucunun cenine hak ehliyeti tanıyacak şekilde düzenleme yapmasına yol açmıştır¹²³. Cenin, kendisi açısından yakın bir gelecekte hakların ve borçların süjesi olacağı için hukuk düzeni, bir hukuk politikası olarak cenini korumak istemiştir¹²⁴.

Türk Medeni Kanunu, cenini sağ ve tam doğmak şartına bağlı olarak hak süjesi olarak kabul etmektedir¹²⁵. Doktrinde, buradaki şartın genel olarak geciktirici bir şart olduğu kabul edilmektedir¹²⁶. Ceninin hak ehliyeti, geciktirici şarta bağlı ise, örneğin, cenin, bir alacağı doğum anında iktisap edecek; ancak, çocuk, hak ehliyetine ana rahmine düşme anında kavuştuğundan, faize de hak kazanacaktır. Hak ehliyeti, hakların kazanılması ve borç altına girilmesi olmak üzere çifte karakterli olduğu için, ceninin ana rahminde olduğu dönemde miras bırakanın borçlarından sorumlu olup olmayacağı, sorumlu olacaksa hangi andan itibaren sorumluluğun başlayacağı meselesi gündeme gelecektir. Bir görüşe göre, cenin, ana rahminde olduğu dönemde miras bırakanın borçlarından doğuncaya kadar sorumlu değildir. Çocuk, ancak doğduktan sonra, mirası reddetmediği sürece miras bırakanın borçlarından sorumlu olacaktır¹²⁷. Diğer bir görüşe göre ise, cenin miras bırakanın borçları ile de sorumlu olmalıdır¹²⁸. Hangi görüş kabul edilirse edilsin, cenin, sağ ve tam olarak doğmazsa hak ehliyetini kazanamayacaktır.

---

¹²³ ERİŞİR, s. 116

¹²⁴ ZEVKLİLER/ACABEY/GÖKYAYLA, s. 221; ÖZTAN-Hakiki Şahıslar, s. 14; AKİPEK/ AKINTÜRK, s. 255.

¹²⁵ OĞUZMAN/SELİÇİ/OKTAY, s. 14.

¹²⁶ ARPACI, s. 8; AKİPEK/ AKINTÜRK, s. 257; DURAL/ÖGÜZ, s. 19; ZEVKLİLER/ACABEY/GÖKYAYLA, s. 221; Ceninin şartlı bir kişiliğe sahip olduğuna ilişkin olarak bkz. ÖZTAN-Hakiki Şahıslar, s. 10, 11.

¹²⁷ ÖZTAN-Hakiki Şahıslar, s. 16.

¹²⁸ OĞUZOĞLU, Hüseyin Cahit. Medeni Hukuk Şahsın Hukuku-Aile Hukuku, 4. Baskı, Ankara 1958, s. 224; AKİPEK/ AKINTÜRK, s. 256.

Ceninin taraf ehliyeti konusunda ise doktrinde temelde iki görüş ileri sürülmektedir. Birinci görüşe göre, cenin, sağ doğmak şartıyla ana rahmine düştüğü andan itibaren taraf ehliyetine sahip olur ve kayyım, ceninin kanuni temsilcisi sıfatıyla, cenine izafeten dava açabilir¹²⁹. İkinci görüş ise, ceninin bir davada taraf olabildiğini, ceninin sağ ve tam doğumuna bağlamaktadır. Kanunun özel düzenlemeleri dışında cenine dava hakkı tanınması ve bu hakkın temsilci aracılığı ile kullanılabilmesi söz konusu değildir¹³⁰. Biz, cenine hukuk düzeninin taraf ehliyeti tanıdığını kabul ediyoruz ve bu yönüyle birinci görüşü benimsiyoruz.

Cenin taraf ehliyetine sahip olduğunun kabul edilmesi, bir hak süjesi olan ceninin subjektif haklarının gerçekleşmesine de hizmet edecektir. Bu da medeni usul hukukunun amacı ile tam bir paralellik içinde olacaktır. Ceninin taraf ehliyetinin de tıpkı hak ehliyetinde olduğu gibi şarta bağlı olduğu, ancak bu şartın, bozucu bir şart olduğu kabul edilmektedir. Zira, taraf ehliyetinin geciktirici (erteleyici) şarta bağlı olduğu kabul edilecek olsa, ceninin ana rahminde olduğu dönemde haklarının gerçekleşmesine yönelik yargılama yapılması söz konusu olamayacaktır. Bozucu şart gerçekleştiği, yani cenin, ölü doğduğu takdirde, yargılamanın sona erip ermemesine göre ayırım yapmak gerekir. Dava devam ederken cenin ölü doğarsa dava konusuz kalır¹³¹.

Cenin dava açmasına fiilen olanak bulunmadığından, davalar, kendisine izafeten kayyım tarafından açılacaktır. Ana ya da babanın cenine izafeten dava - özellikle babalık davası- açması mümkün değildir. Ana ya da baba ancak kendi adına dava açabilir¹³². Türk Medeni Kanununun 427. maddesinin 3. bendinde ceninin menfaatleri gerekli kılırsa kendisine kayyım atanabileceği hüküm altına alındığına göre; açılacak davalarda kayyım, dava ehliyetini kullanacaktır.

---

¹²⁹ BERKİ Ş., s. 10; UMAR-Ehliyet, s. 594; YENİCE-Taraf yeterliği, s. 941; YENER, s. 19; KURU, C. I, s. 889; KONURALP, s. 77; BELGESAY, C. I, s. 120; ANSAY S. Ş., s. 106

¹³⁰ ÜSTÜNDAĞ-Yargılama, s. 289, 290; DURAL/ÖGÜZ, s. 19; BELGESAY, C. I, s. 120; ÖZSUNAY, s. 20

¹³¹ KURU/ARSLAN/YILMAZ-Usul, s. 261

¹³² BELGESAY, C. I, s. 120.

II. Henüz Ana Rahmine Düşmemiş Olanların Hak ve Taraf Ehliyeti

Cenin, kural olarak Türk Medeni Kanununun kendisini koruyucu hükümlerden ana rahmine düşme anından itibaren yararlınsa da, modern tıp ilminin sapladığı olanaklardan yararlanmak suretiyle döllenmenin ana rahmi dışında gerçekleşmesi tereddütleri beraberinde getirmektedir. Henüz ana rahmine yerleştirilmemiş embriyonun cenin olarak kabul edilmesi, ana rahmine düşmemiş varlığa hak ehliyeti tanınması sonucunu da doğuracaktır. Nitekim doktrinde de ana rahmine yerleştirilme öncesinde döllenme anından itibaren şarta bağlı hak ehliyetinin kazanılacağı ifade edilmektedir¹³³. Kanaatimizce; Türk Medeni Kanununun koruyucu hükümlerinin uygulanmasını embriyonun ana rahmine yerleştirilme anından önceye götüren görüş nispeten daha isabetlidir.

§ 2. GERÇEK KİŞİLERİN TARAF EHLİYETİNİN SONA ERMESİ

Gerçek kişilerin hak ehliyeti ölümle sona erer. Hak ehliyetinin ortadan kalkması ile birlikte gerçek kişinin hakları edinmesi ve borç altına girmesi mümkün olmayacağı gibi, hayatta iken süjesi olduğu hukuki ilişkileri sürdürmesi de beklenilemez.

Maddi hukuk açısından varılan bu sonuç, usul hukuku bakımından da geçerli olacaktır. Ölen bir kişinin, gerek kendisine açılan davaları sürdürmesi, gerekse yeni bir davanın tarafı olması söz konusu olamaz. Çünkü ölenin bir davada taraf olarak yer alıp yargılamaya süje olarak katılması ve verilecek karara etki etmesi olanaksızdır. Öte yandan, Hukuk Usulü Muhakemeleri Kanununun 38. maddesi, davaya ehliyetin Medeni Kanun ile belirleneceğini öngördüğünden, hak ehliyetinin sona ermesi taraf ehliyetinin de sona ermesi sonucunu doğuracaktır.

Aşağıda Ölümün taraf ehliyeti üzerindeki etkileri, ölümün dava açılmadan, dava sırasında ve hüküm verildikten sonra gerçekleşmesine göre ayrı ayrı etraflıca değerlendirilecektir.

---

¹³³ OĞUZMAN/SELİÇİ/OKTAY, s. 13, 14.

A. DAVA AÇILMADAN ÖNCE TARAFIN ÖLMESİ

I. Genel Olarak

Ölü kimse adına dava açılmaz. Ölü kimseye karşı dava açılması ya da ölü bir kimse adına temsilcisi tarafından dava açılmasını her şeyden önce dava şartları bakımından değerlendirmek gerekir. Çünkü taraf ehliyeti olmaksızın dava, esastan incelenemez. Taraf ehliyeti dava şartı olup davanın başından sonuna kadar bulunması gerektiğinden, ölü bir kimsenin davada taraf olması, davanın dava şartı eksikliğinden usulden reddedilmesi sonucunu doğurur¹³⁴.

Şekli anlamda taraf teorisinin kabulüyle, bir kişi, dava dilekçesinde davacı ya da davalı olarak gösterilmekle taraf konumunu kazanacağından, ölü bir kimsenin dava dilekçesinde davacı ya da davalı olarak yer alması mümkündür.

II. Ölü Kimsenin Davasına Mirasçılar ile Devam Edilebilmesi Sorunu

Şekli anlamda taraf teorisinin yansıması olarak, bir davada tarafın kim olduğu, dava dilekçesine göre belirlenir¹³⁵. Hukuk Usulü Muhakemeleri Kanununun 187. maddesine göre, dava dilekçesinde bulunması gereken zorunlu unsurlardan birisi de “taraf”dır¹³⁶. Dava dilekçesinde gerek davacı gerekse davalı yanda, taraf olarak yanlış kişinin gösterilmesi tarafta hata ve tarafın değiştirilmesi olmak üzere 2 şekilde olabilir. Yanlış kişinin taraf olarak dava dilekçesinde yer alması, birinci ihtimalde yazı hatasından yani maddi hatadan kaynaklanabilir. Hukuk Usulü Muhakemeleri Kanununun 80. maddesine göre, her iki taraf, usul işlemlerindeki yazı ve hesap hatalarını diğer tarafın rızasına ve ıslaha başvurmaksızın her zaman düzeltebilir. Örneğin, dava dilekçesinin başlık kısmında maddi hata sonucu R.E ve Oğulları Kolektif Şirketi yerine R.E Ortakları Kolektif Şirketi yazılmışsa, davacı, dava dilekçesindeki tarafı düzelterek dilekçenin R.E ve Oğulları Kolektif Şirketine tebliğ edilmesini talep edebilir¹³⁷. İkinci ihtimalde, taraf olarak yer alan kişi, o davanın doğru

¹³⁴ KURU, C. I, s. 891; PEKCANITEZ/ATALAY/ÖZEKES, s. 262.

¹³⁵ ÜSTÜNDAĞ-Yargılama, s. 387

¹³⁶ ALANGOYA-Dava Ortaklığı, s. 23; YILMAZ-Tarafta Islahla Değişiklik, s.214; ÜSTÜNDAĞ-Yargılama, s. 458.

¹³⁷ 3. HD, 23.1.1992, 2812/902 (İBD 1992/1-3, s. 237)

tarafı değildir. Davanın doğru taraf ile yürütülebilmesi için, ya tarafın çıkarılıp yeni bir tarafın yargılamaya çekilmesi ya da mevcut tarafın yanına yenilerinin katılması gerekir. İlki, “tarafın gösterilmesindeki hata”; ikincisi, “tarafın değiştirilmesi” olarak adlandırılır¹³⁸.

Dava dilekçesinde tarafı yanlış gösteren davacı, taraf değiştirmenin zorluğunu hesap ederek, pekala Hukuk Usulü Muhakemeleri Kanununun 80. maddesine dayanıp bu durumun bir yazı hatasından kaynaklandığını iddia edebilir. Taraf değiştirmeye tabi olmak istemeyen davacının durumunu ikili bir ayırım yaparak irdeleyebiliriz: Eğer, dava dilekçesinde taraf olarak yer alan doğru taraf olmasa da, dava dilekçesinin içeriğinden doğru tarafın kim olduğu açıkça anlaşılabilirse, tarafın, tarafın gösterilmesinde hataya düştüğü söylenebilir¹³⁹.

Davacının, doğru taraf olarak davaya katmak istediği kişi, dava dilekçesinin içeriğinden anlaşılamiyorsa -örneğin dava dilekçesinde bu kişiden hiç bahsedilmiyorsa- ortada bir taraf değiştirme olduğunu kabul etmek gerekir¹⁴⁰. O halde, tarafın gösterilmesindeki hata ile tarafın değiştirilmesinin ayırt edilmesinde kriter, Hukuk Usulü Muhakemeleri Kanununun 80. maddesine dayanarak yapılacak bir düzeltmede yeni bir tarafın yargılamaya çekilmesidir¹⁴¹. Tarafın yanlış belirtilmesinden kaynaklanan yazı hatasının düzeltilmesi bahanesi ile yeni bir tarafın yargılamaya dâhil edilmesi mümkün değildir¹⁴². Davacının tarafın gösterilmesinde hataya düştüğü ve dava dilekçesinin içeriğinden açıkça anlaşılabilir kişiyi dava etmek istediği açıkça anlaşılabilirse, davacının isminin düzeltilmesine izin verilmelidir¹⁴³.

Son tahlilde, eğer davacı, dava dilekçesinde mirasçılardan bir edimin ifasını talep etmesine, hatta mirasçıların müteselsilsen sorumlu olduklarını iddia etmesine rağmen, dava dilekçesinde miras bırakanın ismini yazmış ise kendisini 80. maddesinden

---

¹³⁸ ALANGOYA-Tarafta İradi Değişme, s. 125, 128.

¹³⁹ 11. HD, 4.5.1974, 15889/1526 (YKD 1975/12, s. 60, 61); 5. HD, 16.10.2000, 14257/15542 (YKD 2001/2, s. 191).

¹⁴⁰ ÜSTÜNDAĞ-Yargılama, s. 388; ALANGOYA -Tarafta iradi Değişme, s. 129, 130

¹⁴¹ ALANGOYA - Tarafta iradi Değişme, s. 128.

¹⁴² YILMAZ-Tarafta Islahla Değişiklik, s. 214

¹⁴³ ERİŞİR, s. 126

yararlandırarak ona tarafın gösterilmesindeki hatasını düzeltme imkânı verilmelidir¹⁴⁴.

B. DAVA SIRASINDA TARAFIN ÖLMESİ

I. Genel Olarak

Türk Medeni Kanununun 28. maddesi uyarınca, Dava devam ederken taraflardan birinin ölümü, davacı ya da davalının hak ehliyetinin sona erdiği anlamına gelir. Taraf ehliyeti, Türk Medeni Kanununa, dolayısıyla, hak ehliyetine göre belirleneceğinden, dava devam ederken taraflardan birinin ölümü, taraf ehliyetinin de sona ermesi sonucunu ortaya çıkaracaktır. Taraf ehliyeti bir dava şartı olduğundan, ölüm nedeniyle taraf ehliyetinin ortadan kalkması, davanın ölümden itibaren esastan incelenmesine engel teşkil edecektir. Davaya ölen kimseye karşı ya da ölen kimse tarafından devam edilmesi mümkün değildir¹⁴⁵.

Davanın açılması ile taraflar arasında ve taraflar ile mahkeme arasında bir usul hukuku ilişkisi kurulduğuna göre, ölüm sonucunda taraf ile mahkeme arasındaki ilişkinin bir yanı olan “tarafın” kişiliği sona erdiğinden, ilişkinin de sona ermesi akla gelebilir. Ancak bazı davaların sonuçlanmasında mirasçılarının da menfaati olduğundan, mirasçıları ilgilendiren davalar bakımından usul hukuku ilişkisine talep etmeleri halinde, ölen tarafın mirasçıları halef olacaklardır¹⁴⁶. Mirasçılar, ölüm ile miras bırakanın haklarına, borçlarına ve tarafı olduğu hukuki ilişkilere külli halef olarak devir işlemine gerek olmaksızın taraf olacaklardır. Bu nedenle, davanın açılması ile ortaya çıkan usul hukuku ilişkisine de külli halef olarak taraf olacakları kural olarak söylenebilir¹⁴⁷. Fakat medeni hukuktaki “halefiyet” kavramı ile medeni usul hukukundaki “halefiyet” kavramı birbirinden farklıdır. Ölüm ile taraf ehliyeti sona erse de, usul hukuku ilişkisinin yeni süjesi kendiliğinden ortaya çıkmamaktadır¹⁴⁸.

---

¹⁴⁴ ALANGOYA- Tarafı iradi Değişme, s. 130; 5. HD, 28.6.2001, 12957/14285 (YKD 2001/11, s. 1673).

¹⁴⁵ KONURALP, s. 77; KURU, C. I, s. 904

¹⁴⁶ ÜSTÜNDAĞ-Yargılama, s. 289.

¹⁴⁷ ERİŞİR, s. 138

¹⁴⁸ ALANGOYA/YILDIRIM/DERENYILDIRIM, s. 126, 127 dn. ; KARAFAKİH, s. 120; ALANGOYA-Tarafı İradi Değişme, s. 127 dn. 2.; ULUKAPI, Dava Arkadaşlığı, s. 31

Mirasçılarının, miras bırakanın hak ve borçlarına sahibi olması ölüm ile kendiliğinden gerçekleşse de, hak ve borçların tespit edilip hüküm altına alınacağı yargılamaya iradeleri olmaksızın dahil edilmeleri düşünülemez. Hele yargılamaya katılacak kişi davacı rolünde ise Hukuk Usulü Muhakemeleri Kanununun 79. maddesinde düzenlenen “kimsenin lehine olan hakkım talep etmeye zorlanamayacağı” ilkesi çiğnenmiş olacaktır¹⁴⁹. Son tahlilde; mirasçılarının usul hukuku ilişkisine halef olup davaya devam edebilmeleri için, dava konusunun mirasçıları ilgilendirmesi ve bu hususta talepte bulunmaları gerekir.

II. Tarafın Ölümü Üzerine Mahkemece Yapılması Gereken İşlemler

1. Mahkemenin Gerçek Kişinin Taraf Ehliyetinin Sona Erdiğinden Haberdar Olması

Taraflardan birinin ölümünden mahkeme çeşitli şekillerde haberdar olabilir. Taraf, davada bir avukat ile temsil ediliyorsa avukat, mahkemeye vereceği bir dilekçe ile müvekkilinin öldüğünü, bu suretle temsil yetkisinin sona erdiğini¹⁵⁰ hem de müvekkilinin taraf ehliyetinin son bulduğunu ortaya koyabilir veya karşı taraf ölümünden haberdar ise, durumu mahkemeye iletebilir ya da mirasçılarının tamamı mahkemeye başvurarak davanın tarafı olan miras bırakanın öldüğünü; ancak, davaya devam etmek istediklerini belirtebilirler.

Ancak burada mahkemenin tarafın ölümünden hiçbir şekilde haberdar olamamasını da göz ardı etmemek gerekir. Özellikle davalı tarafın, bir avukat ile temsil edilmemesi ihtimalinde, duruşmaya gelmemesi ve yokluğunda yargılamaya devam edilmesi veya dosyanın işlemde kaldırılması mümkündür.

Mahkemenin ölümünden haberdar olduğu duruşmada, taraflardan birinin taraf ehliyeti sona erdiği için, mahkeme ve taraf usul işlemleri yapılmasına, yani yargılamaya devam edilmesine imkân yoktur. Çünkü, artık yargılamanın bir süjesi ortadan kalkmış, hüküm alınsa dahi kendisi hakkında İcra edilip etki doğuracak bir kişi kalmamıştır. Ancak, davanın, bir dava şartı olan taraf ehliyetinin sona ermesinden ötürü usulden

¹⁴⁹ ALANGOYA-Tarafta İradi Değişme, s.157, 158.

¹⁵⁰ 1. HD, 17.9.1985, 6626/9474 (YKD 1986/5, s. 642).

reddedilmesi kararı verilebileceği akla gelse de, davaya, tarafın külli halefleri olan mirasçılar ile devam edilmesi mümkündür. Yargılamaya, ölen tarafın yerine mirasçılar ile devam edilmesi hususunu davanın mirasçılarını ilgilendirip ilgilendirmemesine göre aşağıda etraflıca inceleyeceğiz.

2. Dava Konusunun Mirasçılarını İlgilendirmemesi

Mahkeme, taraflardan birinin öldüğünü öğrendikten sonra, derdest davanın mirasçılarını ilgilendirip ilgilendirmediğini araştırmalıdır¹⁵¹. Eğer, yalnız öleni ilgilendiren bir dava söz konusu ise, mirasçıların bu davaları sürdürmesi mümkün olmayacağından, mahkeme, karar vermeye yer olmadığı şeklinde bir karar ile davadan elini çekecektir¹⁵². Mahkemenin bu şekilde bir karar vermesine, bir dava şartı olan taraf ehliyetinin sona ermesi neden olmaktadır¹⁵³.

3. Dava Konusunun Mirasçılarını İlgilendirmesi

Davanın tarafı ölmesine rağmen dava, mirasçılarını ilgilendiriyor, onlara intikal eden bir hakka ilişkinse, mirasçılar bu davaya dahil olarak lehlerine hüküm kurulmasını isteyebilirler¹⁵⁴. Örneğin, terekenin aktifini etkileyebilecek bir alacak davası, bir mal üzerindeki mülkiyet hakkının tartışıldığı istihkak davası, nafaka davası¹⁵⁵ mirasçılarını ilgilendiren davalardandır. Taraflardan birinin ölümü sonucunda davaya mirasçılarla devam edilmesi, Hukuk Usulü Muhakemeleri Kanunundan kaynaklan bir taraf değişikliğidir. Burada üzerinde durulması gereken bir diğer husus ise, Türk Medeni Kanunu'na göre mirasçıların tereke borçlarından ötürü müteselsilen sorumluluğudur.

Her şeyden önce belirtmek gerekir ki, müteselsil sorumlulukları çerçevesinde her bir mirasçıya karşı dava açılması bakımından, kanunda terekenin taksimi öncesi ve sonrası şeklinde bir ayırım yapılmamıştır¹⁵⁶. Alacaklı, alacak, mirasçıların her birinin tek başına yerine getirebileceği bir edime ilişkin ise, mirasçılar arasında elbirliği ortaklığının bulunduğu dönemde de, mirasçıların her birine ya da birkaçına karşı dava açabilir.

---

¹⁵¹ ERİŞİR, 141

¹⁵² BİLGE/ÖNEN, s. 226; AKCAN, s. 118; KURU, C. I, s. 906; KONURALP, s. 77

¹⁵³ PEKCANITEZ/ATALAY/ÖZEKES, s. 180

¹⁵⁴ ERİŞİR, s. 142

¹⁵⁵ 2. HD, 6.5.1974, 2936/2795 (YKD 1975/5, s. 47).

Miras bırakanın dava devam ederken ölmesi durumunda ortaya konan görüşlerin aksine, dava mirasçılar ile sürdürülecek, bu da kanundan kaynaklanan bir taraf değişikliğine yol açacaktır. Bir başka deyişle, ölümden sonra davanın ölü kimse tarafmış gibi kabul edilerek sürdürülmesine ve hükmün ölü kimseye muzaf verilmesine olanak yoktur. Çünkü, ölü kimse hakkında verilen hüküm etkisiz hüküm niteliğindedir. Etkisiz hükmün, terekeye karşı icra ettirilmesi de mümkün değildir. Bu gerekçelerle biz, dava devam ederken davalının ölmesi ve dava konusunun her bir mirasçı tarafından ifa edilebilecek bir alacak hakkına dayanması durumunda, davanın, tüm mirasçılarla devam etmesi gerektiği görüşüne katılmıyoruz. Alacaklı, miras ortaklığı aşamasında her bir mirasçıya karşı dava açabildiğine göre, derdest davayı da mirasçıların her birine ya da birkaçına karşı sürdürebilmelidir. Alacaklı, tüm mirasçılara karşı davaya devam etmek istese bile, H.U.M.K m. 43 uyarınca mirasçılar arasında müteselsil sorumluluk çerçevesinde zorunlu değil, ihtiyari dava arkadaşlığı vardır Bu ihtimalde alacaklı davayı kazanırsa, dilediği mirasçının kişisel malvarlığına karşı ilamlı icra takibi yapabilir.

Dava konusu mirasçıları ilgilendiriyorsa, mahkemenin, mirasçıların davaya devam edip var olan usul ilişkisinin yeni süjesi olabilecekleri ihtimalini dikkate alarak taraf ehliyetinin sona erdiğinden bahisle davayı hemen reddetmemesi gerekir¹⁵⁷. Ancak mahkeme, taraflardan birinin öldüğünü öğrendiği duruşmada yargılamayı ilerletecek herhangi bir mahkeme işlemi yapmaksızın yargılamayı kural olarak mirasçıların mirası reddetme süresinin sonuna, diğer bir söyleyişle, mirasçıların mirası reddetmeyecekleri ana kadar ertelemelidir¹⁵⁸. Her şeyden önce, davanın ölen davacının mirasçıları ile devam edebilmesi için kimlerin gerçekten mirasçı olduklarının kesin olarak tespit edilmesi gerekir. Ölüm ile mirasçılar, ölenin külli halefi olarak bir miras ortaklığını oluştursalar da, miras ortaklığının hangi mirasçılardan oluştuğunun kesin olarak belirlenmesi gerekir. Tüm mirasçıların mahkemeye başvurarak davaya devam etmek istemeleri olasılığı hariç, diğer tüm durumlarda mahkemenin mirasçıların mirasçılık sıfatı belirlenene kadar yargılamayı ertelemesi gerekir.

---

¹⁵⁶ AYAN, s. 248; AYİTER/KILIÇOĞLU, s. 270;; İMRE/ERMAN, s. 434

¹⁵⁷ 3. HD, 25.3.2004, 2920/2731 (Kazancı Bilişim-İçtihat Bilgi Bankası).

¹⁵⁸ KARAFAKİH, s. 89, 120; UMAR-Ehliyet, s. 595; BİLGE/ÖNEN, s. 233; BERKİN-Usul, s. 363

III. Boşanma ve Evliliğin İptali Davası Sürerken Taraflardan Birinin Ölmesi

Boşanma davası sürerken taraflardan birinin taraf ehliyetinin sona ermesinin mirasçılık sıfatına etkisine yönelik Önceki Medeni Kanunda bir hüküm bulunmayışının yarattığı haksız ve adaletsiz sonuçların önüne geçilmesi amacıyla kanun koyucu, Türk Medeni Kanununun 181 maddesinin 2. fıkrası ile yeni bir hüküm kabul etmiştir.

Buna göre, “boşanma davası devam ederken ölen davacının mirasçılarında birisinin davaya devam etmesi ve davalının kusurunun ispatlanması halinde de yukarıdaki fıkra hükmü uygulanır.”

Şu halde, davalının kötü niyeti ispat edildiği takdirde, boşanan eşlerin bu sıfatla birbirlerinin yasal mirasçısı olamayacaklarını hükme bağlayan Türk Medeni Kanununun 181. maddesinin 1. fıkrası uygulama alanı bulacak; davalı, taraf ehliyeti sona eren davacının mirasçısı olamayacaktır. Kanun koyucu boşanma davası sürerken taraflardan birinin ölmesini, yalnız davacı açısından ele almıştır. Dava devam ederken davalının taraf ehliyeti sona ererse, boşanmak isteyen davacının, davalı eşe mirasçı olup olamayacağı düzenlenmemiştir.

Kanun koyucu, mirasçılardan devam edecekleri boşanma davasının, hangi boşanma sebebine dayanılarak açıldığı konusunda bir ayırım yapmamıştır. Bu bakımdan, boşanma sebebinin özel ya da genel olması önemli değildir¹⁵⁹.

Türk Medeni Kanununun 159. maddesinde, önceki kanunun 127. maddesine paralel şekilde evlenmenin iptalini dava etme hakkının mirasçılara geçemeyeceği; ancak, mirasçılardan açılmış davayı sürdürebilecekleri hükme bağlanmıştır. Önceki kanundan farklı olarak 159. maddenin 2. cümlesinde, tıpkı boşanma davalarını düzenleyen 181. maddede olduğu gibi, hükmün kesinleşmesinden önce taraf ehliyetinin sona ermesinden kaynaklanan adaletsiz sonuçların önüne geçme gayesiyle, mirasçılardan sürdürecekleri dava sonucunda, evlenme sırasında iyi niyetli olmadığı anlaşılan sağ kalan eşin yasal mirasçı olamayacağı hükme bağlanmıştır.

---

¹⁵⁹ TUTUMLU, s. 113.

İncelediğimiz her iki davanın da konusuz kaldığını tespit ettiğimize göre, mirasçılarının devam edecekleri davanın ne şekilde nitelendirileceği de açıklığa kavuşturulmalıdır. Her şeyden önce belirtmeliyiz ki, mirasçılarının devam edecekleri davanın tarafları, konusu ve sebebi boşanma ve evliliğin iptali davalarından farklıdır. Öncelikle, ölümden önce, hukuki koruma talebinde bulunan veya kendisine karşı hukuki koruma talebinde bulunulan kişiler eşler iken, ölümden sonra ölenin mirasçıları ile sağ kalan eştir. Hal böyle olunca, kanundan doğan bir taraf değişmesinin bulunduğunu tespit etmeliyiz. İkinci olarak, değişen davacı ya da davalının hüküm altına aldırılmak istediği, yani hukuki koruma talep ettiği konu yukarıda incelediğimiz gibi farklıdır¹⁶⁰. Mirasçılar, davanın bu yeni şeklinde esas itibarıyla diğer eşin, mirasçı sıfatının sona ermesinin teminini talep etmektedirler.

Mirasçılarının bir kısmının yürüttüğü yargılamada verilecek hükmün diğer mirasçılar bakımından etkisine de kısaca değinmek gerekir. Kanımızca, mirasçılarının sürdürdükleri boşanma ve evliliğin iptali davalarında verilecek hüküm, inşai bir hükümdür ve karar, etkisi kanunda düzenlendiğinden geriye etkilidir¹⁶¹. Burada, mirasçılarının, davalının mirasçı olmadığına yönelik bir tespit hükmü elde ettikleri düşünülebilir. Ancak, hüküm, o ana kadar var olmayan bir hukuki sonuç ortaya çıkarmaktadır. Bu sonuç da, davalının mirasçılık sıfatının ortadan kaldırılmasıdır. Zira, davacının ölümü ile davalı eş, mirasçılık sıfatını kendiliğinden kazanmıştır. Bu, bir tespit hükmü olsaydı, ölüm anında eşin mirasçılık sıfatının bulunmadığı tespit edilmiş olacak, bu bakımdan hüküm, hukuki sonucu tespit eden, bildirici nitelik taşıyacaktır.

C. TARAFIN, İLK DERECE MAHKEMESİNDE HÜKÜM VERİLDİKTEN SONRA ÖLMESİ

Dava devam ederken taraflardan birinin ölmesi durumunda, mirasçılarının davayı sürdürebilmelerine ilişkin yukarıda yaptığımız ayırım burada da geçerli olacaktır. Buna göre, dava konusu mirasçılarını ilgilendiriyorsa, mirasçılar bu kararı temyiz edebilmelidirler. Dava konusu mirasçılarını ilgilendirmiyorsa, mirasçılarının, davayı

---

¹⁶⁰ BURCUOĞLU, s. 382

¹⁶¹ SUNGURTEKİN, ÖZKAN- Değişiklikler, s. 78; ÖZTAN-Aile, s. 463; BURCUOĞLU, s. 383

sürdürme imkânları bulunmadığından, kararı temyiz etmeleri de söz konusu değildir¹⁶².

Davanın tarafı mahkeme kararı kendisine tebliğ edilmeden önce ölmüşse, hüküm verildiği için taraf ehliyeti, sona eren yargılama açısından bir sorun teşkil etmeyecektir. Zira, hüküm verilip tefhim edilip alenileşmiş, kanunda bir kararın varlığı için gerekli unsurlar gerçekleşmişse, artık karar varlık kazanmıştır. Hüküm verildikten sonra bundan dönülüp karar değiştirilemez¹⁶³. Buna kararın olumsuz etkisi denilir¹⁶⁴. Taraf ehliyeti, bu noktadan sonra, hükme karşı başvurulacak kanun yollarında ve hükmün İcrası bakımından önem taşıyacaktır. Ancak, mahkeme, hükmünü verip dosyadan elini çekse de, temyiz süresinin başlayabilmesi Hukuk Usulü Muhakemeleri Kanunu madde 432 uyarınca, ilamın taraflara tebliği gerekecektir. Burada mahkemenin kendiliğinden mirasçılara tebligat yaptırması söz konusu olamaz¹⁶⁵. Davayı kazanan ya da kaybeden taraf, tebligat masrafını yatırarak ilamın tebliğini, kararı veren mahkemeden isteyebilir. Sağ kalan taraf davayı kazanmış ise, tebligat masrafını yatırarak ilamın, tarafın mirasçılara tebliğini, böylece temyiz süresinin başlamasını sağlayabilir.

Temyiz süresi, kendisine mahkeme ilamı tebliğ edilen taraf için tebliğ tarihinden itibaren başlayacaktır. O halde, taraf öldüğü için, tebligatın mirasçılara tamamına yapılması gerekir. Mirasçılar arasında zorunlu dava arkadaşlığının bulunduğu durumlarda, temyiz süresi tüm mirasçılar için en son mirasçıya tebligat yapılmasından sonra başlayacaktır¹⁶⁶. Temyiz süresinin başlayabilmesi için tüm mirasçılara tebligat yapılması zorunluluğu, mirasçılarının bazılarında ulaşılamadığı takdirde davayı kazanan diğer tarafın kararın şekli anlamda kesin hüküm almasındaki menfaatini geciktirecektir.. Kararın verilmesinden sonra taraflardan birisi öldüğünde, meçhul mirasçı var ise, aynı esas benimsenerek temyiz süresinin başlayabilmesi için diğer tarafın sulh mahkemesinden kayyım atanmasını isteyebilmesi mümkün olabilmelidir.

---

¹⁶² ERİŞİR, s. 177

¹⁶³ PEKCANITEZ/ATALAY/ÖZEKES, s. 490; ÜSTÜNDAĞ-Yargılama, s. 806

¹⁶⁴ PEKCANITEZ/ATALAY/ÖZEKES, s. 490.

¹⁶⁵ PEKCANITEZ/ATALAY/ÖZEKES, s. 489.

¹⁶⁶ ERTAŞ-Eşya, s. 274.; PEKCANITEZ/ATALAY/ÖZEKES, s. 537

Eğer, miras bırakan vasiyeti yerine getirme görevlisi atamış ise, atanan bu kişinin görevi kabul etmesinden itibaren ilam kendisine tebliğ edilebilecektir. Yine, sulh hâkimliğince miras ortaklığı temsilcisi, tereke resmi yöneticisi ya da resmi tasfiye memuru atanmış ise, tarafın ölümü nedeniyle yapılamayan tebligat işlemi bu kişilere yapılabilecektir¹⁶⁷.

Mahkeme kararının tüm mirasçılara tebliğ edilmesinden sonra, zorunlu dava arkadaşlığının bulunduğu durumlarda mirasçıların temyiz için birlikte hareket etme zorunda olup olmadıkları tartışmalıdır. Bir görüşe göre, dava açılmasında olduğu gibi, kararın temyiz edilmesinde de mirasçılar zorunlu dava arkadaşı olarak hareket etmelidirler¹⁶⁸. Mirasçılar nasıl ki, bir davada zorunlu dava arkadaşı olarak yargılamaya birlikte katılıyor ve hüküm tüm dava arkadaşları için birlikte veriliyor ise, kararın hukuka aykırı olduğunu düşünen mirasçılar da ancak birlikte temyiz kanun yoluna başvurabilmelilerdir. Mirasçılardan yalnız birinin ya da birkaçının temyize başvurması üzerine diğer mirasçılar temyiz talebine icazet verebilirler.

Birinci görüş esas alındığında mirasçıların kararı birlikte temyiz etmeleri gerekirse de, süresi içinde bir kısım mirasçılar tarafından verilen temyiz dilekçesi ile karar temyiz edilmiş sayılır. Mirasçıların bazıları, temyiz süresini kaçırmamak için hazırlayacakları temyiz dilekçesini kararı veren mahkemeye sunabilirler. Ancak mirasçıların tamamının kararın temyiz edilmesi yönünde iradesi olmadan, Yargıtay 'ca temyiz incelemesi yapamayacaktır.

---

¹⁶⁷ KURU, C. I, s. 926 dn. 109.

¹⁶⁸ BERKİN-Usul, s. 883; ULUKAPI-Dava Arkadaşlığı, s. 192.; BELGESAY-Dava Teorisi, s. 23; 193; KURU, C. I, s. 926.. PEKCANITEZ/ATALAY/ÖZEKES, s. 194.

III. BÖLÜM

TÜZEL KİŞİLERİN VE TÜZEL KİŞİLİĞİ OLMAYAN

TOPLULUKLARIN TARAF EHLİYETİ

§ 1. TÜZEL KİŞİLERİN TARAF EHLİYETİNİ KAZANMASI VE TARAF EHLİYETİNİN SONA ERMESİ

Tüzel kişiler, hukuk düzenince kişi olarak kabul edildiklerinden taraf ehliyetine de sahiptir¹⁶⁹. Tüzel kişilere karşı açılacak ya da tüzel kişinin açtığı davalarda taraf, tüzel kişinin üyeleri değil, bizzat tüzel kişidir¹⁷⁰.

Tüzel kişiler, taraf ehliyetlerini, kuruluş ile kazanır. Gerçek kişilerde taraf ehliyetinin kazanılması doğal bir hayat olayına, doğuma bağlanmış iken, tüzel kişilerde taraf ehliyetinin kazanılması, bir irade beyanına ihtiyaç göstermektedir¹⁷¹. Ancak, bundan önce tüzel kişilerin hak ehliyetini açıklarken ifade ettiğimiz gibi, ortak ve sürekli bir amacı gerçekleştirmek üzere bir araya gelen bireylerin, kişiliklerinden bağımsızlaşmış bir örgütünün bulunması gerekir¹⁷². Buradaki bağımsızlık, hukuk düzenince kişi olarak tanınmanın; diğer bir deyişle, buna hukuken imkân tanınmasının bir sonucudur¹⁷³. Sınırlı sayı ilkesi (Numerus Clausus) gereğince, sürekli bir amacı gerçekleştirmek üzere bir araya gelen bireyler, örgütlenseler de, kişi olarak tanınmadıklarından bir davada taraf olamazlar¹⁷⁴. Dolayısıyla, tüzel kişilerin taraf ehliyetini kazanmaları için gerekli olan ilk şart, kurulacak örgütlenmenin kişi olarak tanınan topluluklardan olmasıdır.

---

¹⁶⁹ KARAFAKİH, s. 116; UMAR-Ehliyet, s. 596; ANSAY S. Ş., s. 106; ÜSTÜNDAĞ-Yargılama, s. 290; KURU, C. I, s. 929; ALANGOYA/ YILDIRIM/ DEREN-YILDIRIM, s. 126; KONURALP, s. 77; BERKİ Ş., s. 10; POSTACIOĞLU-Usul, s. 209; BİLGE/ÖNEN, s. 227; KARAKOÇ-Yargılama, s. 135; ULUKAPI-Duruşma, s. 18 dn. 67; PEKCANITEZ/ ATALAY/ ÖZEKES, s. 179.

¹⁷⁰ ÜSTÜNDAĞ-Yargılama, s. 29; ULUKAPI-Duruşma, s. 18 dn. 67

¹⁷¹ ÖZTAN-Tüzel Kişiler, s. 15.

¹⁷² ÖZTAN-Tüzel Kişiler, s. 4; AKİPEK/AKINTÜRK, s. 517; OĞUZMAN/SELİÇİ/OKTAY, s. 168; DURAL/ÖGÜZ, s. 193.

¹⁷³ OĞUZMAN/SELİÇİ/OKTAY, s. 169. AKİPEK/AKINTÜRK, s. 518

¹⁷⁴ ERİŞİR, s. 184

Ancak hemen belirtelim, kişi olarak tanınmak, istisnasız taraf ehliyetine sahip bulunma sonucunu doğursa da, yine pozitif hukuk düzenlemeleri bazı durumlarda, toplulukların bir davada taraf olabilmelerine imkân tanımaktadır. Konuyu aşağıda etraflıca açıklayacağız.

Tüzel kişiliğin örgütlenme ve amaç unsurları, tüzel kişilerin taraf ehliyetini kazanamamasına yol açabilir. Tüzel kişinin zorunlu organlara sahip olmaması, tescilin arandığı topluluklar bakımından tüzel kişiliğin, buna bağlı olarak da bir davada taraf olabilme ehliyetinin kazanılamamasına yol açmaktadır¹⁷⁵. Yine, Türk Medeni Kanunu'nun 47. maddesinin 11. fıkrasına göre, amacı hukuka veya ahlaka aykırı olan kişi ve mal toplulukları, kuruluş işlemlerini tamamlasalar, hatta tescil edilseler bile taraf ehliyetini kazanamayacaklardır. Çünkü, bu durumda tüzel kişinin kurulmasına ilişkin işlemler baştan itibaren geçersizdir. Bu topluluklar adi ortaklık hükmündedir¹⁷⁶. Taraf ehliyetinin kazanılabilmesi için ikinci olarak, hukuk düzenince kişi olarak kabul edilen toplulukların kuruluş işlemlerini tamamlaması gerekir.

Tüzel kişilerin sona ermesine ilişkin genel bir düzenleme bulunmamakla beraber, doktrinde dernekler ve vakıflar hakkında öngörülen sona erme nedenlerinin tüm tüzel kişiler için geçerli olacağı ortaya konulmuştur. Buna göre, tüzel kişiler, kanunda öngörülen sebeplerin gerçekleşmesi (infisah); belirli sebeplerin gerçekleşmesi üzerine mahkeme kararıyla kapatılma ve yetkili organların karar almaları suretiyle olmak üzere üç şekilde sona erer¹⁷⁷. Tüzel kişilerin kurulması ile taraf ehliyetlerini kazanması aynı zamana rastlamasına karşın, tüzel kişilerin sona ermesi ile taraf ehliyetinin sona ermesi çoğu zaman farklı zamanlarda gerçekleşir. Çünkü, tüzel kişiliğin sona ermesinden sonra, malvarlığının tasfiye edilmesi gerekir. Ancak, tüzel kişi, tasfiye boyunca kişi olarak kabul edildiği için¹⁷⁸ bu dönemde de taraf ehliyetine sahiptir¹⁷⁹. Tasfiye boyunca tüzel kişinin taraf ehliyetinin bulunması, bu dönemde yapılacak işlemlerden dolayı ortaya çıkacak ya da sona ermeden önce var olan uyuşmazlıklara

---

¹⁷⁵ DURAL/ÖĞÜZ, s. 195.

¹⁷⁶ DURAL/ÖĞÜZ, s. 222.

¹⁷⁷ ZEVKLİLER/ACABEY/GÖKYAYLA, s. 633; AKİPEK/AKINTÜRK; ÖZTAN-Tüzel Kişiler, s. 21;; s. 570, 571; OĞUZMAN/SELİÇİ/OKTAY, s. 195; DURAL/ÖĞÜZ, s. 244.

¹⁷⁸ AKİPEK/AKINTÜRK, s. 572; ÖZTAN-Tüzel Kişiler, s. 22; OĞUZMAN/SELİÇİ/OKTAY, s. 195, 196.

¹⁷⁹ BİLGE/ÖNEN, s. 227; POSTACIOĞLU-Usul, s. 209

ilişkin davalarda, tüzel kişinin taraf olarak yer alması zorunluluğundan ileri gelmektedir¹⁸⁰. Tüzel kişinin taraf ehliyeti, tasfiyenin tanımlanmasından sonra sona erecektir.

§ 2. TÜZEL KİŞİLERİN TARAF EHLİYETİNE İLİŞKİN SORUNLAR

Hukuk düzeni, tüzel kişi olarak kabul ettiği toplulukların, hangi şartların gerçekleşmesinden ve hangi andan itibaren taraf ehliyetlerini kazanıp kaybedeceklerini bizzat düzenler. Aşağıda bu şartları etraflıca inceleyeceğiz.

A. ÖZEL HUKUK TÜZEL KİŞİLERİNİN TARAF EHLİYETİ

I. Ortaklıkların Taraf Ehliyeti

Türk Ticaret Kanununda düzenlenen kollektif, komandit, paylı komandit, anonim ve limited ortaklıklar, kişi olarak kabul edilerek kendilerine tüzel kişilik tanınmıştır. Bir başka deyişle ticaret şirketlerinin tüzel kişilikleri mevcuttur.

Ticaret siciline tescil edilmeden önce, kuruluş aşamasında ortaklık, henüz kişilik kazanmadığından, ortaklık bir davanın tarafı olamaz. Ortaklığın taraf ehliyetini kazanması, kurucuların ortaklık sözleşmesini hazırlamaları, imzalarının noterde tasdik edilmesi ve ticaret siciline tescil olmak üzere üç aşamada ele alınabilir.

Her şeyden önce, ortaklığın tescil edilip taraf ehliyetini kazanması için, kurucuların birbirine uygun irade beyanlarını içeren yazılı bir sözleşme hazırlamaları gerekir.

Ortaklıkların kuruluş aşamasında, kurucular arasında adi ortaklık ilişkisi söz konusudur¹⁸¹. Kuruluş aşamasında ortaya çıkacak bir uyuşmazlığın giderilmesi için açılacak davalarda, dava konusuna göre ayrıma gitmek gerekir. Dava konusu hukuki işlem, bölünemeyen -örneğin taşınmazın tahliyesi- bir şeye yönelikse, davanın tüm kuruculara, yani adi ortaklara karşı açılması gerekir.

---

¹⁸⁰ ERIŞİR, s. 186

¹⁸¹ POROY/TEKİNALP/ÇAMOĞLU, s. 155, 275; ANSAY, Tuğrul. Anonim Şirketler Hukuku (Anonim Şirketler), 3. Baskı, Ankara 1970, s. 70; DOMANIÇ, Hayri. Anonim Şirketler Hukuku ve Uygulaması (Anonim Şirketler), İstanbul 1988, s. 136; DOĞANAY, C. I, s. 867.

Diğer durumlarda -özellikle cins borçlarında, para borçlarında- ortaklar, müteselsilen sorumlu olduklarından, dava her bir ortağa karşı açılacağı gibi, birden fazla ortağa karşı da açılabilir. Birden fazla ortağa karşı dava açılması durumunda, bu kişiler arasında müteselsil borçluluk nedeniyle ihtiyari dava arkadaşlığı vardır. Ortakların, Hukuk Usulü Muhakemeleri Kanunu'nun 47. maddesine göre, üçüncü kişilere karşı açacakları davada aralarında zorunlu dava arkadaşlığı olacaktır

Kooperatiflerde, kuruluş aşamasında ortaklık namına işlem yapanlar, şahsen ve müteselsilen sorumluluk altındadırlar. Tescil öncesinde kurucular adi ortaklık meydana getirir. Kooperatifler Kanununda müteselsil sorumluluk düzenlenmemiş olsa da, kurucular, Borçlar Kanunu madde 534 uyarınca, adi ortaklık hükümlerine göre dava edilebilirdi¹⁸².

Kollektif ortaklıkta ise, sözleşmenin hazırlanıp imzaların noterce tasdik edilmesinden önce ve sonraki dönemin tabi olacağı kurallar birbirinden farklıdır. Türk Ticaret Kanununun 158. maddesinin 2. fıkrasına göre, henüz bir kollektif ortaklık sözleşmesi imzalamayan adi ortaklık ortakları, müşterek bir unvan altında işlemlerde bulunurlarsa bu işlemlerden dolayı müteselsilen sorumlu olacaklardır. Bu suretle, sözleşmenin hazırlanmasından önceki aşamada, ortaklar arasında ortaklık kurma amaçlı bir adi ortaklık kurulmuş olmaktadır¹⁸³.

Sözleşmenin hazırlanıp imzalanmasından ve imzaların noterce tasdik edilmesinden itibaren ise kollektif ortaklık kurulmuş olur (TTK m. 158/I); ancak, tüzel kişilik kazanamaz¹⁸⁴. Buradaki kuruluş, kurucular arasında, iç ilişki bakımındandır¹⁸⁵. Sözleşmenin imzalanmasından sonraki aşamada, ortaklığın tüzel kişiliği bulunmadığından, dava, ortaklara karşı veya ortaklar tarafından açılacaktır¹⁸⁶.

---

¹⁸² KARAYALÇIN, s. 426.

¹⁸³ ÇAMOĞLU (POROY/TEKİNALP), s. 155; ANSAY-Adi Şirket, s. 9; PULAŞLI, s. 285.

¹⁸⁴ ŞENER, Oruç Hami. Uygulamalı Ortaklıklar Hukuku, Ankara 2002, s. 18, 19 dn. 48. İmzaların noterce tasdikinin kollektif ortaklığın doğması için gerekli bir şart olmadığına ilişkin karşı yönde bkz. ÇAMOĞLU (POROY/TEKİNALP), s. 151.

¹⁸⁵ ERİŞ, C. I, s. 1397; ÇAMOĞLU (POROY/TEKİNALP), s. 156; Karşı yönde görüş için bkz. PULAŞLI, s. 114 dn.16.

¹⁸⁶ KARAYALÇIN, s. 252.

Kollektif ve komandit ortaklıktan farklı olarak anonim ve limited ortaklık ile kooperatiflerin kurulabilmesi için sözleşmenin hazırlanıp imzaların noterce tasdiki dışında, Türk Ticaret Kanunu'nun 280. ve 509. maddeleri uyarınca, Sanayi ve Ticaret Bakanlığı'ndan izin almak gerekir. Ancak, 11.6.2003 tarih 4884 sayılı kanunla Türk Ticaret Kanununun 273. maddesinde yapılan değişiklikle, Sanayi ve Ticaret Bakanlığı'nca yayımlanacak tebliğle faaliyet alanları tespit ve ilan edilecek anonim ortaklıklar dışında kalan ortaklıkların kuruluşu için bakanlığın iznini alma şartı kaldırılmıştır. Ayrıca, 599 sayılı Kanun Hükmünde Kararname ile Türk Ticaret Kanununun 299. maddesinin mülga olması sonucunda, anonim ortaklıkların kuruluşunda mahkeme incelemesi ve onayı aşaması söz konusu olmayacaktır.

Ortaklık sözleşmesinde yer alması zorunlu unsurların sözleşmede yer alması ve ortaklık ana sözleşmesinin kurucular tarafından imzalanıp bu imzaların noterce tasdik edilmesinden sonra, ilgili ticaret siciline başvurulur ve ortaklık sicile tescil edilir. Bu andan itibaren ortaklık dış ilişki bakımından kurulmuş olur. Bu bağlamda, ortaklıklar, tescil ile taraf ehliyetini kazanır ve bu andan itibaren bir davada kişi olarak taraf olabilir¹⁸⁷ Tescilden sonra ortaklık, ortaklarından bağımsız bir kişi olacağından, ortaklık ve ortaklar birbirinden farklı taraflar olacaklardır¹⁸⁸.

Anonim ve limited ortaklıklarda, ortaklık tüzel kişilik kazanmadan önce birtakım hukuki işlemler yaparak borç altına girilmesi pek muhtemeldir. Girişilen hukuki işlemler nedeniyle açılacak davaların tarafını belirleyebilmek için konuyu ikiye ayırarak incelemek gerekir. Eğer, işlemi yapanlar, kendi adlarına, fakat ortaklık hesabına işlem yapmışlarsa, bu işlemde doğacak tüm sorumluluğa katlanacaklardır¹⁸⁹. Bu nedenle, davanın işlemi yapanlara karşı açılması gerekir. Gerçekten de Türk Ticaret Kanununun 301. maddesinin 2. fıkrası ile 512. maddesinde, tescilden önce ortaklık adına yapılan işlemlerden, işlemi yapanların şahsen ve müteselsilsen sorumlu olacakları düzenlenmiştir. Buna karşılık, kurucular, ileride kurulacak ortaklık adına işlem yapmışlar ve işlemi ortaklık adına yaptıklarını diğer tarafa bildirmişlerse, sözleşmenin tar

---

¹⁸⁷ İMREGÜN, Oğuz. Kara Ticareti Hukuku Dersleri (Kara Ticareti), 12. Bası, İstanbul 2001, s. 158. 13. HD, 26.5.1986, 1596/3120 (YKD 1987/5, s. 739).

¹⁸⁸ DEREN-YILDIRIM-Kesin Hüküm, s.117.

¹⁸⁹ ANSAY-Anonim Şirketler, s. 74

Ortaklıklar, Tüzel kişilikleri devam ettiği sürece, taraf ehliyetine sahiptir. Kanun tarafından ortaklara dava açılabilmesinin özel olarak düzenlendiği haller dışında, taraf ehliyeti bulunan ortaklığın dava açması ve ortaklığın dava edilmesi gerekir. Taraf ehliyeti bulunan ortaklığın yanında, ortakların dava edilebileceği özel bir durum, kollektif ortaklıklara ilişkin olarak Türk Ticaret Kanununun 179. ve 180. maddelerinde düzenlenmiştir. Kollektif ortaklığın tüzel kişiliği bulunduğu için, ortakların sorumluluğu ikinci derecedendir. Ortaklıktan alacaklı olduğunu iddia edenler, ortaklardan ayrı bir taraf ehliyeti olan ortaklığa başvurmalıdırlar. Ancak, Türk Ticaret Kanununun 179. maddesinin 1. fıkrası uyarınca, ortaklığa karşı yapılan icra takibi semeresiz kalmış veya ortaklık sona ermişse, ortağa veya ortakla birlikte ortaklık aleyhine dava açılabilir. Ortaklık aleyhine yapılan takibin semeresiz kaldığı, aciz belgesi ile ispat edilir. Burada, ortaklığın sona ermesi ile amaçlanan, ortaklığın sicilden terkinini değildir. Ortaklığın infisah etmesi ve tasfiyeye girmesi, Türk Ticaret Kanununun 179. maddesine dayanarak ortaklara dava açabilmek için yeterlidir. Ayrıca, alacaklılar, sona ermenin sicile tescilini veya tasfiyenin sonucunu beklemek zorunda değildirler¹⁹⁰. Bu noktadan sonra ortaklık alacaklıları, ortaklığı, ortaklardan herhangi birini ya da bunların hepsini dava edebilecektir. Açılacak bir davada ortaklık ve tüm ortaklar arasında İhtiyari dava arkadaşlığı olacaktır. Türk Ticaret Kanununun 179. maddesindeki şartlar oluşmadan, ortaklık yerine ortağa karşı açılan dava taraf sıfatı yokluğundan reddedilecektir¹⁹¹.

Yine, Türk Ticaret Kanununun 180. maddesine göre, ortaklık aleyhine verilen bir hüküm, Türk Ticaret Kanununun 179. maddesinde öngörülen birinci dereceden sorumluluk şartları gerçekleşmiş ise, ortaklıktan ayrı olarak ortaklara karşı da icra ettirilebilecektir. Bu hüküm karşısında, ortaklığa karşı dava açan ve alacağını hüküm altına aldırarak alacaklı, hem ortaklığa hem de ortaklardan birine karşı ilamlı icra takibinde bulunabilecektir.

---

¹⁹⁰İMREGÜN-Kara Ticareti, s. 198; KARAYALÇIN, s. 273, 274, 275; DOMANIÇ-Şerh, s. 613. İBK, 14.5.1947, 2/16 (RG 24.7.1947, s. 6666) (YILMAZ, Ejder. Hukuk Usulü Muhakemeleri Kanunu ve İlgili Mevzuat (Mevzuat), Ankara 1975/1976, s. 35). Karşı yönde görüş için bkz. İMREGÜN, Oğuz. Kollektif, Komandit ve Sermayesi Paylara Bölünmüş Komandit Ortaklıklar (Kollektif), İstanbul 1989, s. 77;; ERİŞ, C. II, s. 1459, 1460.

¹⁹¹ERİŞİR, s. 192

Ortaklıklar, kanunda öngörülen şartların gerçekleşmesi sonucunda, infisah etmek, ortakların veya alacaklıların iradesi ya da mahkemenin kararı ile feshedilmekle sona erer. Ortaklığın sona ermesi, ortaklığın tüzel kişiliğinin de sona erdiği anlamına gelmez¹⁹². Ortaklığın sona ermesi ile ortaklık tasfiye haline girer; ancak, ortaklık tüzel kişiliğini ve taraf ehliyetini muhafaza eder¹⁹³ (TIK m. 208; 267; 439; 552). Ortaklık, tasfiye halinde tüzel kişi olarak dava açabileceği gibi, kendisine karşı da dava açılabilir. Tasfiyenin tamamlanmasından sonra tasfiye memurları, ortaklığın - ticaret sicilinden terkinini isterler ve ancak terkin ile ortaklık taraf ehliyetini kaybeder (TTK m. 242; 267; 449; 552).

Türk Ticaret Kanununun 179. maddesinin birinci fıkrası uyarınca, ortaklığın sona ermesi, ortakların birinci derecede sorumluluğunu ortaya çıkarmaktadır. Ortaklık alacaklıları ortaklığın sona ermesi ile ortaklara karşı dava açabileceklerdir.

Tasfiye haline girme, dolayısıyla ortaklığın amacının değişmesi, ortaklığın hak ehliyetini kısıtlamaktadır¹⁹⁴. Ancak, hak ehliyeti kısıtlanan ortaklığın, taraf ehliyeti de kısıtlanmış olmaz. Örneğin, hak ehliyeti olmadığı halde yapılan bir işlemin yokluğunun tespiti için açılacak davada tasfiye haline giren ortaklığın taraf ehliyeti vardır.

Ortaklık tasfiye boyunca tüzel kişiliğini muhafaza ettiğinden, tasfiye döneminde açılan davaların yürütülmesi sorunu ile karşı karşıya kalınacaktır. Zira, ortaklığın tasfiyeye girmesi ile yöneticilerin dış ilişkide temsil yetkisi kalkar¹⁹⁵. Tasfiye halindeki ortaklığı mahkemelerde temsil yetkisi, tasfiye memurlarına aittir (TTK m. 219; 267; 450; 552). Bu davalarda tasfiye memurları, taraf ehliyeti olan ortaklığı temsil etmektedirler. Bu nedenle burada dava ehliyeti sorunu ile karşı karşıya kalınmaktadır¹⁹⁶.

---

¹⁹² ÇAMOĞLU (POROY/TEKİNALP), s. 195; KARAYALÇIN, s. 273, 174; PULAŞLI, s. 162; İMREGÜN-Kara Ticareti, s. 213.

¹⁹³ YENİCE-Taraf Yeterliği, s. 942; ANSAY S. Ş., s. 106;. "Kooperatif ticaret sicilinden terkin edilmedikçe, tüzel kişiliği sona ermez." 11. HD, 16.10.1975, 3886/5526 (YKD 1976/9, s. 1325); 11. HD, 23.9.1999, 5881/7053 (Man. BD 2000/2, s. 107).

¹⁹⁴ DOMANIÇ-Anonim Şirketler, s. 1471; DOMANIÇ-Şerh, s. 710;; İMREGÜN-Kara Ticareti, s. 212. PULAŞLI, s. 172.

¹⁹⁵ KARAYALÇIN, s. 305;

¹⁹⁶ KURU, C. I, s. 935, 1116.

Çünkü, nasıl ki ortaklık, ortaklığın sona ermediği dönemde, dava ehliyetini organları- özellikle yöneticiler- aracılığı ile kullanıyorsa, tasfiye halinde de tasfiye memurları aracılığı ile kullanmaktadır.

Anonim ortaklık ortaklarının birinci dereceden sorumluluğu bulunmadığı için, derdest bir davaya rağmen, ortaklık ticaret sicilinden terkin edilirse, davaya kollektif ortaklıktan farklı olarak ortağa karşı devam etmeye olanak yoktur. Anonim ortaklık, ticaret sicilinden terkin edilmekle taraf ehliyetini kaybedeceğinden, davanın usule ilişkin bir kararla reddedilmesi düşünülebilirse de, burada yapılması gereken, ortaklığın sicile yazdırılıp yeniden taraf ehliyetini kazanmasını temin edebilmek bakımından diğer tarafa, dava açması için süre vermektir¹⁹⁷. Verilen süre içinde anonim ortaklığın tescili (ihyası) için dava açıldığı takdirde, derdest dava, taraf ehliyetinin sona ermesinden dolayı hemen reddedilmemeli; tescil davasının sonucu bekletici mesele yapılmalıdır. Ortaklığın, yeniden tesciline karar verildiği takdirde, diğer taraf, sulh mahkemesine başvurarak ortaklığa kayyım atanmasını sağlamalıdır¹⁹⁸. Zira, tasfiye memurlarının görevi terkin ile sona erdiğinden, ortaklığın davada temsili, diğer bir söyleyişle dava ehliyetinin kullanılması gerekliliği ortaya çıkacak ve kayyımın atanması ile davaya kaldığı yerden devam edilecektir.

II. Dernek ve Vakıfların Taraf Ehliyeti

Dernek kurmak için bir araya gelen kişiler, kanunun aradığı şartları yerine getirmediği sürece, - dernekler, hukuk düzenince tüzel kişi olarak kabul edilseler de - dernek tüzel kişiliği altında örgütlenmiş olmazlar, bunun sonucunda da bir davada taraf olamazlar¹⁹⁹. Türk Medeni Kanununa göre, derneğin tüzel kişiliğini kazanma anı, kurucuların demek tüzüğünü, eklerini ve kuruluş bildirgesini mahallin en büyük mülki amirine verilmesi olarak belirlenmiştir. Bu andan itibaren kurucuların oluşturduğu kişi topluluğu “demek” adı altında tüzel kişilik kazanmış olacak, kuruculardan bağımsız bir hukuk süjesi olacaktır. Derneğin tüzel kişiliğini kazanmasından sonra, kuruluş

¹⁹⁷ 13. HD, 12.3.2002, 975/2501; HGK, 27.1.1999, 10-1/1 (İz. BD 1999/3, s. 112); 10. HD, 30.11.1999, 8531/8637 (Man. BD 2000/1, s. 93); 9. HD, 9.3.2000, 36/2884 (YKD 2000/7, s. 1051); 11. HD, 9.11.2005, 2004/13191 E. 2005/10704 K. (YKD 2006/1, s. 70 71).

¹⁹⁸ KURU, C. I, s. 937.

¹⁹⁹ ERİŞİR, s. 198

aşamasındaki işlemlerdeki geçersizlik derneğin tüzel kişiliğini ortadan kaldırıcı mahiyette değildir. Çünkü, kişi topluluğunun tüzel kişilik kazanması ile tüzük, kurucuların iradelerinden bağımsızlaşarak tüzel kişiliği düzenleyen ve onu bağlayan objektif bir norm haline gelir.

Kural, derneğin kuruluş bildirgesi, demek tüzüğü ve eklerini idareye vermekle tüzel kişilik kazanması olmakla beraber, amacı hukuka veya ahlaka aykırı olan kişi topluluğunun Türk Medeni Kanunu'nun 47. maddesinin 2. fıkrası uyarınca, herhangi bir şekilde dernek tüzel kişiliğini kazanmasına olanak yoktur²⁰⁰ Dernekler, kendiliğinden, genel kurul kararıyla veya mahkeme kararıyla olmak üzere üç şekilde sona erer. Her üç durumda da ortaklıklarda olduğu gibi tasfiye yapılacağından, derneğin taraf ehliyeti tasfiye boyunca devam eder²⁰¹.

Vakıflar ise derneklerden farklı olarak gerçek veya tüzel kişilerin yeterli mal ve hakları belirli ve sürekli bir amaca özgülemeleriyle oluşan tüzel kişiliğe sahip mal topluluklarıdır.

Vakıflar da tıpkı dernekler gibi hukuk düzenince kendilerine tüzel kişilik tanınarak kişi olarak kabul edilmiştir. Vakıflar, ancak kanun hükümlerine uyulmak koşuluyla, sicile tescil ile tüzel kişilik kazanır²⁰² Vakfın sicile tescil edilebilmesi için, vakıf kurma işleminin yapılmasına ihtiyaç duyulur. Zira, vakıf kurma işlemindeki geçersizlik, vakfın tüzel kişilik kazanmasına engeldir. Vakıf kurmak isteyen gerçek veya tüzel kişi, vakıf kurma işlemini iki şekilde yapabilir: İlk olarak vakfeden, vakıf kurma iradesini noter huzurunda açıklayabilir. Noter, vakfedenin irade beyanını düzenleme biçimindeki belge ile kendisi kaleme alacaktır²⁰³. Vakfedenin noterde tahsis iradesini açıklaması ve noterin resmi senedi düzenlemesinden sonra, henüz kişi olarak kabul edilmeyen, tüzel kişiliği bulunmayan bir kurum meydana gelir²⁰⁴.

---

²⁰⁰ ÖZTAN-Tüzel Kişiler, s. 121; DURAL/ÖGÜZ, s. 338; ZEVKLİLER/ACABEY/GÖKYAYLA, s. 653; AKİPEK/AKINTÜRK, s. 667

²⁰¹ AKİPEK/AKINTÜRK, s. 648, 657.

²⁰² KILIÇOĞLU-Yenilikler, s. 283.

²⁰³ AKİPEK/AKINTÜRK, s. 674.; DURAL/ÖGÜZ, s. 325, 326;

²⁰⁴ AKİPEK/AKINTÜRK, s. 674.

Vakıf amacının yasak amaçlardan olması, vakfın tüzel kişilik kazanmasına engeldir (TMK m. 47/II). Mahkemenin tescil kararı kesinleşmiş ve kişi topluluğu vakıf olarak sicile tescil edilmiş olsa bile bu kişi topluluğunun taraf ehliyeti yoktur²⁰⁵.

Vakfın geçerli bir şekilde kurulduğu sanısı ile kişi topluluğuna dava açıldığı takdirde, vakfın yönetim organı, vakfın tüzel kişilik kazanmadığını, bu nedenle pasif taraf ehliyetlerinin bulunmadığını, bu iddia hakkın kötüye kullanılması teşkil etmediği sürece ileri sürebilecektir²⁰⁶.

Taraf ehliyeti bir dava şartı olduğundan, davaya bakan mahkeme vakıf kurma işleminin geçerli olup olmadığını bir ön sorun olarak kendiliğinden dikkate alacaktır.

Mahkeme, inceleme sonucunda vakıf kurma işleminin geçersiz olduğunu tespit ederse, vakfın tüzel kişiliğinin, dolayısıyla pasif taraf ehliyetinin bulunmadığından bahisle davayı usulden reddedecektir.

Vakıflar, infisah ve mahkeme kararı ile olmak üzere iki şekilde sona erer. Mahkeme kararı ile sona erdirme, vakfın yasak amaç güttüğünün sonradan anlaşılması ile olabileceği gibi, alacaklıların veya saklı pay sahibi mirasçıların itirazı ile de olabilir. yasak amaç güden vakfın mahkeme kararı ile sona erdirilmesini Vakıflar Genel Müdürlüğü veya Cumhuriyet Savcısı talep edecektir. Yapılacak yargılama, hem ihtilaf yokluğu kıstası hem de Türk Medeni Kanununun 116. maddesinin 2. fıkrasının son cümlesinin mahkemenin duruşma yaparak karar vereceğini öngörmesi karşısında, kanaatimizce bir çekişmesiz yargı işi değildir. Vakıf, kendiliğinden sona erdiği takdirde, mahkemenin kararı ile sicilden terkin edilecektir. Vakıf, tasfiye boyunca tasfiye amacı ile sınırlı hak ehliyetine sahiptir²⁰⁷ Vakıflar, taraf ehliyetini sicilden terkin edilene kadar korurlar.

III. Sendikaların Taraf Ehliyeti

Sendikaların kurulması için önceden izin almaya gerek yoktur. Kurucuların, yazılı olarak hazırlayacakları tüzüğü ve kanunda belirtilen diğer belgeleri Valiliğe

---

²⁰⁵ DURAL/ÖĞÜZ, s. 338

²⁰⁶ ERİŞİR, s. 203

vermeleri ile sendika tüzel kişilik kazanır ve bu andan itibaren hukuk süjesi olarak taraf ehliyetine sahip olur²⁰⁸. Burada önemle vurgulanması gereken husus, sendika şubelerinin tüzel kişiliklerinin olmadığıdır.

Sendikalar, üyelerini ve bazı şartlarda mirasçılarını davada temsil edebilirler. Sendikalar Kanununun 32. maddesinin 1. fıkrasının 3. bendinde “çalışma hayatından, mevzuattan, toplu iş sözleşmesinden, örf ve adetten doğan hususlarda işçileri ve işverenleri temsilen veya yazılı başvuruları üzerine, nakliye, neşir veya adi şirket mukaveleleri ile hizmet akdinden doğan hakları ve sigorta haklarında üyelerini ve mirasçılarını temsilen davaya ve bu münasebetle açtığı davadan ötürü husumete ehildir.” Şeklinde bir düzenleme yer almaktadır.

B. KAMU HUKUKU TÜZEL KİŞİLERİNİN TARAF EHLİYETİ

I.Genel Olarak

Kamu hukukunda, yalnız tüzel kişiler süje olarak kabul edilmektedir²⁰⁹. Özel hukuk tüzel kişilerinin kuruluşundan farklı olarak, kamu tüzel kişileri, Anayasanın 123. maddesinin 3. fıkrasına göre, ancak kanunla veya kanunun açıkça verdiği yetkiye dayanılarak kurulur. Kamu tüzel kişilerinin kuruluşuna ilişkin kanunun yürürlüğe girdiği; kanunun açıkça yetki verdiği hallerde ise idari işlemin yapıldığı tarihten itibaren kamu tüzel kişisi taraf ehliyetine sahip olarak bir davada taraf olabilecektir²¹⁰.

Devlet, tek başına tüm kamu hizmetlerini ifa edemediğinden, diğer kamu yönetimleri ve kamu kurumları ile birlikte kamu hizmetlerini yürütür²¹¹. İl özel idaresi, belediye ve köyleri²¹² kapsayan mahalli idareler bu şekilde tüzel kişilik tanınmış kamu

---

²⁰⁷ ÖZTAN-Tüzel Kişiler, s. 140.

²⁰⁸ TUNCAY, A. Can. Toplu İş Hukuku, İstanbul 1999, s. 39; HATEMİ K., s. 38; GÜNAY, Cevdet İlhan. Sendikalar Kanunu Şerhi, Ankara 1999, s. 205.

²⁰⁹ AKİPEK/AKINTÜRK, s. 530. “Uyuşmazlık konusu olayda, dava, Hazine vekili tarafından Erzurum Valiliği İl Sağlık Müdürlüğü adına açılmıştır. Ancak, İl müdürlüklerinin tüzel kişilikleri bulunmamaktadır.” 11. HD, 18.3.2004, 2003/8111 E. 2004/2688 K. (Kazancı Bilişim-İçtihat Bilgi Bankası).

²¹⁰ ERİŞİR, s. 211

²¹¹ ÖZTAN-Tüzel Kişiler, s. 12.

²¹² 14. HD, 17.1.1980, 6177/86 (YKD 1980/3, s. 401). Köyü davalarda muhtarın temsil edeceği yönünde bkz. 8. HD, 13.10.1976, 2425/7684 (YKD 1977/1, s. 62); 14. HD, 16.11.1976, 5036/5601 (YKD 1977/4, s. 546). Mahalle muhtarlıklarının taraf ehliyeti bulunmamaktadır, 1. HD, 16.9.2004, 8380/9183 (YKD

yönetimleridir ve bir davada taraf olabilme yeteneğine sahiptir²¹³.

Kamu kurumlarına, üniversiteler) örnek olarak verilebilir. Yine, Anayasanın 135. maddesinde kamu kurumu niteliğindeki meslek kuruluşlarının tüzel kişiliği haiz oldukları ve kanunla kurulacakları hükme bağlanmıştır. Örneğin, Barolar, Türkiye Noterler Birliği, birer kamu kurumu niteliğindeki meslek kuruluşu oldukları için tüzel kişiliğe sahiptir. Bunun sonucunda bir davada taraf olabilme yeteneğini haizdirler.

Özel hukuk tüzel kişilerinden farklı olarak kamu hukuku tüzel kişilerinin kendi iradeleri ile kişiliklerine son vermesi, mahkeme kararı ile tüzel kişiliğinin ortadan kaldırılması söz konusu olamaz. Bir kamu hukuku tüzel kişisi, hangi usulle kuruldu ise, ancak o usulle sona erdirilebilir²¹⁴.

II. Tasarruf Mevduatı Sigorta Fonunun Davalardaki Taraf Konumu

5411 sayılı Bankacılık Kanununun 111. maddesinde, Tasarruf Mevduatı Sigorta Fonu, bir kamu tüzel kişisi olarak kabul edilmiştir. Kişi olmanın doğal sonucu olarak Fon, taraf ehliyetine sahiptir. Öte yandan, mali durumunun bozulması üzerine faaliyet izni kaldırılan ya da Fona devredilen bankalar da Bankacılık Kanunu'nun 106. maddesi uyarınca, fonda bulunduğu sürece tüzel kişiliğini muhafaza etmekte, buna bağlı olarak taraf ehliyeti sona ermemektedir²¹⁵.

Fona alınan bankanın malvarlığı ile bir kamu tüzel kişisi olan Fonun malvarlığı birbirinden bağımsız ve farklıdır. Dolayısıyla, Fona alınan bankanın ve Fonun, hak sahipliği ile borçlardan sorumluluğunu ayrı düşünmek gerekir. Bankadan alacaklı olan bakımından, borç kalemi kimin malvarlığının pasif kısmında yer alıyorsa, o kişi hasım olarak seçilecektir. Zira, dava sonunda elde edilecek hüküm, hakkı malvarlığında muhafaza eden kişinin malvarlığında İcra edilecektir²¹⁶. Bu bakımdan, bankanın Fona devredilmesinden sonra Fon ve banka, dava konusuna bağlı olarak dava açabilir, kendilerine karşı dava açılabilir. Nitekim, Bankacılık Kanunu'nun 142. maddesi, bu

---

2005/3, s. 348).

²¹³ ERİŞİR, s. 212

²¹⁴ ÖZTAN-Tüzel Kişiler, s. 11, 12; KURU, C. I, s. 962; AKİPEK/AKINTÜRK, s. 530.

²¹⁵ BATTAL, Ahmet. Bankacılık Kanunu Şerhi. Ankara 2006, s. 344.

²¹⁶ ERİŞİR, s. 214

durumu dikkate alarak Fon, Fon bankaları ve faaliyet izni kaldırılan bankaların iflas ve tasfiye idareleri tarafından açılacak hukuk davalarına asliye ticaret mahkemesi tarafından bakılacağını hükme bağlamıştır .

Bankacılık Kanunu'nun 63. maddesine göre, hak ve borçların hangi tüzel kişinin muhasebe kayıtlarında, eş deyişle kimin malvarlığında yer aldığına ilişkin çeşitli düzenlemeler bulunmaktadır. İlk olarak Fon, tasarruf mevduatını sigortalamakta ve sigortaya tabi kısım için mevduatı ödemeyi taahhüt etmektedir

Tasarruf sahibi alacaklılar, sigortalanan kısım için borçlu sıfatına sahip Fonu taraf göstererek dava açmalıdırlar. Sigorta kapsamında bulunmayan alacak bakımından bankanın borcu Fona devre rağmen devam etmektedir. Bu durumda, tahsil davasında banka davalı hanesinde yer almalıdır.

İkinci olarak Fon, Bankacılık Kanunu'nun 107. maddesi uyarınca, bankanın mali yapısının güçlendirilmesi için bankanın alacaklarını ve zararlarını devralabilir Devir işlemleri bakımından alacaklı ve borçlunun rızası aranmayacaktır. Bankanın alacakları devralındığında alacak, devir tarihi itibarıyla Fon alacağı haline gelmekte, yani kamu alacağı niteliği kazanmaktadır. Alacağın tahsili için bankanın açtığı davalara kaldığı yerden devam edilmektedir Devir ile birlikte davacı tarafta kanundan ötürü değişiklik meydana gelir. Kanımızca, burada davalıya da seçim hakkı tanıyan dava konusunun devrine ilişkin Hukuk Usulü Muhakemeleri Kanununun 186. maddesi uygulama alanı bulmaz. Zira, kanunun lafzı davanın kaldığı yerden devam etmesine yöneliktir. Böyle bir düzenleme getirilerek dava konusunun devrine ilişkin genel kuraldan ayrılmıştır. Ayrıca, Fonun taraf olduğu her türlü dava ve icra takiplerinin kısmen veya tamamen Fon aleyhine neticelenmesi halinde, 2004 sayılı İcra ve İflas Kanununda yazılı tazminat ve cezaların Fon hakkında uygulanmayacağına ilişkin, 5411 sayılı Bankacılık Kanunu madde 138'de yer alan düzenleme, bu davaların tarafının Fon olduğunu açıkça ortaya koymaktadır.

Bu durum karşısında, devralınan alacaklar bakımından hakkın süjesinin artık banka değil, Fon olduğunu kabul etmek gerekir²¹⁷.

Alacağın devralınmasından sonra, bankanın üçüncü kişilerdeki alacağı bankanın malvarlığından çıkarak Fonun malvarlığına dâhil olmaktadır. Yürütülecek bu davada Fon, kendi adına hak iddiasında bulunacak, hukuki ilişkinin tarafı bulunduğunu belirtecek, bu suretle davayı takip yetkisi doğacaktır. Gerek Fonun devraldığı alacaklar gerekse Fon alacakları bakımından, Fonun hakkın bizatihi sahibi olması karşısında, bu davaların tarafının, taraf ehliyeti süren banka değil, Fon olduğu sonucuna varılmalıdır²¹⁸. Fonun yanında, bankanın taraf olarak gösterilmesine de gerek bulunmamaktadır.

Fona devredilen bankanın alacaklarının devralınmaması, borçlarının üstlenilmemesi durumunda davanın yine taraf ehliyeti devam eden bankaya karşı açılması ya da banka tarafından açılması gerektiği tartışmaya mahal vermeyecek kadar aşikardır.²¹⁹

§ 3. TÜZEL KİŞİLİĞİ OLMAYAN TOPLULUKLARIN TARAF EHLİYETİ

A. GENEL OLARAK

Kural olarak hukuk düzeninin kişi olarak kabul ettiği kişilerin taraf ehliyeti olmasına rağmen, istisnaen. Hukuk düzeni, kişi olarak kabul etmediği topluluklara da taraf ehliyeti tanıyabilir. Bu son durum, tüzel kişiliği olmayan toplulukların taraf ehliyeti sorununu gündeme getirmektedir.

Hukuk düzeninde kişiliği olmayan bazı toplulukların, ortaklarının kişisel malvarlığından ayrı özel malvarlıkları bulunmaktadır. Özel malvarlığına dâhil olan hakların süjesi, borçların muhatabı ortaklık değil, ortaklardır²²⁰. Kişiliği olmayan bu toplulukları oluşturan kişiler arasında iştirak halinde mülkiyet söz konusu olduğunda,

---

²¹⁷ REİSOĞLU, s. 902.

²¹⁸ 19. HD, 22.3.2001, 1157/2082 (YKD 2003/6, s. 948).

²¹⁹ ERİŞİR, s. 215

²²⁰ BARLAS, Nami. Adi Ortaklık Temeline Dayalı Sözleşme İlişkileri, İstanbul 1998, s. 65).

ortakların tamamının davayı birlikte yürütmesi gerekeceği için, hakkını hüküm altına aldirmek isteyen, ancak topluluğun tüm üyelerini dava ederse kendisine hukuki koruma sağlanacaktır.

Hukuk düzeni, tüzel kişiliği olmadığı halde, bazı toplulukların bir davada taraf olabilmelerine izin verip onlara taraf ehliyeti tanıyabilir²²¹. Gerçekten, Hukuk Usulü Muhakemeleri Kanununun 38. maddesinin lafzı da taraf ehliyetinin, kişi olarak tanınanların dışında tüzel kişiliği olmayan topluluklara da tanınabilmesine imkan sağlamaktadır.

Alman Hukuku'nda ise, Alman Usul Kanununun 50. paragrafının 1. fıkrasında, taraf ehliyeti, doğrudan hak ehliyeti ile ilişkilendirilmekle birlikte, 2. fıkrada, hak ehliyeti olmayan derneklerin²²², pasif taraf ehliyetlerinin bulunduğu düzenlenmiş, alacaklıların sicile tescil edilmeyen bu toplulukların takibini kolaylaştırmıştır²²³. Pasif taraf ehliyeti tanınan dernekler ile tüzel kişiliği olmayan tüm topluluklar kastedilmemektedir. Alman medeni hukuku, söz konusu topluluklar bakımından sicile kaydedilip kaydedilmemeye göre bir ayrıma yapmaktadır. Pasif taraf ehliyeti, yalnız sicile kaydedilmemiş dernekler için söz konusu olmaktadır. Bu dernekler, geçici olmayan bir süre için ideal ya da maddi amaçları gerçekleştirmek üzere kişilerin bir araya gelmesi ile oluşan hukuki birliklerdir²²⁴.

B. ADİ ORTAKLIK

Türk hukukunda, hukuk düzeninin adi ortaklığa taraf ehliyeti tanıdığı sonucunun çıkarılmasında kendisine dayanılabilecek Alman Usul Kanununun hak ehliyeti olmayan derneklerin pasif taraf ehliyetine ilişkin 50. paragrafının 2. fıkrası ve ortakların tamamına karşı alınan hükmün adi ortaklık malvarlığında İcrasına ilişkin 736. maddeye benzer bir düzenleme bulunmadığından, Alman Hukuku'nda olduğu gibi adi

---

²²¹ UMAR-Ehliyet, s. 593; YENİCE-Taraf Yeterliği, s. 941;

²²² Nichtrechtsfähige Vereine (ERİŞİR, s. 218 naklen)

²²³ MUSIELAK, Hans Joachim (mit den Bearbeitern, WETH, Stephan; FOERSTE, Ulrich; 50 Rdn (ERİŞİR, s. 218 naklen).

²²⁴ ZÖLLER, Richard (mit den Bearbeitern, VOLLKOMMER, Max; GREGER, Reinhard). § 50 Rdn. (ERİŞİR s. 218 naklen)

ortaklığın taraf ehliyetinin varlığı sonucuna ulaşamaz.

Borçlar Kanununun 534. maddesinde açıkça aynı hakların, alacakların ortaklara ait olacağına ilişkin düzenlemeden de kanun koyucunun hakkın süjesini ortaklık olarak belirlemediği çıkarılabilir²²⁵.

Yine elbirliği ortaklığı ile borçlardan müteselsilen sorumluluk esası benimsenmiş, böylece alacaklı ve borçlunun karşısına muhatap olarak adi ortaklık değil, ortaklar çıkarılmıştır²²⁶. Alacaklı, talebin konusu, ortakların elbirliğiyle tasarrufta bulunabilecekleri edimler dışında ise, diğer bir ifade ile edim bir ortak tarafından yerine getirebilecekse, alacağını tüm ortaklardan isteyebilir, ortaklardan dilediğine ya da hepsine karşı dava açabilir²²⁷. Bu durumda ortaklar arasında ihtiyari dava arkadaşlığı bulunmaktadır. Ancak ortakların tamamına karşı dava açılmadığı sürece hükmün adi ortaklık malvarlığına dâhil olan bir şey ya da hak üzerinde icrası mümkün değildir. Çünkü elbirliği mülkiyetine göre bu malvarlığı değeri üzerinde kendisine karşı dava açılan ortak dışında, dava açılmayan ortak ya da ortakların da hakkı vardır. Ortak, ortaklık malvarlığının tümü üzerinde hak sahibidir²²⁸. Bu durumda alacaklı, yalnız davada hasım gösterdiği ortakların kişisel malvarlığına el konulmasını ve bu malvarlığı değerlerinin paraya çevrilmesini sağlayabilecektir. Buna karşılık, tüm ortaklara karşı hüküm verilmişse, hem ortakların kişisel malvarlığı hem de adi ortaklığın malvarlığı alacaklının emrine amade kılınacaktır. Yalnız bu olasılıkta adi ortaklık taraf ehliyetine sahip olmadığından, icra takibinde yine tüm ortaklar borçlu hanesinde gösterilmelidir. Adi ortaklığın malvarlığında haciz uygulanması için takibin tüm ortaklar bakımından kesinleşmesi gerekir. Şayet alacaklı, borçluların kişisel malvarlığına yönelmek istemiyorsa, bir borçlu ortak bakımından takibin kesinleşmesinden sonra haciz talep edebilir.

---

²²⁵ BARLAS, s. 59.

²²⁶ POROY, Reha/TEKİNALP, Ünal/ÇAMOĞLU, Ersin. Ortaklıklar ve Kooperatif Hukuku, 9. Baskı, İstanbul 2003 s. 81.

²²⁷ BARLAS, S. 64.

²²⁸ BARLAS, s. 66.

Kanaatimizce, kanunda açıkça bir hüküm bulunmasa dahi, içtihat yolu ile adi ortaklığın taraf ehliyetini kabul etmek yerine, kanunda değişiklik yaparak meseleyi normatif temele oturtmak daha isabetli olacaktır.

Mukayeseli hukukta, özellikle Alman Hukukunda adi ortaklığın taraf ehliyeti ile ilgili önemli düzenlemeler mevcuttur. Alman Federal Mahkemesi, 29.1.2001 tarihli bir kararı²²⁹ ile, adi ortaklığın, hem hak, hem de taraf ehliyetine sahip olduğuna karar vermiştir²³⁰. Federal Mahkeme kararında, adi ortaklığın hukuki yapısı hakkında kanunda ayrıntılı düzenlemenin bulunmadığını, kanun koyucunun ortaklık malvarlığı ile ortakların malvarlığını birbirinden ayrılmasını istediğini, ayrıca Külli Takip Kanununda adi ortaklığın iflasa tabi olduğu, dolayısıyla iflas masasını taşıma yeteneğinin bulunduğu düzenlenmekle, onun hukuk süjesi olduğunun kabul edildiğini, bu nedenle hukuki ilişkilere katıldığı sürece ortaklığın hak ehliyetine sahip olduğunu ortaya koymuştur²³¹.

Ayrıca, adi ortaklığa taraf ehliyetinin tanınmasının, ortaklığın üçüncü kişilere karşı hak sùjeliğinin kabul edilebilmesi bakımından usuli bir zorunluluk olduğuna değinilmiştir. Kararda, zorunlu dava arkadaşılığının, etkin hukuki korumanın temini için ortaya çıkardığı zorluklara vurgu yapılmış, özellikle ortak sayısı çok fazla olan ortaklıklarda üye değişimi ve yeni üye girişinin alacaklılara sorunlar çıkardığı, bu durumun, davayı ve İcra takibini uzattığı ifade edilmiştir.

Davada ortakların tamamı yerine, adi ortaklık taraf kabul edilirse, diğeri bir ifade ile, Alman Usul Kanununun 50. paragrafının 2. fıkrası kıyasen adi ortaklık için de

---

²²⁹ Kararın Türkçe çevirisi için bkz. NARBAY, Şafak/DELİDUMAN, Seyithan. Alman Federal Mahkemesinin (Dış-) Adi Şirketin Hak ve Taraf Ehliyetine Sahip Olduğuna İlişkin 29.01.2001 Tarihli Kararı, Ömer Teoman'a 55. Yaşgünü Armağani, C. I, İstanbul 2002, s. 577 vd. (ERİŞİR, s. 219 naklen)

²³⁰ Alman uygulamasında, adi ortaklığa, ticari hayata katıldığı ölçüde hak ehliyeti tanınmakla birlikte, söz konusu içtihattan sonra dahi Bayern Eyalet Mahkemesi, adi ortaklığın tapu sicilinde malik olarak kaydedilmeyeceği yönünde içtihatla bulunmuştur. Karar için bkz. BayObLG, 31.10.2002, NJW 2003/1, s. 70 vd. Aynı yönde bkz. OLG Celle, 13.3.2006, Betrieb 2006/18, s. 1000 vd. Bu yöndeki kararlar doktrinde eleştirilmiş, temelini Anayasada bulan mülkiyet hakkının ancak kanunla sınırlanabileceği, adi ortaklıkların mülkiyeti iktisap etmelerini imkânsız kılmaya yönelik bir düzenlemenin haklı olmadığı ifade edilmiştir (OTT, Sieghart: Zur Grundbuchfähigkeit der GbR und des nicht eingetragenen Vereins, NJW 2003/17, s. 1223). (ERİŞİR, s. 219 naklen)

²³¹ YONGALIK, Aynur. Adi Şirkete Yeni Giren Ortağın Eski Borçlardan Dolayı Sorumluluğu Hakkında Alman Federal Mahkemesi'nin 7.4.2003 Tarihli Kararı -Bir Metodoloji Sorunu-, Prof. Dr. Tuğrul Ansay'a Armağani, Ankara 2006, s. 525 vd.

uygulanırsa²³², ortaklarda meydana gelecek bir değişme, adi ortaklığın taraf konumunda değişiklik meydana getirmeyecek²³³; ayrıca, ortaklar tanık olarak dinlenilebilecek ve işin esasına girilmeden önce kimlerin gerçek ortak oldukları yönünde usuli incelemelere girişilmeyecektir²³⁴. Bu durumda, ortaklığı davada ortaklığın yöneticisi temsil edecek, diğer bir ifade ile yönetici, dava ehliyetini kullanacaktır²³⁵.

Burada değinilmesi gereken bir diğer husus adi ortaklığın tüzel kişiliği bulunmadığı için, tebligatın kime yapılacağı sorunudur. Eğer, ortaklığı dış temsil yetkisi ile donatılmış bir ortak veya ortak olmayan bir temsilci var ise, tebligat bu kişiye yapılacaktır. Bu şekilde kendisine temsil yetkisi verilen bir kişi yoksa, adi ortaklıkta ortakların tamamı, tarafın kanuni temsilcisi olarak kabul edildiği için, herhangi bir ortağa tebligat yapılması yeterli olacaktır²³⁶. Adi ortaklığa taraf ehliyeti tanınmasının diğer bir sonucu da, ortakların davaya fer'i müdahil olarak katılabilmeleridir²³⁷.

Ayrıca, adi ortaklığın davada taraf ehliyetine sahip olduğunun kabulü, hükmün adi ortaklığın malvarlığında icra edilebileceği sonucunu ortaya çıkaracaktır. Ne var ki, hükmün adi ortaklığın malvarlığında İcrasını düzenleyen Alman Usul Kanununun 736. paragrafı, yalnız ortaklara karşı alınan ilamın ortaklık malvarlığında icrasını düzenlemektedir. Başka bir ifadeyle, adi ortaklığın malvarlığına yönelme, hükmün ortaklar aleyhine verilme koşuluna bağlanmıştır. Oysa, içtihat değişikliği sonrasında ortaya çıkan durum, gerek dava dilekçesinde yalnız adi ortaklığın taraf gösterilmesi ve

---

²³² PEIFER, Karl Nikolaus: Rechtsfahigkeit und Rechtssubjektivitat der Gesamthand die GbR als OHG?, NZG 2001/7, s. 299. Buna karşılık yazar, adi ortaklığın taraf ehliyetini, kanuni bir düzenleme olmaksızın, hak ehliyeti bulunanın taraf ehliyetine de sahip olduğunu düzenleyen Alman Usul Kanununun 50. paragrafının 1. fıkrasının lafzından hareketle kabul etmenin güç olduğuna işaret etmekte; bunun yanında, taraf ehliyetinin kişiliği şart koşmadığına da vurgu yapmaktadır (s. 299). (ERİŞİR, s. 220 naklen)

²³³ BİLGİLİ, Fatih. Adi Ortaklıkların Fiil Ehliyeti ve Alman Federal Mahkemesi'nin Verdiği Yeni Karar Karşısında Ortaya Çıkan Durum, Ömer Teoman'a 55. Yaşgünü Armağanı, C. I, İstanbul 2002, s. 211;

²³⁴ PEIFER, Karl Nikolaus, Rechtsfahigkeit und Rechtssubjektivitat der Gesamthand – die Gbr als OHG NZG 2001/7, s. 299.(erişir, s. 200 naklen)

²³⁵ MUSIELAK/WETH, § 50 Rdn. 22e; BAUMBACH/LAUTERBACH/ALBERS/ HARTMANN, § 50 Rdn. 25. Anılan Federal Mahkeme kararında belirtildiği gibi, adi ortaklıklar, bir sicile kaydedilmedikleri sürece, hakem mahkemesinde açılan bir davada da tarafların temsil ilişkilerinin açıklanması istenecektir. Adi ortaklığın temsili hususunda ispat yükü kural olarak davacıya düşmektedir. Ancak adi ortaklık bir sicile kaydedilmediği sürece bir dava şartı olan dava ehliyetinin usulüne uygun kullanıldığının ispatını davacıdan beklemek olanaksızdır. Zira, davacı, davalı adi ortaklıktaki temsil ilişkisine yabancıdır. Bu konuda bkz. WIEGAND, Wolfgang. Die "neue" Gesellschaft bürgerlichen Rechts im Schiedsverfahren, Schieds VZ 2003/2, s. 56. (ERİŞİR, s. 221 naklen)

²³⁶ WERTENBRUCH, Johannes, Die Parteifahigkeit der GbR-die Änderungen für die Gerichts und Vollstreckungspraxis (Änderungen), NJW 2002/5, s. 326 (ERİŞİR, s. 222 naklen)

hükümün adi ortaklığa muzaf verilmesi, gerekse hükümün ortaklığın malvarlığında İcra edilmesidir. Bu sonuncu durum Alman kanun koyucusu tarafından düzenlenmediği için Alman Federal Mahkemesi'nin kararı eleştirilmiştir²³⁸.

Buna karşın diğer bir görüşe göre, hükümün adi ortaklığın malvarlığında İcra edilebilmesine, Alman Usul Kanununun 736. paragrafının lafzı ve amacı engel teşkil etmemektedir. Zira, tüm ortaklara karşı hüküm alabilme imkanı halen devam etmektedir²³⁹.

Yukarıda belirtildiği gibi, adi ortaklıkla birlikte ortaklar da davalı olarak gösterilirse, sorun çözülmüş olacaktır. Hüküm adi ortaklık malvarlığında icra edildiğinde alacak karşılanamazsa, borçtan kişisel sorumlu ortaklara yönelebilmek için de hem adi ortaklık hem de ortaklar lehine hüküm alınması daha yararlı olacaktır²⁴⁰. Aksi takdirde, bir kez daha ortaklar aleyhine hüküm alıp bu hükümün ortaklar aleyhine icra edilmesi zarureti hasıl olacaktır.

Son tahlilde; alacağın, ortaklık ve ortağın malvarlığından tahsili bakımından ikili ayrıma gidilmekte, bunun sonucunda ortaklık ve ortağa karşı açılacak davalar birbirinden ayırt edilmektedir. Alacaklı, alacağını ortağın ya da ortakların malvarlığından tahsil etmek istiyorsa davasını ortağa ya da ortaklara karşı yöneltmelidir. Alacağın ortaklık malvarlığından karşılanması daha lehe ise, ya ortaklığa karşı ya da ortakların tümüne karşı dava açılmalıdır. Zira, ortaklığa karşı alınan ilamın ortaklığın malvarlığında infazının yanında Alman Usul Kanununun 736. paragrafı göz önüne alındığında ortakların tümüne karşı alınan ilamın ortaklık malvarlığında da infazı mümkündür²⁴¹.

---

²³⁷ WERTENBRUCH-Anderungen, s. 326 (ERİŞİR, s. 222 naklen)

²³⁸ PEIFER, s. 300. Aynı görüşte olan HEIL, adi ortaklığın yürürlükteki kanuni esaslar dikkate alındığında dava edilemeyeceğini; ancak, ortaklara karşı dava açılacağını ifade etmektedir (HEIL, Hans-Jürgen: Parteifahigkeit der GbR - der Durchspruch der Gruppenlehre?, NGZ 2001/7, s. 302, 305) (ERİŞİR, s. 223 naklen)

²³⁹ JACOBY, Florian: Die Folgen der GbRRechtsfortbildung in Altprozessen, NJW 2003/23, s. 1644.(ERİŞİR, s. 222 naklen)

²⁴⁰ WERTENBRUCH, Johannes. Der Abschluss des "Überseering"-Verfahrens durch den BGH - Folgerungen (Folgerungen), NZG 2003/13, s. 620. (ERİŞİR, s. 223 naklen)

²⁴¹ MUSIELAK/WETH, § 50 Rdn. 22b, 22e; (ERİŞİR, s. 223 naklen)

Bu noktada sığfaa y6nelik diğer bir sorunu da g6ndeme getirecektir. Adi ortaklık, hukuki ilişkiler yoluyla hak sahibi olduğu ve borç altına girdiği s6rece hak ehliyetine sahip ise, hakkın ve borcun s6jesi ortaklar değil, adi ortaklıktır. Maddi anlamda hak sahibinin adi ortaklık olduğu kabul edildiğinde, davanın yalnız adi ortaklık tarafından açılması gerektiği sonucu ortaya ıkacak²⁴², ortakların açacağı dava, sıfat yokluğundan reddedilecektir. Bu noktada, s6z konusu içtihattan sonra ortaklar tarafından açılan davalardaki taraf rolleri de ayrı bir tartışma olarak ortaya çıkmıştır.

Zira, içtihattan sonra ortaklara elbirliği m6lkiyeti şeklinde ait olan bir malvarlığı, bir kişi ortaklığının malvarlığına d6n6řm6řt6r.

Alman Federal Mahkemesi'nin adi ortaklığın taraf ehliyetini kabul ettiği içtihadı, 6yelerin sık değişmesi karşısında t6zel kişiliği olmayan ve kendilerine Alman Usul Kanununun 50. paragrafının 2. fıkrasına g6re pasif taraf ehliyeti tanınan dernekler için de aynı sonuca varılması gerektiği y6n6nde g6r6şlerin ileri s6r6lmesine yol açmıştır. Bu içtihat dikkate alındığında t6zel kişiliği olmayan dernekler, pasif taraf ehliyetinin yanında aktif taraf ehliyetine de sahip olacaktır²⁴³.

Alman Hukuku'nda t6zel kişiliği olmayan toplulukların bir kısmı, kanunun kendilerine tanıdığı pasif taraf ehliyetinin yanında aktif taraf ehliyetlerini zamanla, adım adım kazanmıştır. Adi ortaklığın aktif taraf ehliyeti tanınmasını da bu çerçevede d6ř6nmek gerekir. 6te yandan, Alman Medeni Kanununun hak ehliyeti bulunmayan dernekleri d6zenleyen 56. paragrafında, bu derneklere ortaklığa ilişkin h6k6mlerin

²⁴² JACOBY, s. 1644. (ERİŞİR, s. 223 naklen)

²⁴³ SCHMIDT-BGB-Aussengesellschaft, s. 1003; MUSIELAK/WETH, § 50 Rdn. 29; BAUMBACH/LAUTERBACH/ALBERS/HARTMANN, § 50 Rdn. 24; Z6LLER/ VOLLKOMMER, § 50 Rdn. 37; JAUERNIG, Othmar: Zur Rechts- und Parteifahigkeit der Gesellschaft b6rgerlichen Rechts, NJW 2001/31, s. 2232. Yazar, SCHMIDT'in g6r6ř6ne katılmakla beraber, Alman Hukuku'nda t6zel kişiliği bulunmayan sendikalara iş hukuku davalarında taraf ehliyeti tanındığı zaman, hak ehliyeti olmayan topluluklar için de aynı sonuca ulaşılması gerekliliğinden s6z edilmediğinin g6zden kaçırılmaması gerektiğine işaret etmektedir (s. 22). Hak ehliyeti bulunmayan ve Alman Medeni Kanununun 54. paragrafına g6re adi ortaklığa ilişkin h6k6mlerin uygulandığı derneklerin, ilgile sicile tescil ile hak ehliyetlerini kazanacağına değinen HEIL, d6zenleme farklı y6nde olsa idi, derneğin malvarlığının teşekk6l etmesinden itibaren hak ehliyetinin dogması gibi bir sonucun s6z konusu olacağını; bu durumda tescilin bir anlamının kalmayacağını ifade ederek bir yandan s6z konusu içtihadı eleştirmekte; ancak, bu yorumu ile içtihadın t6zel kişiliği olmayan dernekler bakımından da geçerli olduğunu kabul etmektedir (s. 302). H6kimin hukuk yaratması yolu ile, sicile tescil edilmeyen derneklerin, açtıkları davaları y6r6tebileceği sonucuna varılabileceği hakkında bir karar için bkz. LG Berlin, MDR 2003, s. 1197. (ERİŞİR, s. 224 naklen)

uygulanacağı düzenlenmiştir. Adi ortaklığın hak ve taraf ehliyeti içtihat yolu ile kabul edildiğine göre, aynı sonuca hak ehliyeti olmayan dernekler için de varılabilecektir.

Alman Federal Mahkemesi'nin yukarıda anılan içtihadı ile taraf ehliyetinin kısıtlanmasına yönelik Alman Hukuku'nu meşgul eden tartışmaları önemli ölçüde açıklığa kavuşturmuştur.

C. MİRAS ORTAKLIĞI

Külli halefiyet kuralları gereğince, miras bırakanın hak ve borçları terekeye dahil olacaktır. Bir başka deyişle miras, aktif ve pasifi ile birlikte terekeye dahil olacaktır. Mirasın taksimi tamamlanıp hak ve borçlar, mirasçılarının malvarlıklarına geçene kadar, bölünmemiş malvarlığı üzerinde hak sahibi olan mirasçılar arasında geçici bir ortaklık ilişkisi kurulur. Bu ortaklığın, tereke olarak adlandırılan mirasçılarının kişisel malvarlıklarından ayrı özel bir malvarlığı vardır²⁴⁴. Özel bir malvarlığı olmasına rağmen, tıpkı adi ortaklıkta olduğu gibi miras ortaklığı için de açık bir düzenleme ile hak ehliyeti tanınmamıştır. Miras ortaklığı bir tüzel kişi olmadığından, ortaklığı dışı karşı temsil edecek bir organının olmasına da olanak bulunmamaktadır²⁴⁵. Bu nedenle tüm mirasçılarının birlikte, elbirliğiyle hareket etmeleri esastır.

Miras ortaklığı, kendi adına dava açmadığından, tüm mirasçılarının zorunlu dava arkadaşı olarak birlikte dava açması gerekecektir. Bu noktada, miras ortaklığının taraf ehliyeti sorununu ilgilendiren normatif düzenlemeleri ele almanın yararlı olacağını düşünmekteyiz. Öncelikle, Türk Medeni Kanununda atandıkları takdirde miras ortaklığı temsilcisi, vasiyeti yerine getirme görevlisi, tereke resmi yöneticisinin miras ortaklığını davada temsil edecekleri düzenlenmiştir .

İkinci olarak, icra takibi devam ederken borçlu ölürse, alacaklı, İcra İflas Kanunu madde 53. maddenin 3. fıkrası uyarınca, dilerse mirası ret süresini bekleyerek takibe mirasçılarının her birine karşı ihtiyari takip arkadaşlığı kurallarına göre devam

²⁴⁴SEROZAN/ENGİN, s. 67; İMRE/ERMAN, s. 404. BELGESAY -Dava Teorisi, s. 80; A YİTER/KILIÇOĞLU, s. 260, 262; AYAN, s. 241; DURAL/ÖZ, s. 436, 437;

²⁴⁵ KURU/ARSLAN/YILMAZ-Usul, s. 267 .ANSAY, s. 106; YENİCE-Taraf Yeterliği, s. 947; ULUKAPI-Duruşma, s. 19 dn. 67; KURU, C. I, s. 976

edebilir²⁴⁶ dilerse de mirası ret süresini beklemeden terekeye (miras ortaklığına) karşı takibe devam edebilir.. Alacaklının, tercihini ikinci alternatiften yana kullanması durumunda, miras ortaklığı İcra takibinin tarafı haline gelecektir.

Hatta, İcra ve İflas Kanununun 58. maddesinin 2. fıkrasının 2. bendi dikkate alındığında, miras ortaklığına karşı icra takibi başlatılma olanağının dayanağının bulunduğu dahi söylenebilir.. Söz konusu hükme göre, bir terekeye karşı yapılan taleplerde alacaklı, kendilerine tebligat yapılacak mirasçıların adı, soyadı ve ikametgâhlarını gösterecektir.

Üçüncü olarak, Hukuk Usulü Muhakemeleri Kanununun 11. maddesinde, miras ortaklığı aleyhine girişilecek takip ve davalar için hangi yer mahkeme ve icra dairelerinin yetkili olacağını düzenlenmiştir.

Buna göre, terekenin taksimine kadar tereke aleyhine ikame olunan davalar, müteveffanın son ikametgâhı mahkemesinde görülecektir. Hüküm lâfzen ele alındığında denilebilir ki, kanun koyucu, terekeye (miras ortaklığına) karşı dava açılabilmesi veya takip yapılabilmesine olanak tanıdığı için, açılacak bu davanın yetki kuralını da düzenleme ihtiyacı duymuştur²⁴⁷.

Yukarıdaki hükümler değerlendirildiğinde, ilk bakışta miras ortaklığına taraf ehliyeti tanındığı izlenimi yaratmaktadır. Gerçekten, anılan hükümler ve Hukuk Usulü Muhakemeleri Kanununun 38. maddesinin birlikte ele alınması ve özellikle “miras ortaklığının temsilcisi” olmadan bahsedilmesi, hukuk düzeninin, kişi olarak kabul etmemesine rağmen miras ortaklığını bir davada taraf olarak kabul ettiği sonucuna götürebilir. Doktrinde de, tereke aleyhine dava açılmaması gerekirse de, gerek Usul Kanununun 11. maddesinin 2. fıkrası uyarınca, gerekse İcra ve İflas Kanununun 58. maddesinin 2. fıkrası uyarınca ve 53. maddesinin 2. fıkrası henüz taksim edilmemiş terekeye pasif taraf olma hüviyetini tanıdığı ileri sürülmektedir²⁴⁸. Bu görüşten hareket edildiğinde, miras ortaklığına karşı açılan davalarda hüküm, ortaklığa muzaf olarak

---

²⁴⁶ 12. HD, 16.2.2001, 2010/2980 (YKD 2002/5, s. 740,741).

²⁴⁷ ERİŞİR, s. 229

²⁴⁸ ÜSTÜNDAG-Yargılama, s. 290, ÜSTÜNDAĞ- İcra, s. 63

verilecek; hükmün icrası mirasçılarının malvarlığında değil, terekede gerçekleşecektir²⁴⁹.

Kanaatimizce, doktrinde de haklı olarak ifade edildiği gibi, özellikle yukarıda belirtilen Türk Medeni Kanunundaki hükümler miras ortaklığının taraf ehliyetine sahip olduğu sonucuna varan organ teorisine bir yönelmeyi ortaya koysa da, kanun koyucunun asıl amacı, miras ortaklığını davanın süjesi haline getirmek değildir. Burada miras ortaklığı ile kastedilen davaya taraf sıfatı ile katılıp usul işlemleri yapacak ve hüküm kendisine karşı verilecek adeta tüzel kişi gibi kabul edilen topluluk değil, miras bırakanın ölümü ile ortaya çıkan tereke adı verilen malvarlığının sahibi mirasçılarının tamamıdır. Ayrıca önemle vurgulamak gerekir ki, miras ortaklığını her durumda pasif taraf ehliyetli kabul etmek, pek çok durumda aktif taraf ehliyeti tanımak ihtiyacını da ortaya çıkaracaktır. Gerçekten, miras ortaklığının davalı konumunda yer aldığı bir davada karşılık dava açılması ya da yargılamanın yenilenmesi yoluna başvurulması gerektiğinde miras ortaklığı davacı tarafta da yer almalıdır.

Miras ortaklığını ilgilendiren davalarda taraf rolleri şu şekilde oluşacaktır: Elbirliği ortaklığına göre alacaklı konumunda mirasçılar zorunlu dava arkadaşı olarak dava açabileceklerdir. Borçlar bakımından dava konusuna göre ayırım yapmak gerekir. Buna göre, yalnız terekeden karşılanabilecek, mirasçılarının edimi tek başına yerine getiremeyecekleri talepler için tüm mirasçılar taraf gösterilerek zorunlu dava arkadaşlığı kurallarına göre dava açılmalıdır. Buna karşılık, tereke yanında mirasçılarının kişisel malvarlığından da karşılanabilecek taleplerde alacaklı mirasçılardan birine ya da tamamına yönelebilir. Para borçlarının yanında özellikle cins borçlarında da mirasçılar arasında ihtiyari dava arkadaşlığı bulunmaktadır²⁵⁰. Çünkü Türk Medeni Kanunu'nun 641. maddesinde mirasçılarının müteselsil sorumluluğunda talebin para alacağı olup olmamasına göre ayırım yapılmamış²⁵¹, terekenin tüm borçlarından mirasçılarının müteselsil sorumluluğu esası benimsenmiştir²⁵².

---

²⁴⁹ ÜSTÜNDAĞ-Yargılama, s. 290.

²⁵⁰ GULDENER, s.297

²⁵¹ KURU/ARSLAN/YILMAZ-Usul, s. 267; İNAN/ ERTAŞ/ ALBAŞ, s. 541.

²⁵² ALANGOYA/YILDIRIM/DEREN-YILDIRIM, s. 156; DURAL/ÖZ, s. 441.

Borçlar Kanunu'nun 142. maddesi uyarınca, tereke alacağının tamamı ödenene kadar mirasçılarının her biri kişisel malvarlıkları ile sorumlu olmaya devam ederler²⁵³. Müteselsil sorumluk, her borçlunun borcun tamamından sorumlu olması, alacaklının dilediği borçluya başvurabilmesi ve alacaklının tatmin edilmesi oranında diğer borçluların borçlarından kurtulması esasına dayanmaktadır. Mirasçılar, borçtan sadece miras payı oranında sorumlu olduğunu ileri süremezler²⁵⁴.

D. KAT MÜLKİYETİ BİRLİĞİ

Kat Mülkiyeti birliğinin taraf ehliyetine ilişkin olarak 634 sayılı Kat Mülkiyeti Kanununda herhangi bir hüküm olmadığından, Kat Mülkiyeti birliği dava dilekçesinde kural olarak davacı veya davalı olarak gösterilemez. Birliğin dilekçede doğrudan taraf gösterilmesi durumunda davanın taraf ehliyeti eksikliğinden reddedilmesi gerekir²⁵⁵.

Kat Mülkiyeti Kanununun 35. maddesinin i bendinde yöneticinin, borç ve yükümlerini yerine getirmeyen kat malikine karşı dava açabileceği hükme bağlanmıştır. Yine, aynı kanunun 20. maddesinde gider ve avans payını yatırmayan kat malikine karşı yöneticinin dava açabileceği öngörülmüştür.

Yönetici, ana taşınmazı ilgilendiren konularda diğer kat malikleri adına temsilci sıfatıyla onları taraf göstererek dava açabilir. Açılacak bu davalarda taraf, yönetici değil, kat malikleridir²⁵⁶. Ana taşınmazı ilgilendirmeyen davalarda yönetici kat maliklerini temsil edemez. Yönetici, aynı zamanda kat maliki ise bu sıfatına dayanarak dava açabilir ya da kendisine karşı dava açılabilir²⁵⁷. Kat maliki sıfatı bulunmayan yöneticinin yalnız diğer kat maliklerini temsilen dava açabilmesi mümkündür. Doğrudan yönetici taraf gösterilemez. Yönetici, davayı kendisini taraf göstererek açmış ya da yöneticiye karşı dava açılmışsa bir gerçek kişi olarak bu davada taraf ehliyetine sahiptir. Ancak kat maliki sıfatını haiz olmayan yönetici, dava konusu hak ya da hukuki ilişki ile bir bağlantısı bulunmadığından ve bu dava gerçekte kat maliklerine karşı

---

²⁵³ ÖZTAN-Miras, s. 77.

²⁵⁴ DURAL/ÖZ, s. 443.

²⁵⁵ KURU, C. I, s. 1018; 5. HD, 21.11.1988, 20489/21148 (YKD 1989/8, s. 1244).

²⁵⁶ KURU, C. I, s. 1021. OĞUZMAN/SELİÇİ, s. 506, 517

²⁵⁷ 13. HD, 23.1.2003, 2002/12968 E. 2003/573 (Kazancı Bilişim-İçtihat Bilgi Bankası).

açılması gerektiğinden davanın taraf sıfatı yokluğundan reddedilmesi gerekir²⁵⁸.

Yöneticinin davadaki taraf konumu ve kat maliklerini temsiline ilişkin Yargıtay'ın birbirinden farklı kararları bulunmaktadır.

Bazı kararlarda²⁵⁹ kat mülkiyeti birliğine ve yöneticiliğe karşı dava açılmayacağı; diğer bazı kararlarda ise üçüncü kişilerle akdedilecek sözleşmeden doğan davaların yöneticiye karşı açılabilmesi²⁶⁰; hatta, kat maliki olmayan yöneticiye kat malikleri kurulunca yetki verilmesi durumunda yöneticinin doğrudan dava açabileceği²⁶¹ kabul edilmektedir.

Ayrıca, Yargıtay, birden çok apartmanın oluşturduğu toplu site yönetiminin taraf ehliyetine ilişkin bir davada, yerel mahkemenin İ Sitesi Yöneticiliği'nin taraf ehliyeti eksikliğine dayanarak verdiği usule ilişkin ret kararını bozmuş, bu suretle toplu

---

²⁵⁸ “Kat Mülkiyeti Yasasının yöneticinin görevlerini düzenleyen 35. maddesinin (a) bendi uyarınca kat maliklerince verilen kararların yerine getirilmesi yöneticinin görevi kapsamında olup anılan Yasanın 38. maddesi hükmüne göre kat maliklerinin vekili sıfatıyla hareket eden yöneticiye yasa ile tanınan görevini yerine getirmiş olması nedeniyle dava açılmaz. Böyle bir davada husumetin ancak dava konusu edilen ortak yerde değişiklik yapılmasına karar veren kat maliklerine karşı yöneltilmesi gerekir. Davalı yönetici ana taşınmazda kat maliki de olmadığına göre hakkında açılan bu davanın pasif husumet ehliyeti yokluğundan reddine karar verilmesi gerektiği...” 18. HD, 22.3.2005, 2004/10662 E. 2005/2575 (Kazancı Bilişim-İçtihat Bilgi Bankası); 18. HD, 15.9.2003, 5499/6416 (Kazancı Bilişim-İçtihat Bilgi Bankası). Davalı hanesinde yönetim gösterilmişse davanın reddedilmemesi gerektiği, dava dilekçesinin eksik düzenlenmesinden ötürü kat maliklerine tebliğ edilmesine ilişkin krş. 11. HD, 30.1.2003, 2002/8152 E. 2003/903 (Kazancı Bilişim-İçtihat Bilgi Bankası). Aynı yönde bkz. 4. HD, 20.6.1994, 3387/5736 (YKD 1994/10, s. 1613, 1614).

²⁵⁹ “Kat malikleri kurulu ve bu kurulun seçtiği yöneticinin hükmi şahsiyeti yoktur. Yönetime yapılan ödemeler kat malikleri kurulunun aldığı karara ve verdiği yetkiye dayanılarak yönetici tarafından tahsil edilmişse de, bu tahsilât tüm kat malikleri adına yapılmış, apartmanın müşterek hesabına dâhil edilmiştir. Fazla ödeme yapıldığından bahisle açılacak herhangi bir davanın hükmi şahsiyeti bulunmayan yönetime ya da tahsilâtı tüm kat maliki adına yapan yöneticiye karşı değil, arsa payları oranında tüm kat maliklerine yönetilmesi gerekir.” 18. HD, 14.4.2003, 1658/3022 (Kazancı Bilişim-İçtihat Bilgi Bankası); 18. HD, 8.10.1992, 1992/7313 E. 1994/9107 (Kazancı Bilişim-İçtihat Bilgi Bankası); 18. HD, 1.10.2002, 8403/9050 (Kazancı Bilişim-İçtihat Bilgi Bankası). Yöneticinin kat malikleri adına müteahhide karşı dava açamayacağı, kat maliklerinin kendi adına dava açmaları gerekeceği yönünde bkz. 13. HD, 12.3.1998, 1545/2298 (Kazancı Bilişim-İçtihat Bilgi Bankası). Kat malikleri kurulunun kararlarının iptali için yöneticiye karşı dava açılmaz (ERTAŞ-Eşya, s. 438); 18. HD, 1.5.2000, 4660/5189 (Kazancı Bilişim-İçtihat Bilgi Bankası).

²⁶⁰ “...kat malikinin veya kat malikleri kurulunun ayrı bir tüzel kişiliğinin bulunmaması, yöneticinin özel kanundan doğan temsil yetkisini ortadan kaldırmaz. Sonuç olarak denilebilir ki, yöneticinin temsil yetkisine giren işlerden dolayı üçüncü kişilerle yaptığı sözleşmelerden doğan uyuşmazlıklarda, aktif ve pasif dava ehliyeti bulunmaktadır. Aksinin benimsenmesi durumunda ise, bu kez üçüncü kişilerin yönetici ile sözleşme yapmaktan kaçınacakları ve bundan kat maliklerinin zarar görecekleri kuşkusuzdur.” 3. HD, 23.2.1999, 1422/1660 (Kazancı Bilişim-İçtihat Bilgi Bankası). Aynı yönde bkz. HGK, 23.12.1992, 13-643/749 (Kazancı Bilişim-İçtihat Bilgi Bankası).

²⁶¹ 18. HD, 15.5.2001, 4542/4923 (Kazancı Bilişim-İçtihat Bilgi Bankası); 18. HD, 4.4.2005, 1118/3174 (Kazancı Bilişim-İçtihat Bilgi Bankası). Aynı yönde görüş için bkz. OĞUZMAN/SELİÇİ, s. 507.

yönetimin taraf ehliyetini kabul etmiştir²⁶².

E. İFLAS MASASI

İflasın açılması ile birlikte, müflisin, haczi kabil tüm malları iflas masası denilen özel bir malvarlığı topluluğu oluşturmaktadır. Ancak, bu mal topluluğunun tüzel kişiliği yoktur.

İflas masasının hukuki alanda etki göstermesi, yani borcun, masa borcu olarak nitelendirilmesi; İcra ve iflas Kanununun 190. maddesine göre masanın sözleşmeye girebilmesi ve İcra ve İflas Kanununun 226. maddesinde, iflas idaresinin iflas masasının kanuni temsilcisi olarak ele alması²⁶³, iflas masasının tüzel kişiliğe yaklaştığını, adeta

---

²⁶² “Ülkemizde yaşanan ekonomik ve sosyal gelişme ile nüfus artışının işyeri ve konut ihtiyacını doğurduğu, bu ihtiyacın karşılanması amacıyla gerek Devlet kuruluşları, gerekse özel girişimciler eliyle birden çok taşınmaz üzerine ayrı ayrı bloklar halinde toplu yapıların inşa edildiği bilinen gerçektir. Bu nitelikteki toplu yapılaşmalarda, çoğunlukla her parselde bir blok apartman yapılmakta, bu blok apartmanlar da toplu yapının bir bölümünü teşkil etmektedir. Tek bir parsel üzerine inşa edilmiş blok apartmandaki bağımsız bölümler için Kat Mülkiyeti Kanunu hükümleri uyarınca kat irtifakı veya kat mülkiyeti tesis edilmekte, bu blok yönetimiyle ilgili uyuşmazlıklarda anılan yasa hükümleri uygulanarak çözümlenebilmektedir. Ancak bu blokların oluşturduğu toplu yapının yönetimiyle ilgili uyuşmazlıklarda ise Kat Mülkiyeti Kanunu, Medeni Kanun’un toplu mülkiyete ilişkin hükümleri veya Kooperatifler Kanunu hükümlerinin uygulanması mümkün değildir. Oysaki toplu yapının kendini oluşturan blok apartmanlara ait ortak yerler dışında tüm toplu yapı kapsamındaki bağımsız bölüm maliklerinin kullanımına terk edilmiş, kanalizasyon, ısıtma, aydınlatma, eğitim, spor, park ve bahçe gibi ortak tesis ve alanlarının bulunduğu da bilinmektedir. Bu ortak tesis ve alanlarının amacına uygun olarak bir disiplin dâhilinde kullanılmaları, bakım ve onarımlarının yapılması, bakım ve onarımlar için gerekli giderlerin toplanıp harcanmaları toplu yapı yönetimini zorunlu kılmaktadır. Ne var ki yürürlükte bulunan yasalarımızda toplu yapı yönetiminin oluşumuna görev ve sorumlulukları kapsamındaki blok apartman yönetimleriyle ilişkilerine görev sorumluluğu içinde davada taraf ehliyetine sahip bulunduğu dair bir düzenlemeye yer verilmemiştir. O nedenle de açıklanan konularda ve özellikle davada taraf olabilme ehliyeti konusunda yasal boşluğun varlığı kabul edilmelidir. Şu durum karşısında mahkemenin MK’nun 1. maddesinden kaynaklanan görevi gereği olarak, benzer kurum ve kuruluşlar için yasalarımızda öngörülen düzenlemelerden örnekleme yoluyla yararlanarak toplu yapı için de sosyal barışı sağlayıcı bir çözüm bulması, bunun sonucuna uygun karar vermesi gerektiğinde duraksanmamalıdır. Somut olayda, davacı İ Site Yönetim Genel Kurulu 23.7.1999 tarihinde aldıkları karar ile çevre ve bahçe düzenlemesi yapılmasına karar verip bu konuda gerekenleri yapması için site yönetim kuruluna yetki vermiştir. Bu karar toplu yapı bağımsız bölüm maliklerini bağlar, onlar için sözleşme hükmindedir. Böyle olunca da davacı yöneticiliğin sözleşmeden kaynaklanan bu temsil görevleri dâhilinde davada taraf ehliyetine sahip bulduklarının benimsenmesi gerekir.” 13. HD, 24.6.2003, 3973/8255 (Kazancı Bilişim-İçtihat Bilgi Bankası). Aynı yönde bkz. 13. HD, 13.4.2004, 2003/15614 E. 2004/5236 K. (Kazancı Bilişim-İçtihat Bilgi Bankası). Site yönetiminin, sitenin yakıt İhtiyacı için alınan akaryakıtı karşılık verilen senetler bakımından menfi tespit davası açabileceği yönünde bkz. 13. HD, 6.7.2005, 7253/11633 (YKD 2005/9, s. 1396). Taşlık sitesinin taraf ehliyetine sahip olmadığına ilişkin karşı yönde bkz. 1. HD, 30.5.2005, 3426/3816 (Legal MİHDER 2005/1, s. 231). Apartman yönetiminin taraf ehliyetinin bulunmadığına ilişkin karşı yönde bkz. 1. HD, 29.3.2003, 9202/9784 (Kazancı Bilişim-İçtihat Bilgi Bankası).

²⁶³ 12. HD, 16.12.1976, 11387/12869 (YKD 1978/3, s. 407 vd.).

hukuk süjesi vasfını haiz olduğunu haklı çıkarmaktadır²⁶⁴. İflas masası bir tüzel kişi gibi ele alınıp iflas idaresi, -aslında tüzel kişiliği olmayan- farazi tüzel kişinin organı olduğuna göre, davalarda müflisi değil, iflas masasını temsil edecektir.

Dolayısıyla, iflas masası, davanın tarafıdır. Bu görüş çerçevesinde, iflas masasının kanundan kaynaklanan taraf ehliyetinin olduğu da söylenebilecektir. Bu durumda, iflas masasının taraf olduğu davalarda hüküm, müflise değil, iflas masasına muzaf olarak verilecek²⁶⁵; hüküm, özel malvarlığı olan masada icra edilecektir.

İcra ve İflas Kanununun 226. maddesinde iflas idaresinin iflas masasının kanuni mümessili olarak nitelendirilmesi, iflas masasının taraf ehliyetini kabul etmek için tek başına yeterli bir gerekçe değildir. İflas masası taraf ehliyetli ise, masanın taraf olduğu davalarda verilecek kararların müflisi bağlamaması gündeme gelecek, müflis, tasfiyeden sonra yeniden dava açabilecektir. Ancak tasfiye boyunca yürütülecek davalar müflisi de ilgilendirmekte, müflis, verilen kararlardan doğrudan doğruya etkilenmektedir. Müflisin haczi kabil malvarlığı değerleri iflas masasını teşkil ederek tüm alacaklıların alacaklarının tahsiline emrine amade kılınsa da, mülkiyet bakımından masa yine müflise bağlıdır²⁶⁶. Müflis, iflas edip tasarruf yetkisini kaybetse de hak sahibi kalmaya ve borçların süjesi olmaya devam eder. Hukukumuzdaki hak ve taraf arasındaki sıkı ilişki müflisin davada kalmasını haklı göstermektedir. Bu nedenle biz, iflas idaresine davayı takip yetkisi tanındığına ilişkin değerlendirmeye katılmakla beraber, davayı takip yetkisinin üçüncü kişinin kullanmasının tarafta değişiklik meydana getirmeyeceği görüşünden hareket ederek davanın tarafının müflis olduğunu düşünmekteyiz²⁶⁷. Bu durumda, hüküm yine müflise muzaf olarak verilecektir.

---

²⁶⁴ TAŞ KORKMAZ, s. 18; YILMAZ-İflas İdaresi, s. 50, 51

²⁶⁵ KURU-El Kitabı, s. 1034.

²⁶⁶ DEREN-YILDIRIM, s. 113; GULDENER, s. 126

²⁶⁷ GULDENER, s. 126, 127.

IV. BÖLÜM

DERDEST BİR DAVADA TARAF EHLİYETİNİN İNCELENMESİ

§ 1. TARAF EHLİYETİNİN BİR DAVA ŞARTI OLARAK İNCELENMESİ

Dava şartları, davanın açılabilmesi, bir başka deyişle usul ilişkisinin kurulabilmesi için gerekli şartlardır. Dava şartlarının varlığı, davanın dinlenebilir (mesmu) olduğu anlamına gelir. Eksik olan bir dava şartı, davanın esastan incelenmesine engel olur.

Türk usul hukukunda, dava şartları, olumlu-olumsuz dava şartları; özel-genel dava şartları ve mahkemeye, taraflara, dava konusuna ilişkin dava şartları şeklinde ayrılarak incelenmektedir. Mahkemeye ilişkin dava şartları, mahkemenin yargı hakkını haiz olması, yargı yolunun caiz olması, mahkemenin görevli ve kamu düzeninden olan kesin yetki kuralı var ise yetkili olmasıdır²⁶⁸. Taraflara ilişkin dava şartları, davada iki tarafın bulunması, tarafların, taraf ve dava ehliyetlerini haiz olması, davayı takip yetkilerinin bulunması, dava bir vekil aracılığı ile takip ediliyorsa, vekilin geçerli bir temsil yetkisinin bulunmasıdır²⁶⁹. Dava konusuna ilişkin dava şartları ise, dava konusu hakkında kesin hükmün olmaması ve davacının dava açmakta korunmaya değer hukuki yararının bulunmasıdır²⁷⁰. Dava şartları, hâkim tarafından davanın başında, esasa girilmeden önce kendiliğinden dikkate alınır. Dava şartlarının eksikliği, yargılamanın her aşamasında hem davacı hem de davalı tarafından dermeyan edilebilir. Bir dava şartının eksik olduğu hâkimin ihmalden ötürü, gerek dosyanın incelemesinden gerekse tarafların itirazları üzerine esasa girildikten sonra ortaya çıkarsa, davanın usulden reddedilmesi gerekir.

²⁶⁸ ANSAY S. Ş., s. 200; KURU-Dava Şartları, s. 112 vd.; ATALAY Ö., s. 686, 687; BERKİN-Usul, s. 359; ALANGOYA/ YILDIRIM/ DEREN-YILDIRIM, s. 210, 211, 212

²⁶⁹ KURU, C. II, s. 1360; ALANGOYA/YILDIRIM/ DEREN-YILDIRIM, s. 212; ANSAY S.Ş., s. 200

²⁷⁰ ATALAY Ö., s. 687; BERKİN-Usul, s. 360; AKCAN, s. 107 vd; KURU-Dava Şartları, s. 136 vd.; ALANGOYA/YILDIRIM/DEREN-YILDIRIM, s. 213 vd.; KONURALP, s. 68, 69; PEKCANITEZ/ATALAY/ÖZEKES, s. 263, 264

Taraf ehliyeti, taraflara ilişkin olumlu bir dava şartıdır. Taraflardan birinin taraf ehliyeti yoksa esasa ilişkin yargılama yapılamayacağı gibi, esas hakkında karar da verilemez. Bu bakımdan, taraf ehliyeti eksikliği, diğer dava şartlarında olduğu gibi, davanın esastan incelenmesine engel olur.

Taraf ehliyetinin, diğer dava şartlarına göre önce mi yoksa sonra mı inceleneceği üzerinde durmak gerekir. Özellikle, taraf ehliyeti ile birlikte, başka dava şartları da eksikse, davanın usulden reddedilmesinin, hangi dava şartına dayanacağı tespit edilmelidir.

Taraf ehliyetinin varlığı bir dava şartı teşkil ettiği ve taraf ehliyeti eksikliği, esas hakkında hüküm verilebilmesine engel olduğu için, hâkim, dava açan davacı ile dava dilekçesinde yer alan davalının taraf ehliyetinin varlığını görevinden ötürü kendiliğinden yani re'sen dikkate alacaktır²⁷¹.

Taraf ehliyetinin inceleneceği yargılamada da tarafların hukuki dinlenilme hakları sağlanmalıdır²⁷². Bu hakkın kullanılması bakımından prensip, sözlü yargılama olmalıdır. Taraflara, bu konuda iddia ve savunmalarını açıklayabilmeleri için duruşma açmak suretiyle imkân tanımak gerekir. Bu nedenle, kural olarak taraf ehliyeti eksikliğinden dolayı davanın reddinin, en erken ilk duruşmada gerçekleşebileceğini söylemek yanlış olmayacaktır. Bazı durumlarda duruşma yapılmadan, dosya üzerinden, taraf ehliyeti hakkında usule ilişkin ret kararı verilebilmelidir²⁷³.

Hakimin dosya üzerinden ret kararı verebilmesi için, taraf ehliyetine ilişkin tarafların veya iradi ya da kanuni temsilcilerinin iddia ve savunmada bulunabilme imkânının tanınmasına; ayrıca, taraf ehliyeti eksikliğinin dosyadan kolaylıkla ve tereddüt edilmeyecek şekilde anlaşılabilmesine bağlıdır. Taraflardan birinin taraf ehliyetinin bulunmadığı, hâkim tarafından kendiliğinden dikkate alınabileceği gibi, taraflarca da ileri sürülebilecektir.

---

²⁷¹ALANGOYA/YILDIRIM/DEREN-YILDIRIM, s. 217; KONURALP, s. 70; BİLGE/ÖNEN, s. 412; POSTACIOĞLU-Usul, s. 218

Tarafların, taraf ehliyeti eksikliğine ilişkin iddialarını ileri sürmeleri hususunda herhangi bir zaman sınırlaması yoktur. Yargılamanın her aşamasında, hatta temyiz kanun yolunda dahi taraf ehliyeti eksikliği ileri sürülebilir²⁷⁴.

§ 2. TARAF EHLİYETİ EKSİKLİĞİNİN TESPİTİ VE SONUÇLARI

Taraf ehliyeti eksikliğinin tespitinden sonra verilecek karar, mahkemenin dosyadan elini çekmesi sonucunu doğuracağı için, nihai bir karardır. Bu karar, aynı zamanda, taraflar arasındaki uyuşmazlığı sona erdiren, dava konusu hak veya hukuki ilişki hakkında çözüm getiren, kısaca işin esası hakkında bir karar olmadığından, usule ilişkin bir nihai karardır.

Taraf ehliyeti eksikliğinin tespiti üzerine usule ilişkin bir karar ile sona eren davada, yargılama giderlerinden kimin sorumlu olacağını da tespit etmek gerekir. Davanın, dava şartı eksikliğinden reddedilmesi üzerine, yargılama giderlerinden kimin sorumlu olacağını belirlenmesi, mahkemenin bu yönde bir karar vermesini gerekli kılar²⁷⁵. Genel kural, davada haksız çıkan, yani aleyhine tesis edilen tarafın yargılama giderlerinin tamamından sorumlu tutulmasıdır. Buna göre, davacı, gerek davalının, gerekse kendi taraf ehliyetinin varlığı hususunda yanılığa düşerse, davayı, dava şartı eksikliğinden kaybetmekle kalmayacak, sözü geçen tüm yargılama giderlerine katlanmak zorunda kalacaktır. Aynı sonuca, usule ilişkin nihai bir karar ile sona eren ve dava dosyasının başka mahkemeye gönderilmediği davalarda, yargılama giderlerinden kural olarak davacının sorumlu olacağı esastan da ulaşabiliriz²⁷⁶.

Konusu para veya para ile değerlendirilebilen bir şey olan bir dava, taraf ehliyeti eksikliğinden usule ilişkin bir karar ile reddedilince, mahkeme, davacıyı, nisbi tarifeye göre vekâlet ücreti ödemeye mahkûm eder. Bu şekilde hükmedilecek nisbi vekâlet ücreti, maktu vekâlet ücretinden fazla olamaz.

---

²⁷² ÖZEKES-Hukuki Dinlenilme, s. 199.

²⁷³ PEKCANİTEZ-Hukuki Dinlenilme, s. 764

²⁷⁴ BİLGE/ÖNEN, s. 413; AKCAN, s. 106.

²⁷⁵ ÜSTÜNDAĞ-Yargılama, s. 180 dn. 72; POSTACIOĞLU-Usul, s. 673

²⁷⁶ PEKCANİTEZ/ATALAY/ÖZEKES, s. 600.; KURU, C. V, s. 5346

Taraf ehliyetinin bulunmamasından dolayı verilen kararlar da kesin hüküm teşkil eder. Taraf ehliyeti eksikliğini tespit eden mahkeme, davayı reddettikten sonra, bu karar şekli anlamda kesin hüküm halini alır. Taraf ehliyeti eksikliğine ilişkin kararın şekli anlamda kesin hüküm halini alması, bu kararın maddi anlamda kesin hüküm oluşturması için aranan ilk şartın gerçekleşmesini de sağlar. Bunun yanında taraf ehliyeti bulunmamasından dolayı ret kararı verilen ilk dava, daha sonra aynı taraflarca, aynı vakıalara dayanılarak ve aynı talep sonucu ile yeniden açılırsa, maddi anlamda kesin hüküm engeline takılır. Burada değerlendirilmesi gereken husus, taraf ehliyeti eksikliği nedeniyle verilen ve şekli anlamda kesin hüküm halini alan karardan sonra, davanın tarafı, taraf ehliyetini kazanırsa, aynı taraflarca, aynı vakıalara dayanılarak ve aynı talep sonucu ile yeniden dava açılırsa bu davanın akıbetinin ne olacağıdır. Buna göre, taraf ehliyeti eksikliği nedeniyle verilen ve şekli anlamda kesin hüküm halini alan karardan sonra, davanın tarafı, taraf ehliyetini kazanırsa, aynı taraflarca, aynı vakıalara dayanılarak ve aynı talep sonucu ile yeniden dava açılırsa bu dava kesin hüküm engeline takılmaz. Çünkü taraf ehliyeti eksikliği nedeniyle verilen ret kararı kesinleşince şekli anlamda kesin hüküm halini alır, maddi anlamda kesin hüküm teşkil etmez. Kesin hüküm bulunmaması, dava konusuna ilişkin olumsuz bir dava şartıdır. Bu durumda mahkeme, davayı, taraf ehliyeti eksikliğinden değil, diğer bir dava şartı olan kesin hüküm bulunmaması sebebine dayanarak reddetmelidir.

Taraf ehliyeti bir dava şartı olmasının yanında, aynı zamanda dava ehliyeti ile birlikte taraf usul işlemlerinin de geçerlik şartıdır²⁷⁷. Taraf ehliyeti, taraf usul işlemi yapılırken mevcut olmalıdır²⁷⁸. Mahkemece yapıldığı için mahkeme usul işlemlerinin sonuçlarını doğurabilmesi, tarafların taraf ehliyetine sahip olmasına bağlı değildir. Zira, mahkeme usul işlemlerindeki yanlışlıklar usuli kazanılmış hak yaratmadığı sürece yargılamada düzeltilebileceği gibi, taraflarca kanun yollarına başvurulacak da düzeltilebilir²⁷⁹. Taraf ehliyetinin varlığı hususu'nda hataya düşülerek işin esasına girilebilir, esasa ilişkin bir karar verilebilir ve bu karar şekli anlamda kesinleşebilir.

---

²⁷⁷ YENİCE-Taraf Yeterliği, s. 949

²⁷⁸ UMAR-Ehliyet, s. 5991.

²⁷⁹ ALANGOYA/YILDIRIM/DEREN-YILDIRIM, s. 176.

Taraf ehliyeti eksikliği göz ardı edilerek verilen bir kararın hukuki niteliğini ortaya koyabilmek için, taraf ehliyeti eksikliği halini ele almak gerekir. Var olmayan bir taraf hakkında verilen kararlar etkisiz hüküm niteliğindedir. Bu kararların, maddi anlamda kesin hüküm teşkil etmeleri mümkün olmadığı gibi, icra kabiliyetini haiz olmaları ve infaz edilmeleri de söz konusu değildir²⁸⁰. Yok hükümlerden farklı olarak, taraf yokluğuna rağmen verilen etkisiz kararlara karşı tarafların kanun yollarına başvurmalarına engel yoktur²⁸¹.

Taraf ehliyeti eksikliğine rağmen verilen bir hükmün cebri icra aracılığı ile zorla yerine getirilmesi, tıpkı tarafın yokluğu hallerinde olduğu gibi mümkün değildir. Bu durum, kendisini özellikle, hak ve taraf ehliyeti bulunmayan mal ve kişi topluluklarında gösterecektir. Kanaatimizce, taraf ehliyeti eksikliğine rağmen verilen hükümler de, icra edilemedikleri için etkisiz hüküm niteliğindedir.

Taraf ehliyeti eksikliğine rağmen verilen hüküm, usule ilişkin bir bozma sebebi teşkil eder. Taraf ehliyeti eksikliğinin maddi hukuka ilişkin bozma sebebi teşkil etmemesi, temyiz sebebinin, kanunun ve taraflar arasındaki sözleşmenin yanlış uygulanmasından kaynaklanmamasından ileri gelmektedir. Taraf ehliyeti eksikliği, usule ilişkin bozma sebeplerinden bir mutlak bozma sebebidir. Çünkü taraf ehliyeti eksikliğinin, hükmü etkilememiş olması mümkün değildir.

---

²⁸⁰ ARSLAN-Yargılamanın Yenilenmesi, s. 63; ÖZEKES-Hüküm, s. 687; ANSAY S. Ş., s. 105; PEKCANITEZ/ATALAY/ÖZEKES, s. 507, 508.

²⁸¹ ÖZEKES-Hüküm, s. 692; PEKCANITEZ/ATALAY/ ÖZEKES, s. 508

SONUÇ

Kural olarak hukuk düzenince kişi olarak kabul edilen herkes bir davada taraf olabilir. Diğer yandan hukuk düzeni, istisnaen kendisine kişilik tanımadığı halde, bazı kişi veya mal topluluklarının davada taraf olabilmesi izin vermektedir. Hak ehliyeti ile taraf ehliyeti kavramları arasında yakın bir ilişki olmasına rağmen, hak ehliyeti maddi hukuka, taraf ehliyeti ise usul hukukuna ait bir kavramdır ve bu kavramlar arasında ayniyet yoktur.

Öncelikle ifade etmek gerekir ki, özellikle uygulamada, taraf ehliyeti kavramı, dava ehliyeti, sıfat, davayı takip yetkisi ve dava arkadaşlığı kavramları birbiri yerine kullanıldığından, bu kavram kargaşasını gidermek için bu kavramları doğru tasnif etmek ve birbirinden ayırt etmek gerekir.

Taraf kavramını açıklamak üzere, doktrinde bir çok teori geliştirilmiştir. Kanaatimizce, bu teorilerden şekli anlamda taraf teorisi esas alınmalıdır. Buna göre; taraf, dava dilekçesinde yer alıp, kendi adına hukuki koruma talep eden veya kendisine karşı hukuki koruma talep edilen kimsedir. Taraf ehliyeti bulunmayan kimseler dahi, bu eksiklik tespit edilene kadar davada şeklen taraf sıfatına haizdir.

Dava ehliyeti, bir davayı yürütüp, geçerli taraf usuli işlemleri yapabilme ehliyetidir. Kişi ister kendisi, ister bir vekil aracılığıyla davasını yürütebilir. Taraf ehliyeti dava ehliyetinin ön şartıdır. Sıfat maddi hukuk anlamında hak sahipliği olup, esas hakkında hüküm verilebilmesi için tarafa ait olması gereken statü olarak da adlandırılabilir. Taraf ehliyeti bir usul hukuku kavramı iken, sıfat bir maddi hukuk kavramıdır. Davayı takip yetkisi, davayı kimin yürütebileceğine ilişkin olarak hüküm alabilme yetkisidir. Çekişmeli yargıdan farklı olarak, nizasız kazada yani çekişmesiz yargıda, bir dava değil de iş olmasına rağmen, yine davacı- davalı yerine “ ilgili “ olmasına karşın, burada da ilgili olabilme ehliyeti taraf ehliyetine göre belirlenecektir. Talep şartı aranmayan, hakimin kendiliğinden de harekete geçtiği çekişmesiz yargı işlerinde, talepte bulunan şekli anlamda ilgili olmadığından, ilgili olma ehliyeti, bir yargılama şartı olarak aranmaz. Geçici hukuki korumalarda da, talepte bulunan ve aleyhine geçici hukuki koruma talep edilenlerin taraf ehliyetinin bulunması gerekir.

Gerçek kişilerde taraf ehliyeti kural olarak sağ ve tam doğumla kazanılır. Cenin, ana rahminde olduğu dönemde tam ve sağ doğmak şartı ile taraf ehliyetine sahiptir. Bu şart bozucu bir şarttır.

Gerçek kişilerin hak ehliyeti ölümle sona erer. Hak ehliyetinin ortadan kalkması ile birlikte gerçek kişinin hakları edinmesi ve borç altına girmesi mümkün olmayacağı gibi, hayatta iken süjesi olduğu hukuki ilişkileri sürdürmesi düşünülemez.

Maddi hukuk açısından varılan bu sonuç, usul hukuku bakımından da geçerli olduğu açıktır. Ölen bir kişinin, gerek kendisine açılan davaları sürdürmesi, gerekse yeni bir davanın tarafı olması söz konusu olamaz. Çünkü ölenin bir davada taraf olarak yer alıp yargılamaya süje olarak katılması ve verilecek karara etki etmesi olanaksızdır. Bu nedenle ölüm, gerçek kişinin bir davada taraf olarak yer alıp geçerli taraf usul işlemleri yapabilme yeteneği olan taraf ehliyetini sona erdirir. Dava açılmadan önce taraf ölmüşse, ölü kimse, tarafın var olmadığı tespit edilip bu karar kesin hüküm haline alana kadar davanın tarafıdır. Dava dilekçesinin içeriğinden mirasçılardan dava edilmek istendiği açıkça anlaşılıyor, fakat dava dilekçesinin davalı hanesine miras bırakanın ismi yazılmış ise, bu hatanın H.U.M..K m. 80 uyarınca, düzeltilmesine izin verilmelidir. Diğer durumlarda, ölü kimsenin, yargılamadan çıkartılıp yerine mirasçılarının davaya dâhil edilmesi de bir yanıyla tarafta iradi değişmedir. Burada taraf değişikliğine rıza gösterecek bir kişi bulunmadığından, tarafta iradi değişme ile ölü kişinin yerine mirasçılar davaya çekilememeli; ayrıca, ıslah yoluna başvurulmamalıdır.

Dava devam ederken taraflardan biri ölürse, mirasçılardan usul hukuku ilişkisine halef olup davaya devam edebilmeleri için bu hususta talepte bulunmaları veya davaya devam etmeleri için kendilerine yapılan tebligata icabet etmeleri ve nihayetinde dava konusunun mirasçılara ilgilendirmesi gerekir. Dava konusu mirasçılara ilgilendirmiyorsa, mirasçılardan bu davaları sürdürmesi mümkün olmayacağından, mahkeme, karar vermeye yer olmadığı şeklinde bir karar ile davadan elini çekecektir.

Boşanma ve evliliğin butlanı davaları devam ederken taraflardan biri ölmesi durumunda mirasçılarının her birinin davayı sürdürebilmesinin hukuki niteliği, taraf, konu ve sebebin değişmesi kendiliğinden meydana geldiğinden, kanundan doğan dava değiştirmedir. Mirasçılar, diğer tarafın kusurunu diğer boşanma sebeplerine dayanarak da ispat edebilmelidirler

Tüzel kişiler, hukuk düzenince kişi olarak kabul edildiklerinden taraf ehliyetine de sahiptir. Tüzel kişilere karşı açılacak veya tüzel kişinin açtığı davalarda taraf, tüzel kişinin üyeleri değil, bizzat tüzel kişidir. Özel hukuk tüzel kişileri olarak ortaklıkların, derneklerin, vakıfların ve sendikaların yanında, kamu tüzel kişilerinin de taraf ehliyeti vardır.

Türk Ticaret Kanununda düzenlenen kollektif, komandit, paylı komandit, anonim ve limitet ortaklıklar, kişi olarak kabul edilerek kendilerine tüzel kişilik tanınmıştır. Bir başka deyişle ticaret şirketlerinin tüzel kişilikleri mevcuttur.

Ticaret siciline tescil edilmeden önce, kuruluş aşamasında ortaklık, henüz kişilik kazanmadığından, ortaklık bir davanın tarafı olamaz. Ortaklıklar tüzel kişilik kazandıktan sonra, kanun tarafından ortaklara dava açılabilmesinin özel olarak düzenlendiği haller dışında, taraf ehliyeti bulunan ortaklığın dava açması ve ortaklığın dava edilmesi gerekir.

Anonim ve limitet ortaklıklarda, ortaklık tüzel kişilik kazanmadan önce birtakım hukuki işlemler yaparak borç altına girilmesi pek muhtemeldir. Girişilen hukuki işlemler nedeniyle açılacak davaların tarafını belirleyebilmek için konuyu ikiye ayırarak incelemek gerekir. Eğer, işlemi yapanlar, kendi adlarına, fakat ortaklık hesabına işlem yapmışlarsa, bu işlemde doğacak tüm sorumluluğa katlanacaklardır. Bu nedenle, davanın işlemi yapanlara karşı açılması gerekir. Gerçekten de Türk Ticaret Kanununun 301. maddesinin 2. fıkrası ile 512. maddesinde, tescilden önce ortaklık adına yapılan işlemlerden, işlemi yapanların şahsen ve müteselsilen sorumlu olacakları düzenlenmiştir. Kanun koyucu, hükümde, “kurucu” yerine “işlemi yapan” ifadesini tercih etmekle, açılacak davalarda taraf olabileceklerin kapsamını genişletmiştir.

Ortaklığın ve sicile tescil edilen diğer tüzel kişilerin taraf ehliyeti, ilgili sicilden terkin ile sona erer. Tasfiye boyunca ortaklık tüzel kişiliğini muhafaza ettiğinden, taraf ehliyeti sona ermemektedir. Terkin, kollektif ortaklıklarda davanın taraf ehliyeti eksikliğinden reddedilmesine yol açmamalı, Türk Ticaret Kanununun 180. maddesi dikkate alınarak ortaklara, davacı tarafından tebligat yapılması sağlanarak davaya devam edilmelidir. Anonim ortaklıklarda yapılması gereken, ortaklığın sicile tescil ettirilip yeniden taraf ehliyetini kazanmasını temin edebilmek bakımından diğer tarafa, dava açması için süre vermektir.

Dernekler, hukuk düzenince tüzel kişi olarak kabul edilseler de, dernek kurmak için bir araya gelen kişiler, kanunun aradığı şartları yerine getirmediği sürece demek tüzel kişiliği altında örgütlenmiş olmazlar, bunun sonucunda da bir davada taraf olamazlar. Dernekler, taraf ehliyetini kurucuların dernek tüzüğünü, eklerini ve kuruluş bildirgesini mahallin en büyük mülki amirine vermekle kazanır. Derneğin taraf ehliyeti, tasfiye işlemleri tamamlandıktan sonra demek kütüğünden terkin ile sona erer.

Vakıflar ise derneklerden farklı olarak gerçek veya tüzel kişilerin yeterli mal ve hakları belirli ve sürekli bir amaca özgülemeleriyle oluşan tüzel kişiliğe sahip mal topluluklarıdır . Vakıfların taraf ehliyetini kazanabilmesi için, usulüne uygun olarak vakıf kurma işleminin yapılması ve bu işlemin geçerlilik şartlarının asliye hukuk mahkemesince incelenmesi gerekmektedir. Mahkemenin talebin kabulü yönündeki kararının kesinleşmesi üzerine, sicile tescili yapılacak ve o andan itibaren vakıf, kişi olarak bir davada taraf olabilecektir. Vakıf, tasfiye boyunca tasfiye gayesi ile sınırlı hak ehliyetine sahiptir ve taraf ehliyetini vakıf sicilden terkin edilene kadar muhafaza eder.

Sendikalar, önceden izin almaksızın kurulabilir. Kurucuların, yazılı olarak hazırlayacakları tüzüğü ve kanunda belirtilen diğer belgeleri Valiliğe vermeleri ile sendika tüzel kişilik kazanır ve bu andan itibaren hukuk süjesi olarak taraf ehliyetine sahip olur. Burada önemle vurgulanması gereken husus, sendika şubelerinin tüzel kişiliklerinin olmadığıdır. Sendikalar, kuruluş belgelerini Valiliğe vermekle taraf ehliyetini kazanır.. Sendikaların, Sendikalar Kanununun 32. maddesine göre açacağı dava, toplu nitelik taşıyorsa sendika, davada taraftır. Ferdi nitelik taşıyan davalarda ise, işçi, davayı takip yetkisini iradi olarak sendikaya devretmektedir.

Kamu hukukunda, yalnız tüzel kişiler süje olarak kabul edilmektedir.. Özel hukuk tüzel kişilerinin kuruluşundan farklı olarak, kamu tüzel kişileri, Anayasanın 123. maddesinin 3. fıkrasına göre, ancak kanunla veya kanunun açıkça verdiği yetkiye dayanılarak kurulur Kamu tüzel kişilerinin kuruluşuna ilişkin kanunun yürürlüğe girdiği; kanunun açıkça yetki verdiği hallerde ise idari işlemin yapıldığı tarihten itibaren kamu tüzel kişisi taraf ehliyetine sahip olarak bir davada taraf olabilecektir. Bir kamu hukuku tüzel kişisi, hangi usulle kuruldu ise, ancak o usulle sona erdirilebilir ve sona erme anından itibaren taraf ehliyetini yitirir.

Kural olarak hukuk düzeninin kişi olarak kabul ettiği kişilerin taraf ehliyeti olmasına rağmen, istisnaen Hukuk düzeni, kişi olarak kabul etmediği topluluklara da taraf ehliyeti tanıyabilir. Bu son durum, tüzel kişiliği olmayan toplulukların taraf ehliyeti sorununu gündeme getirmektedir.

Hukuk düzeninin kişilik atfetmediği bazı toplulukların, ortaklarının kişisel malvarlığından ayrı özel malvarlıkları bulunmaktadır. Özel malvarlığına dâhil olan hakların süjesi, borçların muhatabı ortaklık değil, ortaklardır. Kişiliği olmayan bu toplulukları oluşturan kişiler arasında elbirliği mülkiyeti söz konusu olduğunda, ortakların tamamının davayı birlikte yürütmesi gerekeceği için, hakkını hüküm altına aldirmek isteyen, ancak topluluğun tüm üyelerini dava ederse Devlet kendisine hukuki koruma sağlayabilecektir.

Hukuk düzeni, tüzel kişiliği olmadığı halde, bazı toplulukların bir davada taraf olabilmelerine izin verip onlara taraf ehliyeti tanıyabilir. Gerçekten, Hukuk Usulü Muhakemeleri Kanununun 38. maddesinin lafzı da taraf ehliyetinin, kişi olarak tanınanların dışında tüzel kişiliği olmayan topluluklara da tanınabilmesine olanak sağlamaktadır. Kanun koyucu, taraf ehliyetinin esası konusunda tercihini Medeni Kanundan yana kullanmıştır. Bu ifade biçimi, Medeni Kanunda düzenlenen hak ehliyetini de içermekle beraber, bundan daha geniş bir anlama sahiptir. . Bu anlam, Medeni Kanunun hak ehliyeti dışındaki hükümleri ile de taraf ehliyeti tanınabileceğini içermektedir. Bir kimseye taraf ehliyeti tanınması, hukuk düzeninin bir inisiyatifi olduğuna göre, hükümde geçen “Medeni Kanun”, “hukuk normları” olarak anlaşılmalıdır. Benzer şekilde, zorunlu dava arkadaşlığını düzenleyen Hukuk Usulü

Muhakemeleri Kanunu'nun 47. maddesi de Medeni Kanuna atıf yapmakla beraber, doktrinde, zorunlu dava arkadaşlığının diğer kanunlarda da öngörülebileceği, bu nedenle atfın maddi hukuka yapıldığının kabul edilmesi gerektiği savunulmaktadır. Alman Hukuku'nda adi ortaklığın hak ve taraf ehliyetinin içtihat yolu ile benimsenmesi dikkat çekicidir. Ancak bu hukuk sistemindeki taraf ehliyeti sonucunu temellendirecek düzenlemeler Türk Hukuku'nda mevcut değildir. Bu nedenle, adi ortaklığın taraf ehliyetinin bulunmadığı sonucuna varılmalıdır. Şayet adi ortaklığa taraf ehliyeti tanınmak isteniyorsa, yöntem olarak içtihat değil, kanun değişikliği benimsenmelidir. Türk Medeni kanununa göre, miras ortaklığının ne aktif ne de pasif taraf ehliyeti bulunmaktadır.

Kat Mülkiyeti Kanununda dayanak teşkil edecek açık bir düzenlemeye yer verilmediğinden, kat mülkiyeti birliği taraf ehliyetine sahip değildir. Yargıtay ise bazı kararlarda kat mülkiyeti birliğine ve yöneticiliğe karşı dava açılmayacağı; diğer bazı kararlarda ise üçüncü kişilerle akdedilecek sözleşmeden doğan davaların yöneticiye karşı açılabilirliği; hatta, kat maliki olmayan yöneticiye kat malikleri kurulunca yetki verilmesi durumunda yöneticinin doğrudan dava açabileceğini kabul etmektedir.

Ayrıca, Yargıtay son dönem içtihatlarında, birden çok apartmanın oluşturduğu toplu site yönetiminin taraf ehliyetine sahip olduğunu kabul etmektedir.

İflas masasının taraf ehliyeti yoktur. Müflis, İflasın açılmasından sonra da davanın tarafıdır. İflas idaresi, masayı ilgilendiren davalarda müflisin yerine davayı takip yetkisini kullanır. Donatma iştiraki, kendisine açıkça hak ehliyeti tanınmamakla beraber taraf ehliyetine sahiptir.

Taraf ehliyeti, taraflara ilişkin olumlu bir dava şartıdır. Taraflardan birinin taraf ehliyeti yoksa, esasa ilişkin yargılama yapılamayacağı gibi, esas hakkında karar da verilemez. Bu bakımdan, taraf ehliyeti eksikliği, diğer dava şartlarında olduğu gibi, davanın esastan incelenmesine engel olur. Yargılamanın her aşamasında, hatta temyiz kanun yolunda dahi taraf ehliyeti eksikliği ileri sürülebilir.

Taraf ehliyetinin, diğer dava şartlarına göre önce mi yoksa sonra mı inceleneceği üzerinde durmak gerekir. Özellikle, taraf ehliyeti ile birlikte, başka dava

şartları da eksikse, davanın usulden reddedilmesinin, hangi dava şartına dayanacağı tespit edilmelidir. Esasen, dava şartlarının incelenme sırası, verilecek hüküm bakımından bir yönüyle önemsizdir. Çünkü, eksik olan tüm dava şartları, davanın usulden reddedilmesine yol açmaktadır. Dava şartlarının incelenme sırasına ilişkin genel bir kural bulunmamakla beraber, medeni usul hukukuna hâkim olan ilkelere “usul ekonomisi” ilkesi bu konuda bize ışık tutacaktır. Bu ilke, hâkimin, varlığına ilişkin tereddüt duyulan birden çok dava şartı eksikliğinden, en basit ve en çabuk tespit edilebileni önce incelemesini öngörmektedir..

Taraf ehliyetinin varlığı bir dava şartı teşkil ettiği ve taraf ehliyeti eksikliği, esas hakkında hüküm verilebilmesine engel olduğu için, hâkim, dava açan davacı ile dava dilekçesinde yer alan davalının taraf ehliyetinin varlığını görevinden ötürü kendiliğinden yani re’sen dikkate alacaktır.

Taraf ehliyeti, kanun yollarının, özellikle temyiz yargılamasının esası hakkında inceleme yapılmasından önce varlığı aranacak bir ön şarttır. Taraf ehliyetinden yoksun bir kimsenin temyiz talebi hakkında temyiz talebinin reddine karar verilir. Taraf ehliyeti eksikliğinin tespitinden sonra verilecek karar, mahkemenin dosyadan elini çekmesi sonucunu doğuracağı için usule ilişkin nihai bir karardır. Mahkeme, tarafların taraf ehliyetlerinin var olduğu sonucuna varırsa, bir ara kararı verecektir.

Davaya bakan mahkeme, gerek dava şartlarının incelendiği aşamada, gerekse ihmali sonucunda işin esasına girildikten sonra, davanın açıldığı sırada taraflardan birinin taraf ehliyetine sahip olmadığını ve bu eksikliğin süre verilerek de giderilemeyeceğini tespit ederse bu noktadan sonra yargılamayı sürdüremez.

Mahkemenin davayı sona erdirmesi gerekir. Taraf ehliyeti eksikliğinin tespitinden sonra verilecek karar, mahkemenin dosyadan elini çekmesi sonucunu doğuracağı için, nihai bir karardır. Bu karar, aynı zamanda, taraflar arasındaki uyuşmazlığı sona erdiren, dava konusu hak ya da hukuki ilişki hakkında çözüm getiren, kısaca işin esası hakkında bir karar olmadığından, usule ilişkin bir nihai karardır. Taraf ehliyeti eksikliği nedeni ile verilen kararlar “hüküm” olarak nitelendirilemez. Çünkü bu şekilde verilen bir karar, usule ilişkin bir karardır.

Taraf ehliyeti bir dava şartı olmasının yanında, aynı zamanda dava ehliyeti ile birlikte taraf usul işlemlerinin de geçerlik şartıdır. Taraf ehliyeti, taraf usul işlemi yapılırken mevcut olmalıdır.. Mahkemece yapıldığı için mahkeme usul işlemlerinin sonuçlarını doğurabilmesi, tarafların taraf ehliyetine sahip olmasına bağlı değildir. Zira, mahkeme usul işlemlerindeki yanlışlıklar usuli kazanılmış hak yaratmadığı sürece yargılamada düzeltilebileceği gibi, taraflarca kanun yollarına başvurularak da düzeltilebilir.

Var olmayan bir taraf hakkında verilen kararlar etkisiz hüküm niteliğindedir. Bu kararların, maddi anlamda kesin hüküm teşkil etmeleri mümkün olmadığı gibi, icra kabiliyetini haiz olmaları da söz konusu değildir. Yok hükümlerden farklı olarak, taraf yokluğuna rağmen verilen etkisiz kararlara karşı tarafların kanun yollarına başvurmalarına engel yoktur.

Taraf ehliyeti eksikliğine rağmen verilen hüküm, usule ilişkin bir bozma sebebi teşkil eder. Taraf ehliyeti eksikliğinin maddi hukuka ilişkin bozma sebebi teşkil etmemesi, temyiz sebebinin, kanunun ve taraflar arasındaki sözleşmenin yanlış uygulanmasından kaynaklanmamasından ileri gelmektedir.

Taraf ehliyeti eksikliği, usule ilişkin bozma sebeplerinden bir mutlak bozma sebebidir. Çünkü taraf ehliyeti eksikliğinin, hükmü etkilememiş olması mümkün değildir.

KAYNAKÇA

- AKCAN, Recep. Usul Kurallarına Aykırılığa Dayanan Temyiz Nedenleri, Ankara 1999.
- AKINTÜRK, Turgut. Aile Hukuku, 4. Baskı, Ankara 1996.
- AKINTÜRK, Turgut. Türk Medeni Hukuku, 7. Baskı, İstanbul 2002.
- AKİPEK, Jale/AKINTÜRK, Turgut. Türk Medeni Hukuku Başlangıç Hükümleri Kişiler Hukuku, 4. Baskı, İstanbul 2002.
- AKKANAT, Halil. Ölümün Özel Hukuk İlişkilerine Etkisi, İstanbul 2004.
- ALANGOYA, Yavuz/YILDIRIM, Kamil/DEREN-YILDIRIM, Nevhis. Medeni Usul Hukuku Esasları, 6. Bası, İstanbul 2007.
- ALANGOYA, Yavuz. Medeni Usul Hukukumuzda Tahkimin Niteliği ve Denetlenmesi (Tahkim), İstanbul 1973.
- ALANGOYA, Yavuz. Medeni Usul Hukukunda Dava Ortaklığı (Tarafların Taaddüdü) (Dava Ortaklığı), İstanbul 1999.
- ALANGOYA, Yavuz. Medeni Usul Hukukunda Vakıaların ve Delilerin Toplanmasına İlişkin İlkeler (İlkeler), İstanbul 1979.
- ANSAY, Sabri Şakir. Hukuk Yargılama Usulleri, 5. Baskı, Ankara 1954.
- ARKAN, Sabih. Ticari İşletme Hukuku, 4. Baskı, Ankara 1998.
- ARPACI, Abdülkadir. Kişiler Hukuku (Gerçek Kişiler), 2. Bası, İstanbul 2000.
- ATALAY, Oğuz. Bankaların İflas Sebepleri ve İflas Davası (İflas), İz. BD. Nisan 1997.
- ATALAY, Özcan: Dava Şartı, ABD 1980/6.
- AYAN, Mehmet. Miras Hukuku, 2. Baskı, Konya 2003.
- AYİTER, Nuşin/KILIÇOĞLU, Ahmet. Miras Hukuku, 3. Baskı, Ankara 1993.

- AYİTER, Nuşin. Eşya Hukuku, Ankara 1977.
- BARLAS, Nami. Adi Ortaklık Temeline Dayalı Sözleşme İlişkileri, İstanbul 1998.
- BAŞÖZEN, Ahmet. Müflisin Tasarruf Yetkisi, Ankara 2005.
- BATTAL, Ahmet. Bankacılık Kanunu Şerhi, Ankara 2006.
- BELGESAY, Mustafa Reşit. Hukuk Usulü Muhakemeleri Kanunu Şerhi, C. I, İstanbul 1939.
- BELGESAY, Mustafa Reşit. Dava Teorisi (Dava Teorisi), İstanbul 1943.
- BELGESAY, Mustafa Reşit. Hukuk Usulü Muhakemeleri Kanunu Şerhi C. II, İstanbul 1939.
- BERGER, Christian. Einstweiliger Rechtsschutz im Zivilrecht, Berlin 2006.
- BERKİ, Himmet. Yargılama Esnasında Taraflardan Birinin Ölmesi, AD 1945/1.
- BERKİ, Şakir. Hukuk Muhakemeleri Usulü, Ankara 1959.
- BİLGE, Necip/ÖNEN, Ergun. Medeni Yargılama Hukuku Dersleri, Ankara 1978.
- BİLGE, Necip. Evli Kadının Dava Ehliyeti (Dava Ehliyeti), AD 1948/1.
- BUDAK, Ali Cem: Medeni Usul Hukukunda Üçüncü Kişilerin Haklarının Korunması
- BURCUOĞLU, Haluk. 4721 Sayılı Türk Medeni Kanunu'nun 181. Maddesinin 2. Fıkrası İle İlgili Bazı Gözlemler, Prof. Dr. Ergon Çetingil ve Prof. Dr. Rayegan Kender'e 50. Birlikte Çalışma Yılı Armağanı, İstanbul 2007.
- BÜYÜKAY, Yusuf. Roma Hukukunda Fiil Ehliyetini Sınırlayan Sebepler ve Modern Türk Hukukuna Etkileri (Yayımlanmamış Y.Lisans Tezi-Marmara Üni. Sosyal Bilimler Ens.), İstanbul 1994.
- CANDAN, Turgut. İdari Yargılama Usulü Kanunu, Ankara 2005.

- ÇAGA, Tahir/KENDER, Rayegan: Deniz Ticareti Hukuku I, 11. Baskı, İstanbul 2000.
- ÇAGA, Tahir. Acenteler Aleyhine Müvekkiline İzafeten Açılan Davalarda Sadır Olan İlamların İcrası, Ticaret Hukuku ve Yargıtay Kararlar Sempozyumu, Ankara 1984.
- ÇELİK, Hüseyin, Hukuk Davalarında Dava Ehliyeti ve Davada Husumet, Adalet Yayınevi, Ankara, 2006
- ÇELİK, Nuri. İş Hukuku Dersleri, İstanbul 2000.
- ÇİFTÇİ, Selda/UÇAR, Bilal/İMAMOĞLU, A. Haydar. Dernekler Hukuku, Ankara 2002.
- DEREN YILDIRIM, Nevhis. Haksız Rekabet Hukuku ile Fikri ve Sınai Mülkiyet Hukuku'nda İhtiyati Tedbirler (İhtiyati Tedbirler), 2. Baskı, İstanbul 2002.
- DEREN YILDIRIM, Nevhis. Türk, İsviçre ve Alman Hukukunda Kesin Hükümün Sübjektif Unsurları (Kesin Hüküm), İstanbul 1996.
- DEREN-YILDIRIM, Nevhis. Medeni Usul ve İcra İflas Hukukçuları Toplantısı I, Tartışmalar (Toplantı), Eskişehir 2003.
- DOĞAN, İzzet. Boşanma Davası Esnasında Davacının Ölmesi Halinde Sağ Kalan Eşin Mirasçılığı (TMK 181. Madde), Legal Hukuk Dergisi 2006.
- DOĞANAY, İsmail. Türk Ticaret Kanunu Şerhi, C. I, 4. Bası, İstanbul 2004.
- DOĞANAY, İsmail. Türk Ticaret Kanunu Şerhi, C. III, 4. Bası, İstanbul 2004.
- DOMANIÇ, Hayri. Anonim Şirketler Hukuku ve Uygulaması (Anonim Şirketler), İstanbul 1988.
- DOMANIÇ, Hayri. Türk Ticaret Kanunu Şerhi (Şerh), C. I, İstanbul 1988.
- DURAL, Mustafa/ÖĞÜZ, Tufan. Türk Özel Hukuku Cilt II Kişiler Hukuku, 6. Basım, İstanbul 2002.

- DURAL, Mustafa/ÖZ, Turgut. Türk Özel Hukuku Cilt IV Miras Hukuku, 2. Basım, İstanbul 2003.
- EREN, Fikret: Borçlar Hukuku Genel Hükümler, 8. Bası, İstanbul 2003.
- ERİŞ, Gönen. Ticari İşletme ve Şirketler, C. I, Ankara 2004.
- ERİŞ, Gönen. Ticari İşletme ve Şirketler, C. II, Ankara 2004.
- ERİŞİR, Evrim. Medeni Usul Hukukunda Taraf Ehliyeti, İzmir 2007
- ERTAŞ, Şeref. Eşya Hukuku (Eşya), 7. Baskı, Ankara 2006.
- FEYZİOĞLU, Feyzi Necmeddin. Borçlar Hukuku Genel Hükümler C. I, 2. Baskı, İstanbul 1976.
- GENÇCAN, Ömer Uğur. Boşanma Davasının Mirasçılar Tarafından Sürdürülmesi, Man. BD 2002.
- GÜMÜŞ, Mustafa Alper. Türk Medeni Hukukunda Kayyımlık, İstanbul 2006.
- GÜRSOY, Kemal Tahir/EREN, Fikret/CANSEL, Erol. Türk Eşya Hukuku, Ankara 1978.
- HATEMİ, Hüseyin/SEROZAN, Rona/ARPACI, Abdülkadir: Eşya Hukuku, İstanbul 1991.
- HATEMİ, Hüseyin. Miras Hukuku, 4. Bası, İstanbul 2004.
- HELVACI, Serap. Gerçek Kişiler, İstanbul 2006.
- İMRE, Zahit/ERMAN, Hasan. Miras Hukuku, 6. Basım, İstanbul 2006.
- İMREGÜN, Oğuz. Anonim Ortaklıklar (Anonim Ortaklıklar), İstanbul 1989.
- İMREGÜN, Oğuz. Kollektif, Komandit ve Sermayesi Paylara Bölünmüş Komandit Ortaklıklar (Kollektif), İstanbul 1989.

İNAN, Ali Naim/ERTAŞ, Şeref/ALBAŞ, Hakan. Miras Hukuku, 6. Basım, Ankara 2006.

KALPSÜZ, Turgut: Müvekkillerine İzaften Acentelerine Karşı Dava Açılabilceğini Öngören Hüküm ve Oluşumu, BATİDER 1983.

KARAFAKİH, İsmail Hakkı. Hukuk Muhakemeleri Usulü Esasları, Ankara 1952.

KARAYALÇİN, Yaşar. Ticaret Hukuku II Şirketler Hukuku, 2. Baskı, Ankara 1973.

KARSLI, Abdürrahim. Medeni Usul Hukukunda Usuli İşlemler, İstanbul 2001.

KAYIHAN, Şaban: Türk Hukukunda Acentelik Sözleşmesi, 2. Baskı, Ankara 2003.

KENDER, Rayegan/ÇETİNGİL, Ergon. Deniz Ticareti Hukuku, Temel Bilgiler, 8. Bası, İstanbul 2007.

KILIÇOĞLU, Ahmet. Medeni Kanun'umuzun Aile-Miras-Eşya Hukukuna Getirdiği Yenilikler (Yenilikler), Ankara 2003.

KILIÇOĞLU, Ahmet. Miras Hukuku (Miras), Ankara 2006.

KOCAYUSUFPAŞAOĞLU, Necip: Miras Hukuku, 3. Baskı, İstanbul 1987.

KONURALP, Haluk. Medeni Usul Hukuku, Eskişehir 2006.

KOSCHAKER, Paul/AYİTER, Kudret. Modern Özel Hukuka Giriş Olarak Roma Özel Hukukunun Ana Hatları, İzmir 1993.

KURU, Baki/ARSLAN, Ramazan/YILMAZ, Ejder. İcra ve İflas Hukuku (İcra), 19. Baskı, Ankara 2005.

KURU, Baki/ARSLAN, Ramazan/YILMAZ, Ejder. Medeni Usul Hukuku (Usul), 16. Baskı, Ankara 2005.

KURU, Baki. Hukuk Muhakemeleri Usulü, C. I, 6. Baskı, İstanbul 2001.

KURU, Baki. Hukuk Muhakemeleri Usulü, C. II, 6. Baskı, İstanbul 2001.

- KURU, Baki. Hukuk Muhakemeleri Usulü, C. III, 6. Baskı, İstanbul 2001.
- KURU, Baki. Hukuk Muhakemeleri Usulü, C. IV, 6. Baskı, İstanbul 2001.
- KURU, Baki. Hukuk Muhakemeleri Usulü, C. V, 6. Baskı, İstanbul 2001.
- KURU, Baki. Hukuk Usulünde Dava Sebebi, AD 1967.
- KURU, Baki. İcra ve İflas Hukuku El Kitabı (El Kitabı), İstanbul 2004.
- KURU, Baki. Nizasız Kaza (Nizasız Kaza), Ankara 1961.
- MUŞUL, Timuçin. İcra ve İflas Hukuku II İflas Hukuku (İflas), İstanbul 2002.
- OĞUZMAN, Kemal/SELİÇİ, Özer/OKTAY, Saibe. Kişiler Hukuku (Gerçek ve Tüzel Kişiler), 7. Baskı, İstanbul 2002.
- OĞUZMAN, Kemal/SELİÇİ, Özer. Eşya Hukuku, 9. Baskı, İstanbul 2002.
- OĞUZOĞLU, Hüseyin Cahit. Medeni Hukuk Şahsın Hukuku-Aile Hukuku, 4. Baskı, Ankara 1958.
- ÖNDER, Mehmet Fahrettin. Türk Hukukunda Bankacılık Düzenleme ve Denetleme Kurumunun Bankaları Denetimi ve Hukuki Sonuçları, İstanbul 2002.
- ÖZEKES, Muhammet: Medeni Usul Hukukunda Asli Müdahale (Asli Müdahale), İstanbul 1995.
- ÖZEKES, Muhammet. Medeni Usul Hukukunda Hukuki Dinlenilme Hakkı (Hukuki Dinlenilme), Ankara 2003.
- ÖZMEN, İsmail. Vesayet Hukuku Davaları, Ankara 1996.
- ÖZTAN, Bilge. Aile Hukuku (Aile), 5. Bası, Ankara 2004.
- ÖZTAN, Bilge: Miras Hukuku (Miras), 2. Cilt, Ankara 2006.

PEKCANITEZ, Hakan/ATALAY, Oğuz/ÖZEKES, Muhammet. Medeni Usul Hukuku, 5. Baskı, Ankara 2006.

PEKCANITEZ, Hakan/ATALAY, Oğuz/SUNGURTEKİN ÖZKAN, Meral/ÖZEKES, Muhammet. İcra ve İflas Hukuku, 4. Basım, Ankara 2006.

PEKCANITEZ, Hakan/TAŞ KORKMAZ, Hülya/MERİÇ, Nedim: Hukuk Usulü

POROY, Reha/TEKİNALP, Ünal/ÇAMOĞLU, Ersin. Ortaklıklar ve Kooperatif Hukuku, 9. Baskı, İstanbul 2003.

POSTACIOĞLU, İlhan. Medeni Usul Hukuku Dersleri (Usul), 6. Basım, İstanbul 1975.

REİSOĞLU, Seza. Bankalar Kanunu Şerhi ve Bankacılık Uygulamasında Diğer Kavramlar, Ankara 2002.

SİRMEN, A. Lale. Eşya Hukuku Dersleri, Ankara 1995.

SUNAR, Gülcan, Şekli Anlamda Taraf Kavramını Kabul Etmenin İcra İflas Hukukunda Doğurduğu Sonuçlar, Prof. Dr. Ergun Önen'e Armağan, İstanbul 2003.

ŞENER, Oruç Hami. Uygulamalı Ortaklıklar Hukuku, Ankara 2002.

TAŞPINAR, Sema. Medeni Yargılama Hukukunda Amaç Sorunu (Amaç), Prof. Dr. Faruk Erem Armağanı, Ankara 1999.

TEKİL, Fahiman. Deniz Hukuku, 6. Baskı, İstanbul 2001.

TEKİNAY, Selahattin Sulhi/AKMAN, Sermet/BURCUOĞLU, Haluk/AL TOP, Atilla. Borçlar Hukuku Genel Hükümler, 7. Baskı, İstanbul 1993.

TEKİNAY, Selahattin Sulhi. Türk Aile Hukuku, 7. Baskı, İstanbul 1990.

ULUKAPI, Ömer. Medeni Usul Hukukunda Tarafların Duruşmaya Gelmemesi (Duruşma), Konya 1997.

UMAR, Bilge. Kuru/Arslan/Yılmaz'ın "Medeni Usul Hukuku" Ders Kitabının 14. (Genişletilmiş) Basımı Üzerine (Basım), Yeditepe Üni. Hukuk Fak. Dergisi 2004.

UMAR, Bilge. Medeni Usul Hukukunda Davanın Dinlenme Şartı Olarak Ehliyet (Ehliyet), İÜHFM 1963.

UMUR, Ziya. Roma Hukuku, İstanbul 1982.

UYAR, Talih. Türk Medeni Kanunu "Kişiler Hukuku" (Kişiler Hukuku), C. II, Ankara 2002.

ÜSTÜNDAĞ, Saim. İcra Hukukunun Esasları (İcra), 8. Bası, İstanbul 2004.

ÜSTÜNDAĞ, Saim. İflas Hukuku (İflas), 7. Bası, İstanbul 2007.

ÜSTÜNDAĞ, Saim. İhtiyati Tedbirler, İstanbul 1981.

ÜSTÜNDAĞ, Saim: Medeni Usul ve İcra iflas Hukukçuları Toplantısı I, Tartışmalar (Toplantı), Eskişehir 2003.

ÜSTÜNDAĞ, Saim. Medeni Yargılama Hukuku (Yargılama), C. I, II, 7. Baskı, İstanbul 2000.

YENER, Orhan. Hukuk ve Ceza Davalarında Taraf Teşkili ve Dava Ehliyeti Davaya Vekâlet, Ankara 1997.

YENİCE, Kazım. Dava Yeterliği (Dava Yeterliği), AD 1963.

YENİCE, Kazım. Taraf Yeterliği (Taraf Yeterliği), AD 1963.

YILDIRIM, Kamil. Alman Hukukunda Çekişmesiz Yargı (Çekişmesiz Yargı), Medeni Usul ve İcra-İflas Hukukçuları Toplantısı-IV, Ankara 2006.

YILDIRIM, M. Kamil/DEREN- YILDIRIM, Nevhis: İcra Hukuku, 3. Basım, İstanbul 2005.

YILDIRIM, M. Kamil. İcra ve İflas Hukukunda İptal Davaları (İptal Davaları), İstanbul 1995.

YILDIRIM, Mehmet Kamil. Medeni Usul Hukukunda Delillerin Değerlendirilmesi (Deliller), İstanbul 1990.

YILDIZ, Burçak. Ticaret Şirketlerinin Hukuki Ehliyeti, (Yayımlanmamış Yüksek Lisans Tezi-Ankara Üni. Sosyal Bilimler Ens.), Ankara 2000.

YILMAZ, Ejder. Geçici Hukuki Himaye Tedbirleri (Geçici Himaye), C. II, Ankara 2001.

YONGALIK, Aynur. Türk Medeni Kanunu'nda Dernek-Adi Şirket İlişkisi, Prof. Dr. Turgut Kalpsüz'e Armağan, Ankara 2003.

ZEVKLİLER, Aydın/ACABEY, Beşir/GÖKYAYLA, Emre. Medeni Hukuk, 6. Baskı, Ankara 1999.